

Nationaal Rapporteur Mensenhandel
en Seksueel Geweld tegen Kinderen

Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2016

H.J. Bolhaar

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen

R. de Jong

S.G.D. Kok

L.M.E. Menenti

E. van der Staal (medewerker Nationaal Rapporteur tot augustus 2017)

Colofon

Referentie: Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2018).
Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2016. Den Haag: Nationaal Rapporteur.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen

Postbus 20301

2500 EH Den Haag

070-3704514

www.nationaalrapporteur.nl

Grafische en digitale realisatie: Studio Kers

©Nationaal Rapporteur 2018

Inhoud

	Overzicht figuren	6
	Voorwoord	8
1	Inleiding	13
	1.1 Ontwikkelingen in het veld	13
	1.2 Doel van de monitor	14
	1.3 Seksueel geweld tegen kinderen	15
	1.4 Wat is nodig voor monitoring?	16
	1.4.1 Registratie en beschikbaarheid	16
	1.4.2 Valide en betrouwbaar	16
	1.5 Vergelijking met eerdere metingen	17
	1.6 Stappen op weg naar hulpverlening	17
	1.7 Leeswijzer	18
2	Gebeurd	19
	2.1 Inleiding	19
	2.2 De data	19
	2.2.1 Onderzoeksmethoden	19
	2.2.2 Definities van seksueel geweld tegen kinderen	21
	2.3 De prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen	22
	2.3.1 Actuele prevalentie	23
	2.3.2 Totale prevalentie	24
	2.4 Migratie-achtergrond	27
	2.5 Vormen van seksueel geweld	28
	2.6 Vergelijking met eerdere metingen	30
	2.7 Conclusie	32
3	Verteld	35
	3.1 Inleiding	35
	3.2 Data en definitie	35
	3.3 Herkend	36
	3.4 Verteld	36
	3.5 Geholpen	37
	3.6 Vergelijking met eerdere metingen	38
	3.7 Conclusie	38

4	Gemeld	41
4.1	Inleiding	41
4.2	Veilig Thuis: een nieuwe organisatie	41
4.2.1	Het oordeel van de inspecties over Veilig Thuis	42
4.2.2	Verbeterprogramma Veilig Thuis	43
4.2.3	Meldcode	44
4.2.4	Werkwijze Veilig Thuis	45
4.3	Meldingen bij Veilig Thuis	46
4.3.1	De data	46
4.3.2	Het aantal meldingen	48
4.3.3	De gemelde kinderen	48
4.3.4	Vergelijking met eerdere metingen	49
4.4	Melden bij andere instanties	50
4.4.1	Centrum Seksueel Geweld	50
4.4.2	Inspectie van het onderwijs	50
4.4.3	Landelijk toezicht jeugd	51
4.4.4	Helpwanted.nl	51
4.5	Conclusie	52
5	Onderzocht	55
5.1	Inleiding	55
5.2	Veilig Thuis	55
5.2.1	De data	58
5.2.2	Het aantal onderzoeken	59
5.2.3	De onderzochte kinderen	59
5.2.4	Vergelijking met eerdere metingen	60
5.3	Raad voor de Kinderbescherming	61
5.3.1	De data	64
5.3.2	Kenmerken slachtoffers	66
5.3.3	Het onderzoek	68
5.3.4	Vergelijking met eerdere metingen	72
5.4	Conclusie	75
5.4.1	Veilig Thuis	75
5.4.2	Raad voor de Kinderbescherming	75
6	Geholpen	77
6.1	Inleiding	77
6.2	De decentralisatie van jeugdhulp	78
6.3	De data	79
6.4	De kinderen	81
6.4.1	Slachtoffers seksueel geweld in jeugdhulp	81
6.4.2	De geholpen kinderen	82
6.5	Het hulptraject	83
6.5.1	Verwijzer hulptraject	84
6.5.2	Perspectief hulptraject	85

6.5.3	Vormen van jeugdhulp	86
6.5.4	Einde hulptraject	90
6.6	Vergelijking met eerdere metingen	91
6.7	Conclusie	92
7	Conclusie en aanbevelingen	95
7.1	Conclusie	95
7.1.1	Data en monitoring	95
7.1.2	Bevindingen	98
7.1.3	Gebeurd en verteld	98
7.1.4	Gemeld en onderzocht	98
7.1.5	Geholpen	100
7.1.6	De weg naar hulpverlening	101
7.2	Aanbevelingen	102
7.2.1	Aanbevelingen over de registratie	102
7.2.2	Aanbevelingen over aanvullend onderzoek	103
	Literatuur	105
B1	Onderzoeksverantwoording	109

Overzicht figuren

Figuur 1.1	Slachtoffers van seksueel geweld tot 18 jaar (2016).	10
Hoofdstuk 2		
Figuur 2.1	Actuele prevalentie van seksueel geweld naar leeftijd (2016)	23
Figuur 2.2	Geschat aantal kinderen per jaar dat seksueel geweld mee heeft gemaakt in 2016 naar geslacht en leeftijdscategorie	24
Figuur 2.3	Totale prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen naar leeftijd (2016)	25
Figuur 2.4	Totale prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen naar leeftijd (2016)	26
Figuur 2.5	Prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen (respondenten 16-18 jaar) naar sekse en leeftijd waarop het seksueel geweld plaatsvond (2016)	27
Figuur 2.6	Totale prevalentie van ernstig seksueel geweld tegen kinderen naar geslacht en migratieachtergrond (2016)	28
Figuur 2.7	Totale prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen naar vorm van seksueel geweld (2016)	29
Figuur 2.8	Prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen over alle leeftijdsgroepen, naar geslacht en binnen/buiten het gezin (2016)	30
Figuur 2.9	Percentage scholieren dat ooit seksueel geweld heeft meegemaakt, naar leeftijd vergeleken tussen twee metingen	31
Figuur 2.10	Percentage 17/18 jarigen dat specifieke vormen van seksueel geweld heeft meegemaakt vergeleken tussen twee metingen.	32
Hoofdstuk 3		
Figuur 3.1	Vertellen over seksueel geweld (2016)	37
Figuur 3.2	Hulp gekregen voor seksueel geweld (2016)	38
Hoofdstuk 4		
Figuur 4.1	Kinderen gemeld bij Veilig Thuis, naar geslacht en leeftijd (2016)	49
Figuur 4.2	Aantal meldingen van seksueel geweld tegen kinderen bij de verschillende meldpunten (2016)	53
Hoofdstuk 5		
Figuur 5.1	Aantal onderzochte kinderen en verdeling meisje/jongens per leeftijdscategorie (2016)	60
Figuur 5.2	Percentage van het totaal aantal beschermingsonderzoeken in 2015-2016 (N=27.283) waarin sprake is (geweest) van een vorm van seksueel geweld tegen kinderen	65

Figuur 5.3	Verdeling van kinderen onderzocht door de RvdK (N=544) naar geslacht en leeftijd (2015-2016)	66
Figuur 5.4	Verdeling van het aantal zaken waarin (vermoedens van) seksueel geweld tegen kinderen is onderzocht (N=568) naar aantal vormen van kindermishandeling (2015-2016)	67
Figuur 5.5	De melders in de 568 zaken (2015-2016)	69
Figuur 5.6	Rekesten van de RvdK (N=568) in zaken waarin sprake was van seksueel misbruik (2015-2016)	70
Figuur 5.7	Besluit van de Raad voor de Kinderbescherming na afronding van het onderzoek en de beslissing van de rechter (2015-2016; N=568)	71
Hoofdstuk 6		
Figuur 6.1	Aandeel slachtoffers van seksueel geweld van het totaal aantal kinderen naar zwaarst ontvangen vorm van jeugdhulp (2016)	82
Figuur 6.2	Verhouding jongens/meisjes onder slachtoffers van seksueel geweld in de jeugdhulp, per leeftijdscategorie (2016)	83
Figuur 6.3	Deel van de kinderen dat minimaal éénmaal door de genoemde instantie is verwezen naar jeugdhulp (2016)	84
Figuur 6.4	Deel van de kinderen in de jeugdhulp dat minimaal één traject met een van de volgende perspectieven had in 2016, vergeleken tussen slachtoffers en overige kinderen in jeugdhulp	85
Figuur 6.5	Deel van de kinderen dat minimaal éénmaal een van de volgende vormen van jeugdhulp heeft ontvangen (2016)	87
Figuur 6.6	Zwaarste vorm van jeugdhulp vergeleken tussen slachtoffers en niet-slachtoffers (2016)	88
Figuur 6.7	Zwaarste vorm van jeugdhulp verleend aan slachtoffers van seksueel geweld, naar geslacht (2016)	89
Figuur 6.8	Deel van de kinderen bij wie minimaal één traject om een van de volgende redenen is beëindigd in 2016	91
Figuur 6.9	Schematische weergave van de overlap tussen kinderen in gesloten jeugdhulp en kinderen die jeugdhulp ontvangen bij de drie grote brancheverenigingen (mede) naar aanleiding van seksueel geweld, voor meisjes en jongens (2016)	93
Hoofdstuk 7		
Figuur 7.1	Aandeel jongens en aandeel kinderen jonger dan twaalf per stap in het trechtermodel (2016)	101

Voorwoord

“De Staat zal kinderen beschermen tegen elke vorm van seksuele exploitatie of seksueel misbruik.”

Zo luidt kort samengevat artikel 34 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989. Het verdrag is later aangevuld. Het eerste aanvullende protocol (in 2005 door Nederland geratificeerd) roept op tot extra bescherming van kinderen, onder meer tegen kinderpornografie. Op die manier geeft het Verdrag uitdrukking aan de fundamentele opdracht van de staat om kinderen, gezien hun bijzondere kwetsbaarheid en afhankelijkheid, adequaat te beschermen. Een opdracht die in mijn ogen niet is voorbehouden aan de overheid, maar gericht is aan ons allen.

Seksueel geweld tegen kinderen kan zeer verschillende vormen aannemen. Het kan vergezeld gaan van fysieke of psychische machtsuitoefening of dwang. Het kan plaatsvinden in huiselijke omgeving, op school of op de sportvereniging. Of online. Het kan plaatsvinden tussen volwassenen en kinderen, maar ook tussen jongeren onderling.

Reeds bestaande psychische problematiek, een licht verstandelijke beperking of een achterblijvende ontwikkeling op een ander gebied kunnen het kind extra kwetsbaar maken voor seksueel misbruik. Maar elk kind kan slachtoffer worden, door manipulatie door de dader zien ze soms zelf hun slachtofferchap niet meer als zodanig.

Seksueel geweld tegen kinderen is een ernstig maatschappelijk probleem. Het kan leiden tot ingrijpende en langdurige negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van het kind. Zowel op lichamelijk, psychisch als sociaal vlak. Allereerst wil je seksueel geweld daarom voorkomen: essentieel daarbij is effectieve preventie.

Jaarlijks ervaren heel veel kinderen een ernstige vorm van seksueel geweld. Over die kinderen gaat dit rapport. Voor hen zijn vroegdiagnostiek en triagering, effectieve hulp en begeleiding van groot belang.

Voor u ligt de eerste ‘Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen’, mijn eerste rapport als Nationaal Rapporteur, en het eerste rapport in een tweejaarlijkse reeks. Dit rapport moet inzicht gaan bieden in hoe veel kinderen slachtoffer worden van seksueel geweld en voor hoe veel kinderen het misbruik een vervolg krijgt in de vorm van een melding, onderzoek en verder. Dit rapport moet worden gezien tegen de achtergrond ‘Op goede grond’, dat mijn voorganger in 2014 uitbracht.

Voor dat inzicht zijn beschikbare relevante data onontbeerlijk. Die data vormen immers de basis voor onderzoek en analyse van relevante ontwikkelingen en bieden aanknopingspunten om de effectiviteit van beleid te volgen en te stimuleren. In dit rapport zal het grote belang hiervan duidelijk naar voren komen.

Er zijn veel actuele ontwikkelingen in de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen in Nederland; het onderwerp staat ook hoog op de politiek-bestuurlijke agenda. Daarnaast zetten veel organisaties en uitermate betrokken professionals zich dagelijks vol overgave in voor de bescherming van kinderen tegen seksueel geweld of de hulp aan kinderen die slachtoffer geworden zijn van seksueel geweld. Het is een wezenlijke opdracht en verantwoordelijkheid voor iedereen.: overheid, professionals en burgers, jong en oud. Opdat kinderen in ons land zich veilig en vrij kunnen ontplooien. Jeugd behoort immers toekomst te kunnen hebben. De sleutel daarvoor ligt bij ons allen in het heden.

Als Nationaal Rapporteur hoop ik de komende jaren te kunnen helpen bij het vinden en gebruiken van die sleutel. Met dit rapport beoog ik dan ook een bijdrage te leveren aan een verdere duurzame verbetering van de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen in Nederland. In dit verband wil ik graag dank zeggen aan de verschillende organisaties die gegevens ter beschikking hebben gesteld of anderszins medewerking hebben verleend: het Centraal Bureau voor de Statistiek, Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming, diverse jeugdhulpinstellingen aangesloten bij de brancheverenigingen Jeugdzorg Nederland, GGZ Nederland en Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, Rutgers, Soa Aids Nederland, en het WODC.

De medewerkers van mijn bureau hebben al hun vakkundigheid en betrokkenheid in de totstandkoming van dit rapport gelegd. Dank daarvoor!

Herman Bolhaar

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen

JONGENS

GEBEURD

12 T/M 17, ≈7850

VERTELD

12 T/M 17, ≈5050

GEMELD^{*)}

12 T/M 17, ≈250

0 T/M 11, ≈450

ONDERZOCHT^{*)}

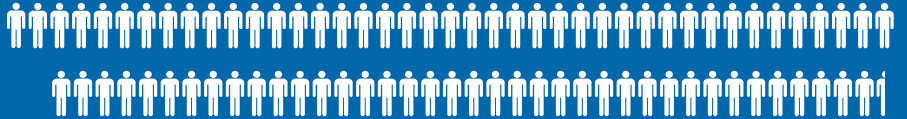
12 T/M 17, ≈100

0 T/M 11, ≈150

GEHOLPEN

12 T/M 17, ≈1900

0 T/M 11, ≈850

GEMELD^{*)}

12 T/M 17, ≈250

0 T/M 11, ≈450

ONDERZOCHT^{*)}

12 T/M 17, ≈100

0 T/M 11, ≈150

GEHOLPEN

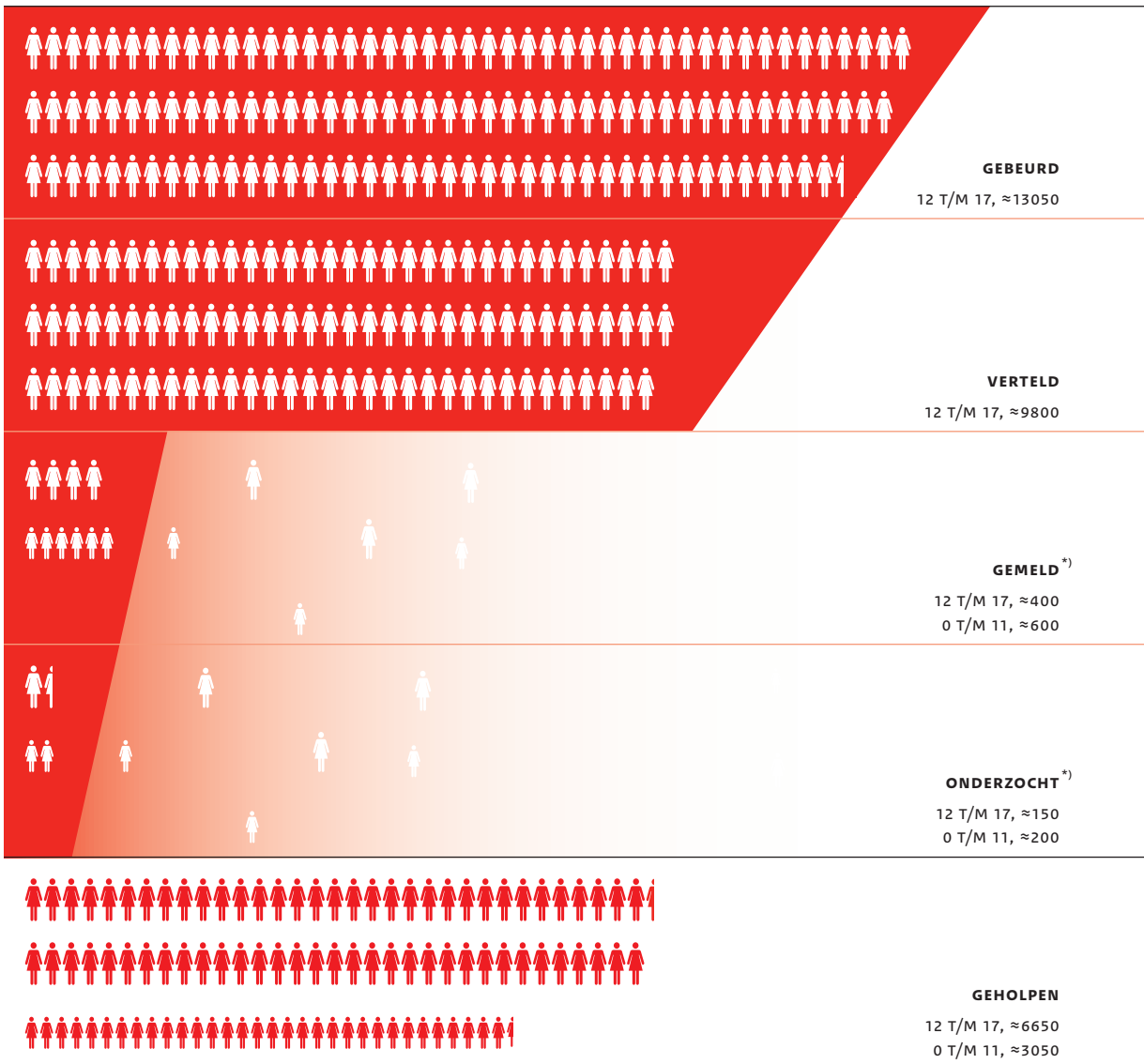
12 T/M 17, ≈1900

0 T/M 11, ≈850

Figuur 1.1 Slachtoffers van seksueel geweld tot 18 jaar (2016).

MEISJES

 = 100

 = 12 t/m 17

 = 0 t/m 11

^{*)} registratie niet betrouwbaar

Seksueel geweld meemaken is een zeer ernstige gebeurtenis, die het leven van slachtoffers langdurig en ingrijpend kan beïnvloeden. Het is daarnaast helaas ook een veelvoorkomende gebeurtenis, zo blijkt bijvoorbeeld uit [Hoofdstuk 2](#) van dit rapport en de stroom van onthullingen in het spoor van #metoo. Voor slachtoffers is het belangrijk dat er steun beschikbaar is om deze gebeurtenis te verwerken. Voor een deel van de slachtoffers is steun uit de sociale omgeving voldoende, maar een ander deel van de slachtoffers zal ook professionele (jeugd)hulp nodig hebben. Gezien hoe vaak seksueel geweld voorkomt en hoe ingrijpend de gevolgen voor zowel de slachtoffers als de samenleving kunnen zijn, is het van het grootste belang dat deze hulp voldoet. Dit rapport gaat over de hulp aan minderjarige slachtoffers. Voordat een slachtoffer hulp krijgt, worden meestal een aantal stappen doorlopen. Zo moet een slachtoffer over het misbruik praten ('disclosure') of het moet door een ander gesignaleerd zijn. Vervolgens kan het worden gemeld bij een instantie, die de melding al dan niet onderzoekt en bevestigt. Wanneer zelfs gedwongen jeugdhulp nodig lijkt te zijn, kan de Raad voor de Kinderbescherming worden ingeschakeld om de situatie te onderzoeken en waar nodig de rechter verzoeken een kinderschermingsmaatregel op te leggen. Over al deze stappen gaat deze Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen, waarvan deze de eerste in een reeks is. In deze monitor wordt uiteengezet hoeveel slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen er zijn en hoeveel slachtoffers het proces doorlopen waarin ze uiteindelijk een vorm van jeugdhulp ontvangen.

1.1 Ontwikkelingen in het veld

Op 1 januari 2015 zijn belangrijke taken in het sociaal domein overgegaan naar de gemeenten. Deze overheveling van taken wordt ook wel aangeduid als de drie decentralisaties. In de aanpak van kindermishandeling, en dus ook van seksueel geweld tegen kinderen, hebben als gevolg van de decentralisaties ingrijpende veranderingen plaatsgevonden. De belangrijkste daarvan zijn de decentralisatie van de jeugdhulp en de oprichting van Veilig Thuis. Met de decentralisatie van de jeugdhulp, geregeld in de Jeugdwet¹ zijn de gemeenten verantwoordelijk geworden voor de uitvoering van het gehele jeugdstelsel. Dit omvat de ondersteuning, hulp en zorg aan kinderen en hun ouders bij opgroei- en opvoedproblemen, psychische problemen en stoornissen (jeugdzorg en jeugd-ggz), maar ook het 'gedwongen kader': jeugdbescherming en jeugdreclassering. Uit de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)² vloeit daarnaast de verplichting voort tot de inrichting van de Veilig Thuis-organisaties. Veilig

1 Stb. 2014, 105.

2 Stb. 2015, 280.

Thuis is het nieuwe advies- en meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze taken werden tot 2015 uitgevoerd door het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) en het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK).³

Met de decentralisatie van de jeugdhulp en de oprichting van Veilig Thuis zijn de verantwoordelijkheden van gemeenten op het gebied van kindermishandeling dus uitgebreid: naast preventie zijn zij sinds 2015 ook verantwoordelijk voor het onderzoeken van mogelijke situaties van kindermishandeling en voor de hulp aan slachtoffers van kindermishandeling en hun ouders. De gemeenten zijn hiermee een belangrijke (mede)verantwoordelijke geworden voor de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen.

De meest recente ontwikkeling in de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen is het onlangs gelanceerde actieprogramma huiselijk geweld en kindermishandeling, 'Geweld hoort nergens thuis'.⁴ In dit programma hebben de ministeries van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS), Justitie en Veiligheid (JenV) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een groot aantal maatregelen geformuleerd om de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling verder te verbeteren. Zowel door in te zetten op het eerder en beter in beeld brengen van geweld, als door geweld dat al heeft plaatsgevonden te stoppen en duurzaam op te lossen. Daarnaast is aandacht voor specifieke groepen, zoals voor slachtoffers van 'loverboys'⁵ én voor slachtoffers van seksueel geweld. In het actieprogramma is ook aandacht voor monitoring, om zo 'inzichtelijk maken of we met elkaar op de juiste weg zijn en daadwerkelijk verschil maken in de levens van mensen'.⁶

1.2 Doel van de monitor

Het doel van deze monitor is het inzichtelijk maken van de aard en omvang van slachtofferschap van seksueel geweld tegen kinderen in 2016, het jaar waarover de gerapporteerde data grotendeels gaan. Dit wordt gedaan aan de hand van het model van de trechter (zie [Figuur 1.1](#)), zoals die in het rapport 'Op goede grond' voor het eerst werd gepresenteerd.⁷ De trechter schetst het proces dat een slachtoffer van seksueel geweld kan doorlopen (zie [§1.6](#)). Vanaf het moment dat het seksueel geweld heeft plaatsgevonden, worden beslissingen door en over het slachtoffer genomen. Deze reeks beslissingen bevat ook het besluit om al dan niet professionele hulpverlening in te schakelen. In deze monitor vormt dit de laatste stap. Ook geeft deze monitor beleidsmatige ontwikkelingen weer die zich in de afgelopen jaren op de relevante terreinen hebben voorgedaan. Dit overzicht beperkt zich tot de belangrijkste punten, die relevant zijn voor de interpretatie van de gepresenteerde cijfers. Voor de huidige slachtoffermonitor is dat bijvoorbeeld de oprichting van Veilig Thuis als advies- en meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling. De cijfers in de monitor kunnen ook trends of andere onderwerpen aan het licht brengen, waarnaar nader onderzoek gewenst is.

3 Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2015).

4 Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie van Volksgezondheid, & Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2018).

5 De Nationaal Rapporteur geeft de voorkeur aan de term 'binnenlandse mensenhandel'.

6 Ministerie van Justitie en Veiligheid et al. (2018, p. 46).

7 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014).

Al met al geeft de monitor een overzicht van de weg die een deel van de slachtoffers aflegt naar hulpverlening, zowel qua relevante ontwikkelingen als qua omvang. Deze slachtoffermonitor over 2016 is de eerste in een reeks: de Nationaal Rapporteur is van plan, indien de data het in de toekomst toelaten, tweejaarlijks te rapporteren over slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen. Door deze monitor om het jaar uit te voeren kunnen ontwikkelingen daadwerkelijk gemonitord en beschreven worden. Dit sluit aan bij de wettelijke taak van de Nationaal Rapporteur.⁸

Wat is niet het doel

Deze monitor heeft niet ten doel om inhoudelijk te oordelen over de gerapporteerde ontwikkelingen. De hier gepresenteerde data kunnen punten aan het licht brengen die mogelijk reden zouden kunnen zijn tot zorg, maar zonder nader onderzoek valt een verdergaand oordeel dan ‘opvallend’ en ‘het onderzoeken waard’ niet te vellen. Om hiervan een voorbeeld te geven: deze monitor maakt inzichtelijk hoeveel slachtoffers gesloten jeugdhulp opgelegd krijgen (zie §6.5.3). Deze zware vorm van jeugdhulp kan, voor het deel van de slachtoffers in de jeugdhulp waar geen lichter alternatief meer voor is, een geschikt middel zijn. Wat niet uit deze monitor op te maken is, is waarom juist deze slachtoffers deze zware vorm van hulpverlening ontvangen, laat staan of dat gerechtvaardigd is. De data bieden immers geen inzicht in de achterliggende problematiek van de kinderen, behalve het feit dat de aanleiding voor de jeugdhulp slachtofferschap van seksueel geweld was.

Ten tweede is het doel van de monitor niet om ontwikkelingen te verklaren. De onderzoeken in dit rapport zijn beschrijvend en slechts in beperkte mate verklarend van aard. Er worden bevindingen beschreven die uit de data naar voren komen. Door beleidsmatige ontwikkelingen weer te geven en deze aan te vullen met signalen die de Nationaal Rapporteur uit het veld ontvangt, krijgen die bevindingen enige context. Voor het daadwerkelijk verklaren van bepaalde ontwikkelingen is echter aanvullend onderzoek nodig. Wel levert dit rapport daar enkele aanknopingspunten voor (zie §7.2.2).

1.3 Seksueel geweld tegen kinderen

Van het begrip ‘seksueel geweld tegen kinderen’ bestaat geen universele definitie. Landen, instellingen en onderzoekers geven daar ieder een eigen invulling aan. De Nationaal Rapporteur hanteert waar mogelijk een juridische definitie van seksueel geweld tegen kinderen.⁹ Dit houdt in gedrag zoals omschreven in de zedentitel van het Wetboek van Strafrecht, gepleegd tegen een minderjarige. Hieronder vallen ‘hands-off’ delicten, zoals het bekijken van beeldmateriaal van seksueel misbruik (kinderpornoografie) of ‘grooming’. Maar ook ‘hands-on’ delicten, zoals ontucht en verkrachting.

In deze monitor wordt hoofdzakelijk gebruik gemaakt van secundaire data. Dat wil zeggen dat de data door anderen zijn verzameld. Dit hoeft niet per se met het oog op onderzoek gebeurd te zijn. Dit betekent dat in deze data seksueel geweld tegen kinderen door anderen dan de Nationaal Rapporteur is gedefinieerd. Soms betreft dit ernstige, hands-on vormen van misbruik. Vaak ook betreft het subjectief slachtofferschap, waarbij het slachtoffer zelf aangeeft slachtoffer te zijn. De definitie verschilt dus per organisatie en daarom ook per hoofdstuk in deze monitor. Waar mogelijk is gekozen om zo dicht mo-

8 Kamerstukken II 2012/13, 33309, 7.

9 zie verder: Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014, p. 25).

gelijk bij de juridische definitie te blijven. In elk hoofdstuk staat beschreven hoe seksueel geweld tegen kinderen daar is gedefinieerd.

1.4 Wat is nodig voor monitoring?

Monitoring, het systematisch volgen van ontwikkelingen binnen een veld, is een essentiële eerste stap om te achterhalen hoe effectief beleid is. Om bijvoorbeeld te achterhalen of de decentralisatie van de jeugdzorg zorgt voor minder zware interventies bij slachtoffers, moet er op zijn minst bekend zijn hoe vaak deze zware interventies vóór de decentralisatie uitgevoerd werden en hoe vaak dit ná de decentralisatie gebeurde.

Voor goede monitoring zijn daarom minimaal twee voorwaarden:

- 1 relevante gegevens moeten geregistreerd en beschikbaar zijn;
- 2 de gegevens moeten valide en betrouwbaar zijn.

1.4.1 Registratie en beschikbaarheid

Om in het gegeven voorbeeld te achterhalen of er minder vaak zware interventies worden ingezet bij kinderen die slachtoffer zijn van seksueel geweld moet ergens worden bijgehouden hoeveel kinderen die interventie krijgen. Dit geldt ook voor andere informatie die van belang kan zijn. Wordt er bijvoorbeeld vaker gemeld over of door jonge slachtoffers of oudere slachtoffers? Om dat te achterhalen moeten ook leeftijd van het slachtoffer en aanleiding van de interventie geregistreerd worden.

Voor de instantie die de monitoring uitvoert moet de geregistreerde informatie vervolgens ook beschikbaar zijn, of dit nou het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de desbetreffende inspectie of de Nationaal Rapporteur is. Wanneer bijvoorbeeld een landelijk beeld van het functioneren van Veilig Thuis gewenst is, moet de informatie van alle regionale Veilig Thuis-organisaties beschikbaar zijn. Overigens is daar in dit voorbeeld in voorzien doordat alle Veilig Thuis-organisaties periodiek gegevens moeten aanleveren aan het CBS, waar ze vervolgens centraal en onder voorwaarden beschikbaar zijn voor andere organisaties (zie §4.3.1).

1.4.2 Valide en betrouwbaar

De tweede voorwaarde betreft de kwaliteit van de data. Het is belangrijk dat de verzamelde gegevens valide en betrouwbaar zijn. Valide wil zeggen dat daadwerkelijk gemeten is wat er beoogd werd te meten. Betrouwbaar wil zeggen dat deze meting nauwkeurig is geweest.¹⁰ Deze begrippen hebben niet slechts betrekking op statistische analyses, maar ook op de geregistreerde data zelf.

Validiteit

Een meting is valide als er daadwerkelijk gemeten is wat er gemeten moest worden. Dit betreft zowel juistheid als nauwkeurigheid. Dit kan om verschillende redenen niet het geval zijn. Zo kan er een verkeerde 'maat' gebruikt zijn. Voor het meten van gewicht is een meetlint uiteraard het verkeerde middel. Maar ook voor het opmeten van lengte kan een meetlint een invalide instrument zijn, wanneer deze

10 Bijleveld (2013).

bijvoorbeeld is opgerekt of aanduidingen onnauwkeurig zijn. Ook kunnen vragen dubbelzinnig zijn, waardoor het voor de beoordelaar onduidelijk is wat er ingevuld moet worden.

Betrouwbaarheid

Er is betrouwbaar gemeten als een meting bij herhaling hetzelfde resultaat oplevert. Er kan bijvoorbeeld worden bijgehouden of er wel of geen sprake is van een crisissituatie. Het is dan belangrijk dat diezelfde casus een dag later door diezelfde medewerker ook als crisissituatie wordt beschouwd. Pas echt betrouwbaar wordt de registratie als een andere beoordelaar deze situatie ook als crisissituatie zou registreren.

1.5 Vergelijking met eerdere metingen

De Nationaal Rapporteur heeft de keten van beslissingen die over slachtoffers van seksueel geweld worden gemaakt eerder in beeld gebracht, in het rapport 'Op goede grond' uit 2014. Zoals eerder genoemd, werd de trechter daarin ook als model gebruikt. Desondanks laat deze monitor zich niet makkelijk vergelijken met 'Op goede grond'. Er is sinds 2014 veel veranderd in zowel de werkwijze als registratie bij organisaties uit het veld. Zo vonden in 2015 de drie decentralisaties in het sociale domein plaats (zie §1.1). De Advies- en Meldpunten Kindermishandeling bestaan bijvoorbeeld niet meer en zijn opgegaan in 26 Veilig Thuis-organisaties. Bij elke nieuwe organisatie worden er nieuwe keuzes gemaakt tussen registratiesystemen, werkwijzen en welke eigenschappen wel of niet worden geregistreerd. Daarom zorgt dit altijd voor enige breuk met het verleden.

Deze slachtoffermonitor is de aftrap van een reeks tweejaarlijkse rapporten. Het is dan ook de bedoeling dat volgende monitor beter vergelijkbaar is met dit rapport. Toch zal ook dat een uitdaging blijven, gezien de constante ontwikkelingen in het veld rondom de hulpverlening aan slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen. Tevens zullen veranderingen op het gebied van registraties, overigens nog steeds hard nodig, ook toekomstige cijfers lastig te vergelijken maken met de cijfers in deze monitor.

1.6 Stappen op weg naar hulpverlening

In het rapport 'Op goede grond' uit 2014 heeft de Nationaal Rapporteur de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen in beeld gebracht door een trechter als model te gebruiken. Vanaf het moment dat het seksueel geweld heeft plaatsgevonden, worden beslissingen over en door het slachtoffer genomen: wordt het slachtoffer gesignaleerd? Wordt (het vermoeden van) het misbruik vervolgens ook gemeld? Worden deze vermoedens onderzocht en, al dan niet, bevestigd? Wordt vervolgens professionele hulpverlening ingeschakeld of niet? Een beslissing in een vroeg stadium (zoals de beslissing van een omstander om het misbruik te melden) kan namelijk bepalend zijn voor beslissingen in een later stadium (zoals de beslissing om onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming in te stellen). De metafoor van de trechter (zie [Figuur 1.1](#)) brengt dit goed in beeld, omdat in het proces van begin tot eind (van boven tot onder) het aantal slachtoffers afneemt.

De acht stappen

Er zijn dus verschillende stappen die in dit proces worden onderscheiden, en in elke stap staat een beslissing centraal. De trechter begint bij 'gebeurd' ([Hoofdstuk 2](#)), oftewel het slachtofferschap. De volgende stap is 'verteld' ([Hoofdstuk 3](#)). Een deel van de slachtoffers besluit aan iemand in de omgeving te

vertellen wat er is gebeurd, maar niet elk slachtoffer praat over het misbruik, waardoor dit deel van de trechter weer iets smaller wordt. Hierna volgt de stap 'gemeld' (Hoofdstuk 4). Wanneer het misbruik in een afhankelijkheidsrelatie heeft plaatsgevonden is Veilig Thuis het geëigende meldpunt. Als het nodig om verdere actie te ondernemen om bijvoorbeeld actueel misbruik (of vermoedens daarvan) te stoppen, dan kunnen slachtoffers of omstanders die het misbruik signaleren hier terecht. Veilig Thuis kan in samenspraak met andere partners bekijken wat de vervolgstappen zijn, zoals professionele hulpverlening. Er kunnen verschillende redenen zijn waarom het misbruik, ook als het slachtoffer er al over verteld heeft, niet leidt tot een officiële melding. Slachtoffers of hun omgeving weten bijvoorbeeld het meldpunt niet te vinden, durven niet te melden, of het slachtoffer heeft genoeg steun ontvangen van zijn of haar sociale omgeving. Ook kan er advies gevraagd worden bij Veilig Thuis, zonder een melding te maken. Er kan bovendien ook bij andere instanties gemeld worden, en jeugdhulp kan ook via andere routes worden ingeschakeld, bijvoorbeeld via de huisarts of het wijkteam. De volgende stap in het proces is 'onderzocht' (Hoofdstuk 5). Er moet een officiële melding bij Veilig Thuis zijn om te onderzoeken. Niet elke melding wordt echter onderzocht, bijvoorbeeld omdat de melding onvolledig is. Dit deel van de trechter wordt dus opnieuw smaller. De laatste trechterstap is ten slotte 'geholpen' (Hoofdstuk 6). Deze slachtoffers hebben alle voorgaande stappen, of in ieder geval een deel daarvan, doorlopen en hebben vervolgens professionele hulp ontvangen.

1.7 Leeswijzer

Deze monitor is opgebouwd aan de hand van de trechter (zie [Figuur 1.1](#)) die ook in het eerder genoemde rapport 'Op goede grond' van de Nationaal Rapporteur is terug te vinden.¹¹ De stappen uit de trechter vormen ook de opzet voor dit rapport. In [Hoofdstuk 2](#) komt de prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen aan bod. Hoe veel kinderen worden er jaarlijks slachtoffer? Vervolgens wordt in [Hoofdstuk 3](#) kort stilgestaan bij het deel van de slachtoffers dat een ander over het seksueel geweld vertelt. Hoeveel kinderen praten over hun slachtofferschap? [Hoofdstuk 4](#) gaat over meldingen van seksueel geweld tegen kinderen bij instanties, in het bijzonder Veilig Thuis. Welk aantal slachtoffers wordt bekend bij Veilig Thuis zodat zij de situatie kunnen onderzoeken? In [Hoofdstuk 5](#) staat het onderzoeken van deze meldingen centraal. Welk deel van de meldingen wordt onderzocht en hoe vaak worden de vermoedens van seksueel geweld bevestigd? Ook onderzoeken naar kindbeschermsmaatregelen door de Raad voor de Kinderbescherming komen in dit hoofdstuk aan bod, als het tot dan toe bijvoorbeeld niet is gelukt om passende hulp op gang te brengen. In [Hoofdstuk 6](#) komt de hulpverlening aan bod. Welke hulp ontvangen slachtoffers van seksueel geweld? Is dit bijvoorbeeld ambulante of residentiële hulp? [Hoofdstuk 7](#), tot slot, bevat een samenvatting van de belangrijkste bevindingen uit dit rapport. Hieruit voortvloeiend doet de Nationaal Rapporteur een vijftal aanbevelingen.

11 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014).

2.1 Inleiding

Hoeveel slachtoffers van seksueel geweld zijn er? De cijfers in de rest van dit rapport kunnen niet los gezien worden van deze vraag. Of het aantal meldingen bij Veilig Thuis of het aantal kinderen dat jeugdhulp ontvangt bijvoorbeeld hoog of laag te noemen is, is afhankelijk van hoeveel kinderen in de populatie slachtoffers zijn die baat hadden kunnen hebben bij een melding en/of hulp. Dit hoofdstuk presenteert daarom data uit twee recente onderzoeken naar het vóórkomen van seksueel geweld tegen kinderen in Nederland. Waar de rest van dit rapport het deel laat zien dat geregistreerd is (door officiële instanties), geeft dit hoofdstuk inzicht in het deel dat uit beeld is.

Het met elkaar in verband brengen van het aantal geregistreerde slachtoffers en het totale aantal slachtoffers is niet alleen relevant waar het gaat om het vergelijken van de omvang van de groepen. Door dit hele rapport heen worden de data steeds (onder andere) gepresenteerd naar leeftijd en geslacht. Hiermee kan inzichtelijk worden gemaakt of van bepaalde groepen een groter deel in beeld is dan van andere, bijvoorbeeld of jongens minder vaak in beeld komen dan meisjes.

2.2 De data

De in dit hoofdstuk gepresenteerde data zijn afkomstig uit twee eerder gepubliceerde prevalentieonderzoeken. Dit zijn het Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016¹ (hierna Scholierenonderzoek) en Seks onder je 25^e 2017² (hierna Seks onder je 25^e). Van beide onderzoeken heeft de Nationaal Rapporteur aanvullende, niet eerder gepubliceerde, data opgevraagd voor secundaire analyses. De hier gepresenteerde prevalentiecijfers komen dan ook niet in die vorm voor in de rapporten over de desbetreffende onderzoeken.

2.2.1 Onderzoeksmethoden

Beide onderzoeken zijn enquêtes, waarin aan een brede, representatieve, steekproef van jongeren gevraagd is of zij bepaalde vormen van seksueel geweld al dan niet hebben meegemaakt.³ In het Scholierenonderzoek was dit onderdeel van een vragenlijst naar allerlei vormen van kindermishandeling. In Seks onder je 25^e was dit onderdeel van een vragenlijst naar allerlei aspecten van seksualiteit. Beide onderzoeken, en dus

1 Schellingerhout & Ramakers (2017).

2 Hanneke de Graaf, van den Borne, Nikkelen, Twisk, & Meijer (2017).

3 Zie voor meer details dan hier omschreven §B1.1.

dit hoofdstuk, gaan daarmee uit van zelfrapportage. Bij zelfrapportage wordt aan respondenten gevraagd naar persoonlijke slachtofferervaringen met seksueel geweld in het verleden. De resultaten zijn dus afhankelijk van het geheugen, de interpretatie en de eerlijkheid van respondenten. Zo zullen respondenten zich niet alles herinneren – bijvoorbeeld gebeurtenissen die plaatsvonden toen ze nog heel jong waren – of misschien niet alles willen vertellen (onderrapportage). Anderzijds kunnen ze ook ervaringen verzinnen of anders interpreteren (overrapportage). Over het algemeen wordt aangenomen dat bij zelfrapportage eerder sprake is van onder- dan van overrapportage.⁴ Ook speelt bij zelfrapportage uiteraard de gehanteerde definitie een grote rol: is dit seksueel geweld met of zonder fysiek contact?⁵ In- of exclusief seksueel geweld gepleegd door leeftijdsgenoten? In- of exclusief slachtofferervaringen op zestien- en zeventienjarige leeftijd? Ruimere definities resulteren over het algemeen, logischerwijs, in hogere prevalentiecijfers dan smalere definities. De andere verklaringen voor verschillen in gemeten prevalentie gebaseerd op zelfrapportage zijn met name methodologisch van aard.⁶ Zo heeft de samenstelling van de steekproef, net als de grootte van de steekproef, de mate van respons en het onderzoeksinstrument (bijvoorbeeld papieren vragenlijsten versus digitale vragenlijsten versus interviews), invloed op de gemeten prevalentie. Daarnaast blijkt de manier waarop naar slachtofferschap van seksueel geweld is gevraagd ook van belang. Zowel het aantal vragen dat hieraan is gewijd – waarbij over het algemeen geldt dat meer vragen hogere prevalentiecijfers tot gevolg hebben⁷ – als de manier waarop ze zijn gesteld (meer subjectief of juist meer objectief) spelen een rol. Tabel 2.1 biedt een overzicht van de methoden van de twee hier gerapporteerde prevalentieonderzoeken.

Tabel 2.1 Overzicht methoden prevalentieonderzoeken gebruikt in dit hoofdstuk

	Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016	Seks onder je 25e 2017
representativiteit steekproef	Nederlandse jongeren uit de eerste vier klassen van het reguliere voortgezet onderwijs	Nederlandse jongeren van 12 t/m 24 jaar
aantal respondenten na opschoning	1.908	20.500
leeftijdsbereik respondenten	11 t/m 17 jaar	12 t/m 24 jaar
wervingsmethode respondenten	via scholen	landelijke steekproef uit de Basisregistratie Personen en werving via scholen
periode dataverzameling	maart-juni 2016	september 2016-maart 2017
onderzoeksinstrument	papieren 'Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen'	online vragenlijst
aantal relevante vragen	8	14
aantal respondenten t/m 18 jaar	1.908	9.304 (ongewogen)

Bron: Seks onder je 25^e/Leefstijlmonitor: Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017, Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016: ITS i.o.v. WODC

4 Finkelhor (1994).

5 Ofwel hands-on/hand-off seksueel geweld, zie ook §1.4.

6 Stoltenborgh, van IJzendoorn, Euser, & Bakermans-Kranenburg (2011).

7 Finkelhor (1994).

2.2.2 Definities van seksueel geweld tegen kinderen

Scholierenonderzoek

In de hier gepresenteerde prevalentieonderzoeken worden verschillende definities gehanteerd. In het Scholierenonderzoek zijn acht vragen gesteld over het meemaken van seksueel geweld. Hierin werden de volgende kenmerken onderscheiden: binnen/buiten het gezin, minderjarige/volwassen dader en ernst van het misbruik (Tabel 2.2). Met name bij de genoemde handelingen valt een kanttekening te plaatsen. De omschrijving 'gedwongen geslachtsdelen aan te raken/naar te kijken of te laten aanraken/laten bekijken' kan zowel 'hands-off' als 'hands-on' seksueel geweld impliceren.⁸ Wel is dit een vrij feitelijke omschrijving van handelingen die de respondent ervaren heeft. Dit ligt anders voor de vraag naar 'seksueel misbruik', die meer een vraag is naar de subjectieve waarneming van slachtofferschap. De vraag naar 'seks met een volwassene' is weer meer feitelijk, maar hoeft niet altijd seksueel geweld te betekenen. Een zestienjarige kan bijvoorbeeld vrijwillige seks hebben met een achttienjarige, zonder dat sprake is van slachtofferschap. Wel is het de vraag of deze achttienjarige door de respondent als 'volwassene' getypeerd zou worden.

Seks onder je 25^e

In Seks onder je 25^e wordt seksuele grensoverschrijding geoperationaliseerd naar zowel objectief als subjectief slachtofferschap. Objectief slachtofferschap wordt gemeten aan de hand van zes feitelijk omschreven ervaringen die iemand tegen zijn of haar wil heeft meegemaakt. Voor de maat van subjectief slachtofferschap is de respondenten gevraagd of zij wel eens gedwongen zijn om seksuele dingen te doen die zij niet wilden.

Alle in dit onderzoek gevraagde vormen van seksueel geweld zijn hands-on. Eerder rapporteerde de Nationaal Rapporteur in het rapport 'Op goede grond' ook over de prevalentie van hands-off seksueel geweld, op basis van het Bevolkingsonderzoek Seksuele Gezondheid in Nederland 2011.⁹ Dat is nu niet meer mogelijk wegens ingrijpende wijzigingen in de nieuwe editie van het onderzoek.¹⁰ Omdat de definitie verschillend is, zijn de prevalentiegegevens in dit rapport dus niet goed te vergelijken met het vorige rapport van de Nationaal Rapporteur. Het ligt in de rede dat de prevalentie van seksueel geweld vanwege de nauwere definitie in dit onderzoek lager uitvalt.¹¹

Rutgers en Soa Aids Nederland, de organisaties die Seks onder je 25^e gepubliceerd hebben, beschouwen de vier ernstigste van de zes gevraagde handelingen plus de vraag naar subjectief slachtofferschap tezamen als 'seksueel geweld' (zie Tabel 2.2). Omdat de vervolgcijfers in dit rapport over professionele hulpverlening vermoedelijk ook voornamelijk ernstiger vormen van (hands-on) seksueel geweld zullen betreffen, hanteert de Nationaal Rapporteur ook in dit hoofdstuk over prevalentie een strengere definitie van seksueel geweld dan de juridische definitie die in 'Op goede grond' als uitgangspunt werd genomen.

8 Zie §1.3 voor definities van vormen van seksueel geweld.

9 de Haas (2012).

10 De monitor Seksuele Gezondheid in Nederland 2017 is samengegaan met de Leefstijlmonitor van het RIVM en uitgevoerd in samenwerking met het CBS. Hierbij zijn de vragen naar seksuele grensoverschrijding gelijkgetrokken met Seks onder je 25^e, en betreft het voor de leeftijdscategorie 12-25 jaar ook dezelfde onderzoeksgroep. Om deze reden worden de resultaten van de monitor Seksuele Gezondheid 2017 in dit hoofdstuk ook niet apart gerapporteerd.

11 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014, pp. 37-41).

Hieronder vallen de vormen van seksueel geweld zoals gevraagd in het Scholierenonderzoek en de definitie van seksueel geweld zoals Rutgers en Soa Aids Nederland die hanteren in Seks onder je 25^e. Deze vormen van seksueel geweld karakteriseert de Nationaal Rapporteur in het hiernavolgende als *ernstig* seksueel geweld: strafbaar seksueel gedrag dat niet onder deze definitie valt is onverkort te begrijpen als seksueel geweld.

Tabel 2.2 Definities van seksueel geweld in de in dit hoofdstuk gebruikte prevalentieonderzoeken.

De grijs gemarkeerde vragen beschouwen de auteurs van Seks onder je 25e tezamen als ‘meemaken van seksueel geweld’

Scholierenonderzoek	Seks onder je 25e
subjectief	subjectief
Seksueel misbruik door minderjarige binnen of buiten de familie	Wel eens gedwongen om seksuele dingen te doen die de respondent niet wilde
hands-on	hands-on
Seks met een volwassene binnen of buiten de familie	Tegen de wil van de respondent ervaring met: <ol style="list-style-type: none"> 1) tongzoen 2) aanraking 3) aftrekken of vingeren 4) geslachtsgemeenschap 5) orale seks 6) anale seks
hands-on of hands-off	
Door minderjarige of volwassene gedwongen geslachtsdelen aan te raken/naar te kijken of te laten aanraken/te laten bekijken.	

Bron: Seks onder je 25^e/Leefstijlmonitor: Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017; Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016: ITS i.o.v. WODC

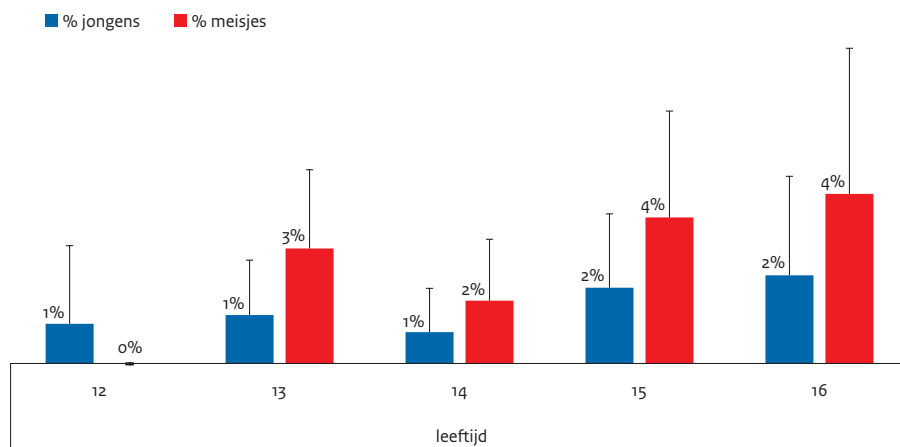
2.3 De prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen

Prevalentie kan op verschillende manieren gedefinieerd worden. De ‘actuele prevalentie’ van seksueel geweld tegen kinderen (§2.3.1) meet het totaal aantal kinderen dat het afgelopen jaar slachtoffer is geworden van seksueel geweld. De ‘totale prevalentie’ van seksueel geweld tegen kinderen (§2.3.2) meet het totaal aantal kinderen dat tijdens de minderjarigheid slachtoffer wordt van seksueel geweld. Alleen in het Scholierenonderzoek zijn over de actuele prevalentie vragen gesteld. Deze vraag kan uitgesplitst worden naar leeftijd om een beeld te geven van de kans dat een kind van een bepaalde leeftijd seksueel geweld meemaakt. Tot slot meet de ‘incidentie’ van seksueel geweld tegen kinderen het totaal aantal kinderen dat het afgelopen jaar voor het éérs slachtoffer is geworden van seksueel geweld. Deze preva-

lentiemaat kan niet rechtstreeks uit de hier gerapporteerde data worden afgeleid.¹² Daarom bevat dit hoofdstuk geen maat voor incidentie.

2.3.1 Actuele prevalentie

Deze paragraaf behandelt het aantal kinderen dat *per jaar* te maken krijgt met seksueel geweld. Alleen het Scholierenonderzoek besteedt hier aandacht aan. Figuur 2.1 geeft de resultaten weer. Naarmate een scholier ouder is, is de kans groter dat hij/zij het afgelopen jaar seksueel geweld heeft meegemaakt.¹³

Figuur 2.1 Actuele prevalentie van seksueel geweld naar leeftijd (2016)

De zwarte foutbalken geven de marge weer waarbinnen met 95% zekerheid de werkelijke prevalentie in de populatie zich bevindt. Hoewel de werkelijke prevalentie bij meisjes van twaalf vermoedelijk niet 0% is, kan doordat in groep respondenten van die categorie niemand aangaf dat jaar slachtoffer te zijn geworden van seksueel geweld ook geen betrouwbaarheidsinterval gegeven worden voor de prevalentie in de populatie.

Bron: Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016: ITS, ongepubliceerde data geleverd door WODC

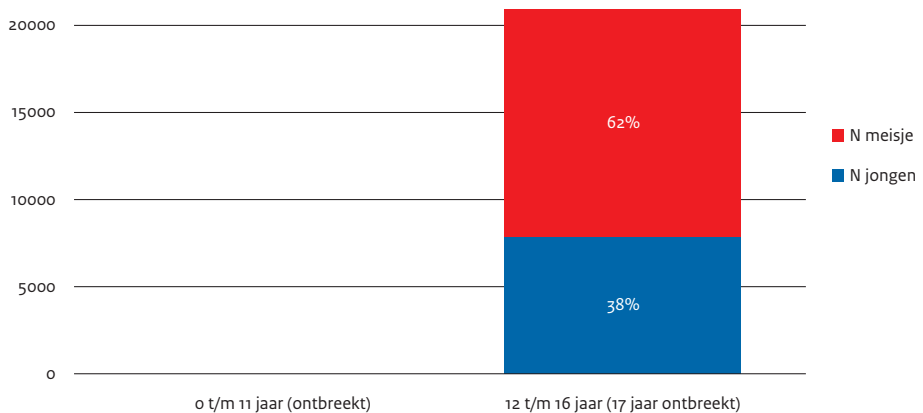
Op basis van deze geschatte proporties kan ook een schatting gemaakt worden van het *aantal* scholieren van twaalf tot zestien jaar dat in 2016 te maken kreeg met seksueel geweld (Figuur 2.2). Wanneer deze actuele prevalentie wordt toegepast op *alle* kinderen tussen de twaalf en zestien jaar in 2016¹⁴ volgt hieruit dat naar schatting 7.800 jongens (95%-betrouwbaarheidsinterval: 0-17.500) en 13.000 meisjes (95%-betrouwbaarheidsinterval: 2.700-23.400) in de leeftijd tussen twaalf en zestien jaar in 2016 een

12 In 'Op goede grond' heeft de Nationaal Rapporteur deze maat benaderd door het totaal geschatte aantal kinderen dat slachtoffer is geworden vóór hun achttiende te delen door achttien, het aantal jaren waarin dit slachtofferschap plaats heeft kunnen vinden. Hoewel deze maat een goede ruwe indicatie geeft van de incidentie, is hij minder geschikt voor monitoringsdoeleinden: de impliciete aanname van deze schatting is dat de prevalentie over perioden van achttien jaar niet noemenswaardig verandert. Op deze manier kunnen verschuivingen in incidentie daarom niet tijdig in beeld worden gebracht.

13 Wald $\chi^2(1)=14,9$, $p=0,49$.

14 Website CBS, statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=7461BEV&D1=0&D2=a&D3=1-27,101-105,121-123,131&D4=66-67&HDR=T,G3,G1&STB=G2&CHARTTYPE=1&VW=T (geraadpleegd 3 april 2018).

ernstige vorm van hands-on seksueel geweld hebben meegemaakt. Dit is hoogstwaarschijnlijk een onderschatting: het speciaal onderwijs maakte geen deel uit van het Scholierenonderzoek, maar deze kinderen zijn extra kwetsbaar voor seksueel geweld.¹⁵ Te vermoeden valt dan ook dat de actuele prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen in het speciaal onderwijs verhoudingsgewijs hoger zal liggen dan de hier weergegeven actuele prevalentie voor kinderen in het reguliere onderwijs.

Figuur 2.2 Geschat aantal kinderen per jaar dat seksueel geweld mee heeft gemaakt in 2016 naar geslacht en leeftijdscategorie

Actuele prevalentiecijfers voor de jongere leeftijdscategorieën zijn niet beschikbaar.

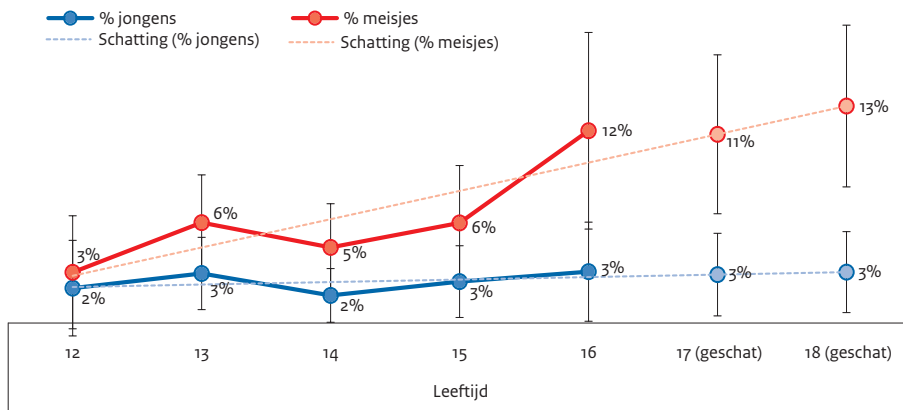
Bron: Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016: ITS, ongepubliceerde data geleverd door WODC

2.3.2 Totale prevalentie

Deze paragraaf behandelt het aantal Nederlandse kinderen dat vóór hun achttiende verjaardag op enig moment te maken krijgt met seksueel geweld. Beide prevalentieonderzoeken geven hierop een antwoord. Om van deze maat een zo goed mogelijk beeld te krijgen uit retrospectief vragenlijstonderzoek, zoals in dit hoofdstuk gepresenteerd, zou theoretisch gezien alleen nét achttienjarigen gevraagd moeten worden of zij ooit slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld. Jongere kinderen kunnen immers nog tijdens de minderjarigheid slachtoffer worden, en oudere respondenten kunnen na hun achttiende verjaardag seksueel geweld hebben meegemaakt. De beste benadering van de prevalentie van nét achttienjarigen geeft dan het middelen van de antwoorden van alle zeventienjarigen en achttienjarigen naar het ooit hebben meegemaakt van seksueel geweld. Aan Seks onder je 25e deden respondenten van deze leeftijden mee, waardoor op basis van dit onderzoek de totale prevalentie geschat kan worden voor de populatie. Aan het Scholierenonderzoek deden geen achttienjarigen mee, en een relatief klein aantal zeventienjarigen (omdat het onderzoek de eerste vier leerjaren van het onderwijs betrof). Daardoor kan de prevalentie van zeventien- en achttienjarigen niet berekend en dus gemiddeld worden, maar kan deze prevalentie maat indirect worden geschat uit de prevalenties onder twaalf- tot zestienjarigen.

Scholierenonderzoek

Dit onderzoek bevat alleen een goede vertegenwoordiging van kinderen van twaalf tot en met zestien jaar in het regulier onderwijs (vmbo/havo/vwo). Hoewel er een klein aandeel zeventienjarigen vertegenwoordigd zijn, zullen zij gezien de onderzoekspopulatie (scholieren in de eerste vier leerjaren) niet representatief zijn voor alle zeventienjarige scholieren omdat zij vermoedelijk ofwel zijn blijven zitten ofwel alleen uit bepaalde geboortemaanden stammen. Figuur 2.3 geeft de totale prevalentie van seksueel geweld naar geslacht en leeftijdscategorie. De prevalentie is significant hoger voor meisjes dan voor jongens, en hoger naarmate de kinderen ouder zijn.¹⁶ Op basis van de gegevens van twaalf- tot en met zestienjarigen in het onderzoek is in deze figuur de prevalentie voor zeventien- en achttienjarigen geschat door extrapolatie: dit is verantwoord omdat de totale prevalentie in beginsel alleen maar kan toenemen door de jaren heen. Wel blijft het een benadering, omdat de verschillende leeftijdscategorieën verschillende cohorten zijn en omdat niet gezegd is dat de prevalentie lineair (dus volgens een rechte lijn) toeneemt tussen twaalf- en achttienjarige leeftijd. De geschatte prevalentie voor zeventien- (meisjes: 11%, jongens: 3%) en voor achttienjarigen (meisjes: 13%, jongens: 3%) kan vervolgens gemiddeld worden om te komen tot een schatting van de prevalentie van seksueel geweld tijdens de minderjarigheid. Dat levert op dat naar schatting 12% van de meisjes en 3% van de jongens die regulier onderwijs gevolgd hebben vóór hun achttiende te maken krijgt met (ernstig) seksueel geweld zoals gedefinieerd in het Scholierenonderzoek 2016 (zie Tabel 2.2).

Figuur 2.3 Totale prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen naar leeftijd (2016)

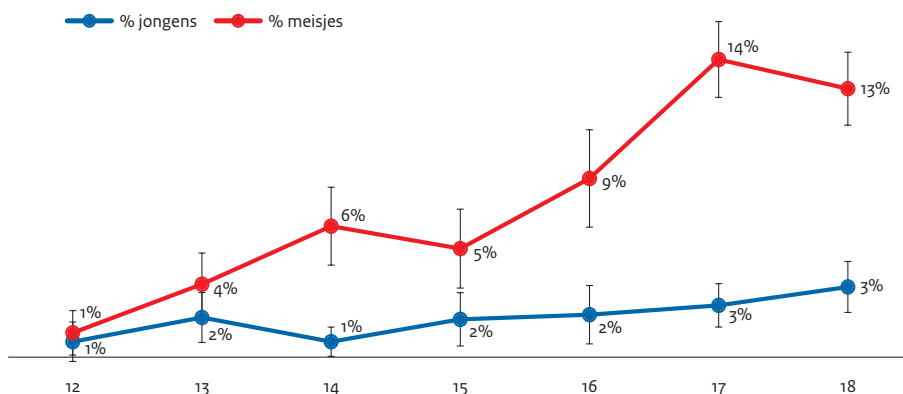
De prevalentie bij zeventien en achttien jaar is geschat door extrapolatie van de leeftijden van twaalf tot zestien. De lijn in de grafiek geeft de trend weer waarop die schatting is gebaseerd. De foutbalken geven de marge weer waarbinnen met 95% zekerheid de werkelijke prevalentie in de populatie zich bevindt.

Bron: Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016: ITS, ongepubliceerde data geleverd door WODC

16 Geslacht: Wald $\chi^2=28,8$, $p<0,001$. Leeftijd: Wald $\chi^2=3,6$, $p=0,058$. Voor leeftijd volstaat een éénzijdige toets omdat de totale prevalentie in beginsel alleen kan toenemen naarmate de leeftijd stijgt.

Seks onder je 25^e

Figuur 2.4 toont de prevalentie van (ernstig) seksueel geweld naar leeftijd in de data uit Seks onder je 25e. Wederom kan de prevalentie van seksueel geweld voor de achttiende verjaardag het beste geschat worden door de prevalentie voor zeventien- en achttienjarigen te middelen. Dit levert op dat een geschatte 3% van de jongens en 14% van de meisjes vóór hun achttiende verjaardag een vorm van ernstig hands-on seksueel geweld meemaken.

Figuur 2.4 Totale prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen naar leeftijd (2016)

De foutbalken geven de marge weer waarbinnen met 95% zekerheid de werkelijke prevalentie in de populatie zich bevindt.

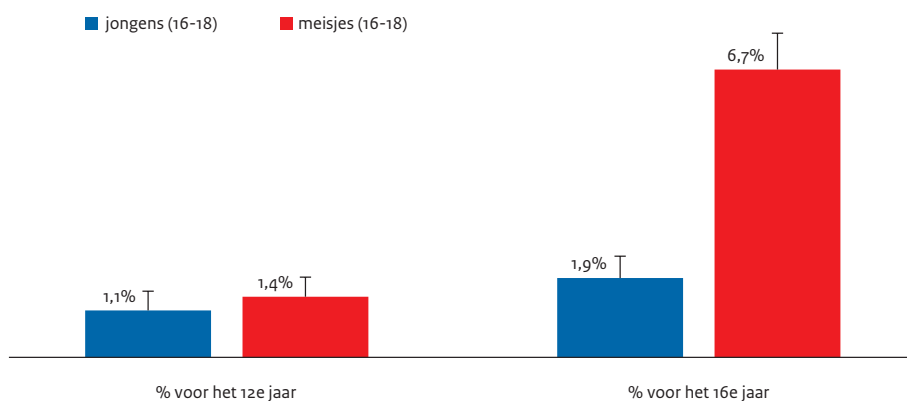
Bron: Seks onder je 25^e/Leefstijlmonitor: Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017 (ongepubliceerde data)

Aantal slachtoffers

De prevalentieschatting van seksueel geweld tegen kinderen komt goed overeen tussen de twee hier behandelde prevalentieonderzoeken. Beide onderzoeken hanteren een strenge definitie die niet al het strafbare seksueel geweld omvat maar vooral ernstig seksueel geweld. Hoewel beide definities op het oog vrij verschillend zijn (zie Tabel 2.2) is de prevalentieschatting die zij opleveren vergelijkbaar. De schatting van Rutgers is meer geschikt om te generaliseren naar de hele populatie minderjarigen, omdat hierin zeventien- en achttienjarigen daadwerkelijk bevroegd zijn en daarnaast omdat de steekproef door weging representatief is gemaakt voor die populatie. Door deze prevalentie toe te passen op het aantal achttienjarigen in 2016¹⁷ kan berekend worden dat van hen ongeveer 3.000 jongens (95%-betrouwbaarheidsinterval: 1.800-4.300) en 13.500 meisjes (95%-betrouwbaarheidsinterval: 11.700-14.500) tijdens de minderjarigheid een ernstige hands-on vorm van seksueel geweld hebben meegemaakt. Het totaal aantal minderjarigen dat slachtoffer is geworden ligt vele malen hoger: dit is alleen een momentopname van de jongeren die in één jaar achttien waren.

Leeftijd waarop seksueel geweld plaatsvond

In beide onderzoeken zijn – om begrijpelijke redenen – alleen kinderen van twaalf jaar en ouder bevestigd. In Seks onder je 25e is echter wel gevraagd wanneer het seksueel geweld plaatsvond (Figuur 2.5). Het valt op dat de prevalentie van seksueel geweld vóór het twaalfde levensjaar tussen jongens en meisjes niet noemenswaardig verschilt en dat de grotere prevalentie van slachtofferschap van seksueel geweld bij meisjes dus vooral tijdens de tienerjaren plaatsvindt. Het lijkt er daarmee op dat meisjes vooral meer risico lopen dan jongens op het meemaken van seksueel geweld vanaf het moment dat zij seksueel actief beginnen te worden.

Figuur 2.5 Prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen (respondenten 16-18 jaar) naar sekse en leeftijd waarop het seksueel geweld plaatsvond (2016)

Bron: Seks onder je 25^e/Leefstijlmonitor: Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017 (ongepubliceerde data)

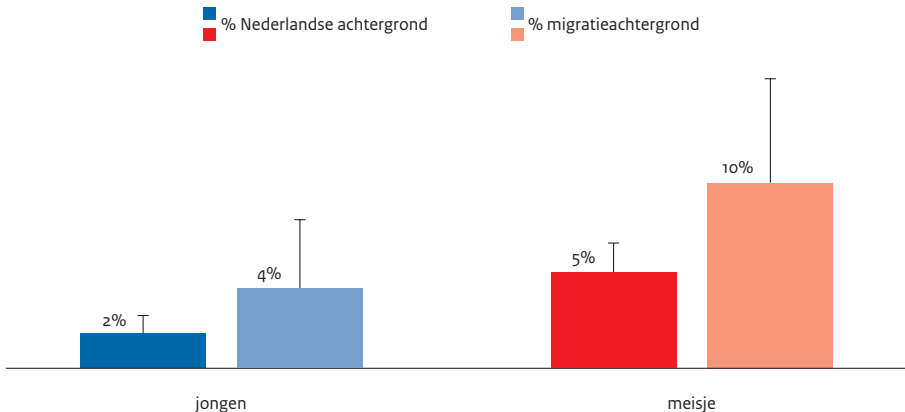
2.4 Migratie-achtergrond

De prevalentieonderzoeken geven ook een beeld van achtergrondkenmerken die samenhangen met het meemaken van seksueel geweld. Eén ervan is, naast sekse en leeftijd, het hebben van een migratieachtergrond. De Nationaal Rapporteur heeft deze variabele opgevraagd voor het Scholierenonderzoek.

Figuur 2.6 toont de prevalentie van ernstig seksueel geweld ooit (definitie Scholierenonderzoek) naar geslacht en migratieachtergrond. Hieruit blijkt dat, naast het al besproken effect van geslacht, scholieren van beide seksen met een migratieachtergrond een hogere kans hebben op het meemaken van seksueel geweld dan hun seksegenoten met een Nederlandse achtergrond.¹⁸ Naar schatting heeft 10% van de vrouwelijke scholieren met een migratieachtergrond wel eens een vorm van seksueel geweld meegemaakt volgens de (ernstige) definitie van het Scholierenonderzoek. NB: deze prevalentie is samengenomen over alle leeftijdscategorieën (twaalf tot en met zestien jaar). De prevalentie tot aan de

18 Geslacht: Wald $\chi^2=9,6$, $p=0,002$. Migratie-achtergrond: Wald $\chi^2=5,5$, $p=0,019$. Geslacht X migratie-achtergrond: Wald $\chi^2=0,85$, $p=0,770$.

achttiende verjaardag ligt dus hoger (zie ook [Figuur 2.4](#)).¹⁹ Opvallend is wel dat in Seks onder je 25^e, over de totale onderzoeksgroep (12 t/m 24 jaar) geen significant effect wordt gevonden van migratieachtergrond.²⁰

Figuur 2.6 Totale prevalentie van ernstig seksueel geweld tegen kinderen naar geslacht en migratieachtergrond (2016)

De zwarte foutbalken geven de marge weer waarbinnen met 95% zekerheid het werkelijke aantal in de populatie zich bevindt.

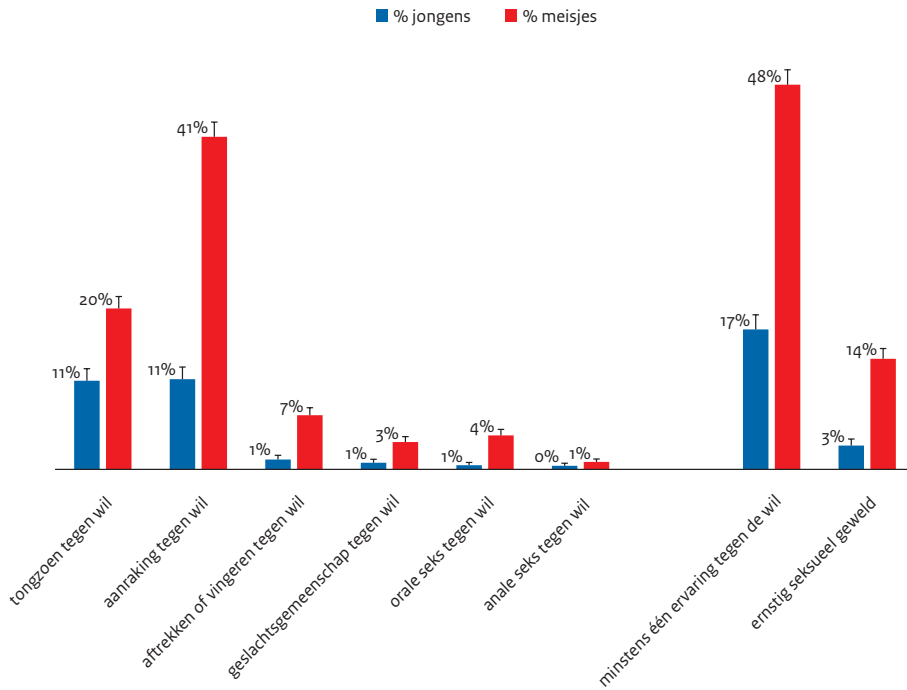
Bron: Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016: ITS, ongepubliceerde data geleverd door WODC

2.5 Vormen van seksueel geweld

Zoals in dit hoofdstuk weergegeven, gaan de tot hier gepresenteerde data over relatief ernstiger vormen van seksueel geweld. Dat zijn immers de vormen waarvan eerder verwacht zou mogen worden dat ze gemeld worden bij instanties en/of leiden tot hulp. Maar seksueel geweld tegen kinderen omvat vele gedragingen die buiten de hier gehanteerde definitie vallen en toch een grote impact op het slachtoffer kunnen hebben. [Figuur 2.7](#) geeft de prevalentie van verschillende vormen van seksueel geweld tijdens de minderjarigheid weer (dus de geschatte gemiddelde *totale* prevalentie van zeventien- en achttienjarigen). In [§2.3.2](#) staat vermeld dat 3% van de jongens en 14% van de meisjes ernstig seksueel geweld meemaken voor hun achttiende verjaardag. Uit [Figuur 2.6](#) blijkt dat daarnaast lichtere vormen van seksueel geweld zoals aanrakingen tegen de wil veelvuldig voorkomen. Het blijkt dan ook dat bijna één op de twee meisjes (48%) en één op de vijf jongens (17%) vóór de achttiende verjaardag minstens één van de in [Figuur 2.6](#) beschreven vormen van strafbaar seksueel geweld meemaakt, waarin inbegrepen bovendaast aandeel meisjes dat een *ernstige* vorm van seksueel geweld meemaakt.

19 De prevalentie naar geslacht, migratie-achtergrond én leeftijd kan niet getoond of berekend worden vanwege de daarvoor te kleine respondent aantallen in het onderzoek.

20 de Graaf et al. (2017, p. 140).

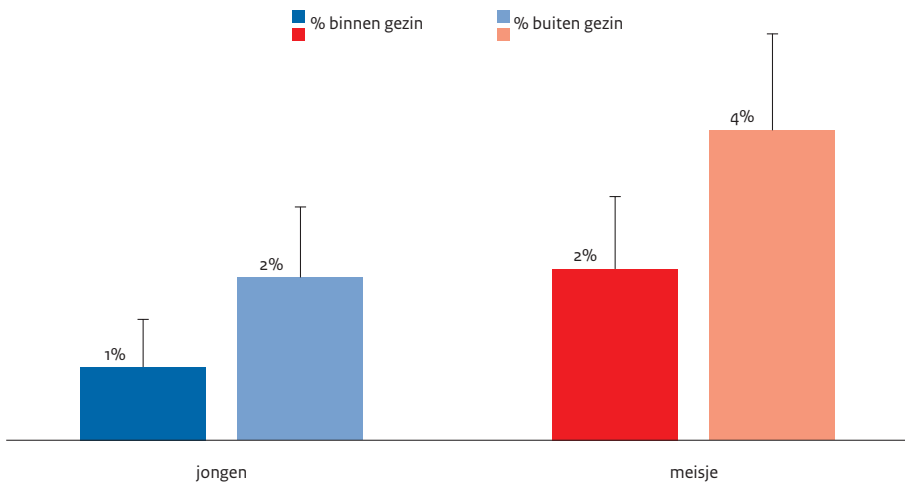
Figuur 2.7 Totale prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen naar vorm van seksueel geweld (2016)

De foutbalken geven de marge weer waarbinnen met 95% zekerheid de werkelijke prevalentie in de populatie zich bevindt.

Bron: Seks onder je 25^e/Leefstijlmonitor: Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017 (ongepubliceerde data)

In het Scholierenonderzoek is gevraagd of de pleger van het seksueel geweld iemand uit het gezin was of niet. Figuur 2.8 laat zien dat volgens zelfrapportage seksueel misbruik buiten het gezin vaker voorkomt dan erbinen.²¹ Toch heeft 2% van de ondervraagde meisjes en 1% van de ondervraagde jongens seksueel geweld door iemand uit gezin of familie meegemaakt. Let wel: deze prevalentie is lager dan die genoemd in §2.3.2 omdat in Figuur 2.8 alle kinderen van alle leeftijden, dus van twaalf tot en met zestien jaar zijn meegerekend. De totale prevalentie van seksueel geweld binnen het gezin vóór de achttiende verjaardag ligt dus hoger. Vanwege de lage aantallen kan die hier echter niet betrouwbaar berekend worden.

21 Gezin: $F(1)=12,3$, $p < 0,001$. Geslacht: $F(1)=8,4$, $p = 0,004$. Geslacht x Gezin: $F < 1$.

Figuur 2.8 Prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen over alle leeftijdsgroepen, naar geslacht en binnen/buiten het gezin (2016)

De foutbalken geven de marge weer waarbinnen met 95% zekerheid het werkelijke aandeel zich in de populatie bevindt.

Bron: Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016: ITS, ongepubliceerde data geleverd door WODC

2.6 Vergelijking met eerdere metingen

Zowel het Scholierenonderzoek 2016 als Seks onder je 25^e 2017 zijn herhalingen van eerder uitgevoerde onderzoeken. Op deze eerdere onderzoeken (en het Bevolkingsonderzoek Seksuele Gezondheid in Nederland²²) baseerde de Nationaal Rapporteur zich in 2014 voor de toen gepresenteerde prevalentiecijfers van seksueel geweld in 'Op goede grond'. Beide prevalentieonderzoeken zijn omwille van de vergelijkbaarheid zoveel mogelijk consistent gehouden met eerdere edities, wat betekent dat prevalentiecijfers goed vergeleken kunnen worden.

Toch zijn er ook een paar belangrijke verschillen. In 'Op goede grond' rapporteerde de Nationaal Rapporteur bijvoorbeeld ook over vormen van hands-off seksueel geweld, waar in het prevalentieonderzoek Bevolkingsonderzoek Seksuele Gezondheid in Nederland naar gevraagd was.²³ Dit onderzoek is in de editie van 2017 echter grondig gewijzigd, zowel qua steekproeftrekking als in opzet van de vragenlijst.²⁴ Daarbij zijn de vragen over hands-off vormen van seksueel geweld vervallen. Voor de jongeren tot 25 jaar is het onderzoek gelijkgetrokken aan Seks onder je 25^e en bestaat deze aparte prevalentiestudie dus in feite niet meer. Over prevalentie van hands-off seksueel geweld zijn in dit hoofdstuk dan ook geen cijfers gerapporteerd.

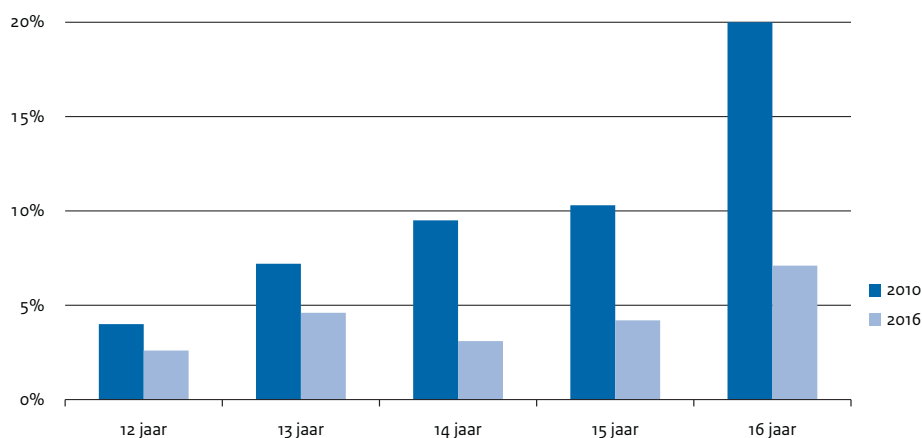
22 de Haas (2012).

23 de Haas (2012).

24 de Graaf & Wijsen (2017).

In Seks onder je 25^e 2017 hanteerde Rutgers verder een definitie van seksueel geweld die zij in 2012 niet hanteerde: een samengestelde definitie van het ooit hebben meegemaakt van specifieke ernstige seksuele handelingen tegen de wil en/of het ooit gedwongen zijn seksuele dingen te doen die de respondent niet wilde. Deze definitie heeft de Nationaal Rapporteur in dit rapport overgenomen. Vergelijking in prevalentie van seksueel geweld tussen de twee edities van Seks onder je 25^e is hierdoor alleen mogelijk voor specifieke vragen. Vergelijking tussen de twee edities van het Scholierenonderzoek (2010 en 2016) is daarentegen wel goed mogelijk.

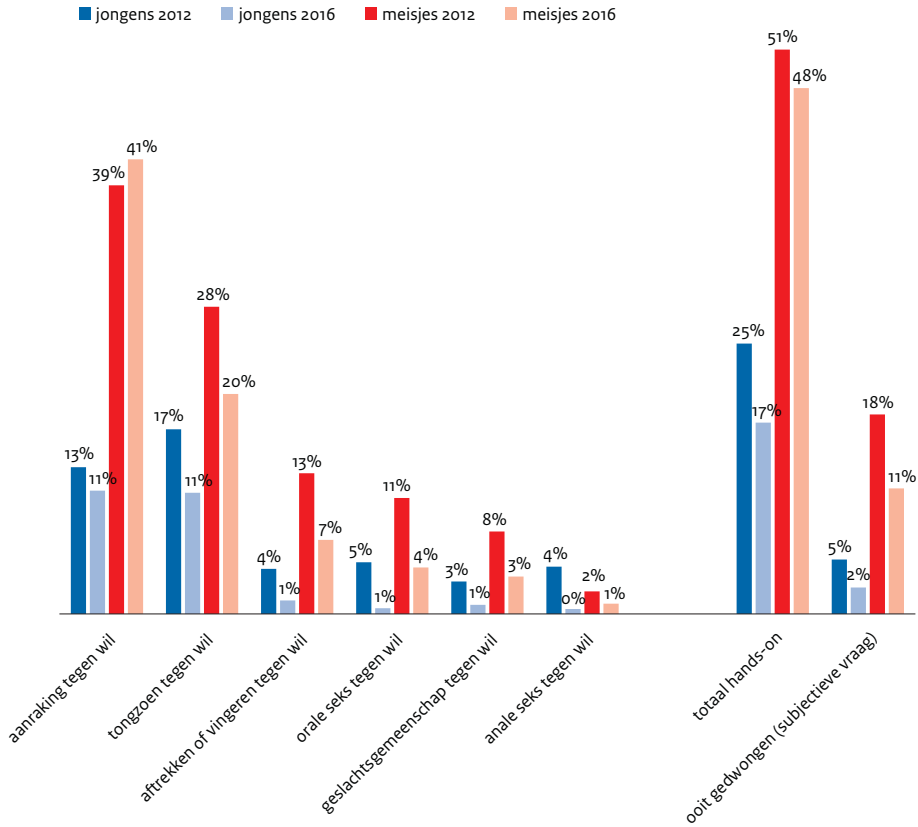
Figuur 2.9 toont de gemeten totale prevalentie van seksueel geweld ooit, zoals gemeten in het Scholierenonderzoek 2010 en 2016. Uit de figuur blijkt dat de prevalentie van (ernstig) seksueel geweld voor alle leeftijdsgroepen duidelijk gedaald lijkt.

Figuur 2.9 Percentage scholieren dat ooit seksueel geweld heeft meegemaakt, naar leeftijd vergeleken tussen twee metingen

Bron: Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016: ITS, ongepubliceerde data geleverd door WODC; Nationale Prevalentiemonitor 2010, ongepubliceerde data in 2014 geleverd door Universiteit Leiden²⁵

Seks onder je 25e laat een vergelijkbaar patroon van dalende prevalentie zien (Figuur 2.10): voor nagevoeg alle vragen is de prevalentie tussen 2012 en 2016 gedaald. De daling van de prevalentie van ernstig hands-on seksueel geweld is goed nieuws. Toch roept dit goede nieuws ook één vraag op: is de prevalentie van seksueel geweld over de hele linie gedaald, of treedt er een verschuiving op naar andere vormen van seksueel geweld, bijvoorbeeld online? Dat is in deze onderzoeken niet gemeten.

Figuur 2.10 Percentage 17/18 jarigen dat specifieke vormen van seksueel geweld heeft meegemaakt vergeleken tussen twee metingen.

Bron: Seks onder je 25^e/Leefstijlmonitor 2017: Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017 (ongepubliceerde data); Seks onder je 25^e 2012: Rutgers/Soa Aids Nederland, 2012 (ongepubliceerde data)

2.7 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar hoe vaak minderjarigen slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld. Hiervoor zijn niet eerder gepubliceerde data uit eerdere onderzoeken opgevraagd en opnieuw geanalyseerd.

In 2016 zijn naar schatting 7.800 jongens en 13.000 meisjes slachtoffer geworden van een ernstige vorm van seksueel geweld: zij hebben aangegeven 'seksueel misbruik' binnen of buiten het gezin, door een meerder- of minderjarige dader te hebben meegemaakt. Dit komt overeen met 1,5% van de jongens en 2,6% van de meisjes tussen de twaalf en zestien jaar oud. Terugkijkend op de hele jeugd, blijkt dat 3% van alle jongens en 14% van alle meisjes in hun minderjarigheid een ernstige vorm van seksueel geweld meegemaakt heeft. 48% van de meisjes en 17% van de jongens heeft een strafbare vorm van hands-on seksueel geweld meegemaakt. Op basis van retrospectieve gegevens kon worden vastgesteld dat het

verschil in prevalentie van slachtofferschap van ernstig seksueel geweld tussen jongens en meisjes, namelijk het grotere aandeel slachtoffers onder de meisjes, vooral optreedt tijdens de tienerjaren: gevraagd naar seksueel geweld vóór hun twaalfde is het aandeel slachtoffers onder jongens en meisjes vergelijkbaar.

De in dit hoofdstuk beschreven resultaten lijken er op te wijzen dat slachtofferschap van ernstige vormen van seksueel geweld onder minderjarigen is afgenomen ten opzichte van de vorige metingen van de hier gerapporteerde onderzoeken, in respectievelijk 2010 en 2012. Dat is goed nieuws. Wel roept dit gegeven één belangrijke vraag op: is seksueel geweld hiermee daadwerkelijk afgenomen, of is slachtofferschap verschoven naar andere (hands-off) vormen van seksueel geweld? Dit kan nu niet worden vastgesteld omdat er in de hier gepresenteerde onderzoeken niet naar gevraagd is. Te denken valt hierbij aan slachtofferschap van online vormen van seksueel misbruik.

3 Verteld

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk werd een schatting gegeven van het aantal minderjarige slachtoffers van seksueel geweld. Niet al het seksueel geweld komt echter aan het licht. Slachtoffers zelf vertellen er lang niet altijd over en omstanders herkennen slachtoffers vaak niet als zodanig.¹ Om de juiste hulpverlening te kunnen ontvangen, en dus om het verdere in dit rapport besproken proces te doorlopen, moet een slachtoffer van seksueel geweld wel herkend zijn. In 'Op goede grond' beschreef de Nationaal Rapporteur al de vele drempels die slachtoffers ervaren voor het vertellen over seksueel misbruik ('disclosure') en voor het herkennen van het slachtofferschap (signaleren). Dit hoofdstuk gaat kort in op welk aandeel van de gevallen van seksueel geweld aan het licht komt.

3.2 Data en definitie

In dit hoofdstuk wordt gebruik gemaakt van eerder uitgevoerde onderzoeken. In paragraaf §3.3, over het signaleren van seksueel geweld door anderen betreft dit de Nationale Prevalentiemonitor Kinder mishandeling 2010.² In §3.4 wordt gekeken naar hoeveel slachtoffers over hun misbruik vertellen, aan de hand van dezelfde onderzoeken die in het vorige hoofdstuk aan bod kwamen. Dit zijn het Scholierenonderzoek³ en Seks onder je 25^e.⁴ In §2.2 kwamen beide onderzoeken uitgebreid aan de orde.⁵ Van beide onderzoeken heeft de Nationaal Rapporteur aanvullende, niet eerder gepubliceerde, data opgevraagd voor secundaire analyses. De in §3.4 gepresenteerde cijfers komen dan ook niet in die vorm voor in de rapporten over de desbetreffende onderzoeken. Hoe seksueel geweld tegen kinderen in het Scholierenonderzoek en in Seks onder je 25^e gedefinieerd wordt, is behandeld in §2.2.2.

1 Zie voor een beschrijving van de literatuur Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014).

2 Alink, van IJzendoorn, et al. (2011).

3 Schellingerhout & Ramakers (2017).

4 de Graaf, van den Borne, Nikkelen, Twisk, & Meijer (2017).

5 Zie voor meer details dan hier omschreven §B1.1.

3.3 Herkend

De Nationale Prevalentiemonitor Kindermishandeling 2017 is twee keer eerder gehouden (in 2006 en 2010) en bestaat net als de eerdere edities uit twee onderdelen: een enquête onder scholieren (zie [Hoofdstuk 2](#)) en een zogeheten informantstudie. Het doel van de informantstudie is het schatten van de prevalentie van slachtofferschap van kindermishandeling onder groepen die niet met een vragenlijstonderzoek bereikt kunnen worden, namelijk kinderen die daar te jong voor zijn. Dat wordt gedaan door professionals te vragen aan te geven welke van de kinderen die zij zien slachtoffer zijn of zouden kunnen zijn van kindermishandeling. Toch wringt deze methode als manier om een verborgen groep in kaart te brengen, wat juist het doel is van een prevalentiestudie naar kindermishandeling. Het is immers bekend dat kindermishandeling moeilijk te signaleren is en veel slachtoffers nooit als zodanig herkend worden. Wanneer professionals die met kinderen werken dus gevraagd wordt naar het aantal slachtoffers in hun omgeving kan dit dus beter gezien worden als een studie naar de *signalering* van slachtoffers, dan naar de *prevalentie*.

Dat maakt dergelijk onderzoek niet minder nuttig. Integendeel, het herkennen van slachtoffers is een voorwaarde voor alle vervolgstappen in het hulp bieden aan een slachtoffer. Helaas was de informantstudie 2017 ten tijde van het schrijven van dit rapport niet gereed. Daarom zijn er geen gegevens beschikbaar over het signaleren van slachtoffers in 2016. In de informantstudie van 2010 bleek dat professionals die met kinderen werken schatten dat 0,07% van de kinderen tussen de twaalf en zeventien jaar die zij uit hoofde van hun functie zagen, slachtoffer was van seksueel geweld.⁶ Aanzienlijk minder dan de ongeveer 1,8% van de kinderen tussen de twaalf en zeventien jaar die in het Scholierenonderzoek van dat jaar zelf aangaf dat jaar slachtoffer te zijn geweest van seksueel geweld.⁷ Dit betekent dat naar schatting slechts ongeveer 4% van de slachtoffers van seksueel geweld in deze leeftijdscategorie door professionals gesignaleerd wordt.

3.4 Verteld

De twee in Hoofdstuk 2 besproken prevalentiestudies (het Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016 en Seks onder je 25^e 2017) bevatten beiden ook vragen naar het vertellen over of hulp zoeken voor kindermishandeling (het Scholierenonderzoek⁸) en over seksueel geweld (Seks onder je 25^e⁹). In het Scholierenonderzoek zijn deze vragen alleen in het algemeen voor alle vormen van kindermishandeling samen gesteld, waardoor niet gezegd kan worden of slachtoffers hulp hebben gezocht voor het seksueel misbruik of voor eventuele andere vormen van kindermishandeling die ze hebben meegemaakt. Van de kinderen in het Scholierenonderzoek die ernstig seksueel geweld hebben meegemaakt (zie [§2.2.2](#) voor de hier gehanteerde definitie), geeft 46% aan hulp gezocht te hebben voor wat ze hebben meegemaakt. Dit wijkt niet significant af van de kinderen die andere vormen van kindermishandeling hebben meemaakt.

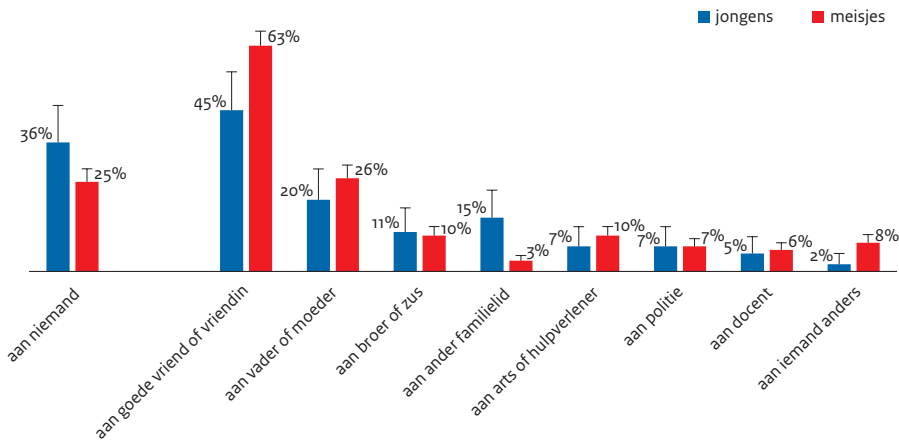
6 Euser, Alink, Tharner, van Ijzendoorn, & Bakermans-Kranenburg (2013).

7 Alink, IJzendoorn, et al. (2011).

8 Schellingerhout & Ramakers (2017).

9 de Graaf et al. (2017).

In Seks onder je 25^e is deelnemers gevraagd of ze wel eens aan iemand hadden verteld dat ze (ernstig) seksueel geweld hadden meegemaakt (zie voor de definitie §2.2.2). 36% van de jongens en 25% van de meisjes van achttien jaar en jonger die seksueel geweld hebben meegemaakt, heeft dat aan niemand verteld (Figuur 3.1). De meerderheid heeft dus wel aan iemand verteld over het meegemaakte seksueel geweld. De grootste groep jongeren heeft het verteld aan een goede vriend of vriendin, een andere jongere dus. Daarna volgen (op afstand) de ouders.

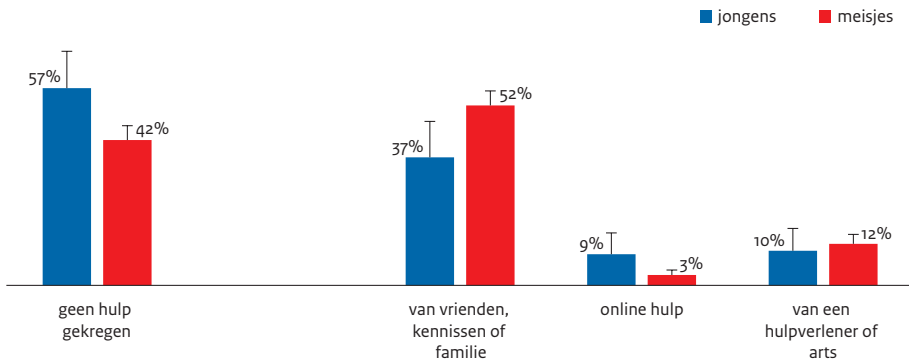
Figuur 3.1 Vertellen over seksueel geweld (2016)

Percentage van de jongens ($n=83$) en meisjes ($n=544$) die seksueel geweld hebben meegemaakt dat daarover verteld heeft, en aan wie. De zwarte foutbalken geven de marge weer waarbinnen het werkelijke percentage zich met 95% zekerheid bevindt.

Bron: Seks onder je 25^e/Leefstijlmonitor: Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017. Ongepubliceerde data

3.5 Geholpen

Niet iedereen die vertelt over het seksueel geweld krijgt ook een vorm van (professionele of niet-professionele) hulp: 57% van de jongens en 42% van de meisjes die seksueel geweld hebben meegemaakt, geeft aan geen hulp te hebben gehad (Figuur 3.2) – dat is een groter aandeel dan het aandeel dat niemand over het geweld heeft verteld (Figuur 3.1). Dat betekent dus dat sommige slachtoffers het wel aan iemand hebben verteld, maar dat dit niet heeft geresulteerd in hulp. Jongens zeggen minder vaak hulp te hebben ontvangen dan meisjes. Ook is het interessant te zien dat van de slachtoffers die hulp hebben ontvangen, de meesten hulp hebben gehad van vrienden, kennissen of familie. Tot slot valt op – met het oog op de rest van dit rapport – dat 10% van de jongens en 12% van de meisjes die slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld zeggen professionele hulp te hebben ontvangen.

Figuur 3.2 Hulp gekregen voor seksueel geweld (2016)

Percentage van de jongens ($n=83$) en meisjes ($n=544$) die ooit seksueel geweld hebben meegemaakt dat daarvoor hulp heeft gehad, en van wie. De zwarte foutbalken geven de marge weer waarbinnen het werkelijke percentage zich met 95% zekerheid bevindt.

Bron: Seks onder je 25^e/Leefstijlmonitor: Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017. Ongepubliceerde data

3.6 Vergelijking met eerdere metingen

In de vorige edities van Seks onder je 25^e en het Scholierenonderzoek is niet gevraagd naar disclosure en hulpzoekgedrag, waardoor de hier gepresenteerde gegevens niet vergeleken kunnen worden met een eerdere meting.

3.7 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar het herkennen van minderjarige slachtoffers van seksueel geweld. Dit herkennen kan doordat slachtoffers opgemerkt worden door anderen (signaleren) of doordat slachtoffers er zelf over naar buiten treden ('disclosure'). Over disclosure is deels niet eerder gepubliceerde data uit eerdere onderzoeken opgevraagd en opnieuw geanalyseerd. Ook is er gekeken naar hoeveel slachtoffers aangeven hulp te hebben gekregen.

Voor het signaleren zijn geen nieuwe cijfers beschikbaar. Onderzoek uit 2010 laat zien dat professionals die met kinderen werken schatten dat 0,07% van de kinderen tussen twaalf en zeventien jaar oud uit hun omgeving slachtoffer was van seksueel geweld. Hiermee werd naar schatting slechts 4% van de slachtoffers herkend die zelf aangaf seksueel misbruikt te zijn geweest.

Het grootste deel van de slachtoffers heeft iemand over het misbruik verteld. Meisjes praten er vaker over dan jongens en ontvangen ook vaker hulp. Eén op de tien slachtoffers kreeg uiteindelijk professionele hulp. Meestal praten slachtoffers er over met een vriend of vriendin, dus met een leeftijdsgenoot. Dit werpt de vraag op of hier in het signaleringsbeleid genoeg aandacht voor is, bijvoorbeeld of

jongeren ergens uitgelegd krijgen wat ze moeten doen als iemand vertelt over seksueel misbruik. Jongeren spelen immers als eerste aanspreekpunt een belangrijke rol bij het 'hulpproces' van slachtoffers. In bepaalde mate zullen zij ook invloed hebben op de beslissing van het slachtoffer om wel of geen verdere hulp in te schakelen. Een positieve reactie kan ervoor zorgen dat het slachtoffer genoeg steun vindt in de omgeving, waardoor de noodzaak tot professionele hulp wordt weggenomen of vermindert. Een negatieve reactie, anderzijds, zorgt er wellicht voor dat een slachtoffer uit schaamte minder snel hulp durft in te schakelen en dat het leed voor het slachtoffer groter wordt.

4 Gemeld

4.1 Inleiding

Nadat een minderjarige slachtoffer is geworden van seksueel geweld en hier al dan niet met iemand over gepraat heeft, is een volgende stap op weg naar professionele hulp het melden van het misbruik. Dit melden kan door het slachtoffer zelf gedaan worden, door zijn of haar naasten, door omstanders of door professionals zoals politieagenten of docenten. Met melden wordt hier bedoeld dat de gebeurtenis bij een relevante instantie kenbaar wordt gemaakt en daar geregistreerd wordt. Na een melding komt een slachtoffer van seksueel geweld in beeld van (hulpverlenings)instanties en kan hij of zij verder door het proces op weg naar professionele hulp worden geleid.

Dit hoofdstuk richt zich op de vraag hoeveel gevallen van seksueel geweld tegen kinderen gemeld worden bij relevante instanties, in het bijzonder bij Veilig Thuis. Sinds 2015 is Veilig Thuis namelijk actief als centraal advies- en meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit heeft geleid tot een inhoudelijk andere werkwijze dan ten tijde van het rapport 'Op goede grond', toen het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) nog deze rol vervulde voor kindermishandeling.

In §4.2 wordt ingegaan op de belangrijkste ontwikkeling sinds 'Op goede grond', met betrekking tot het melden: de oprichting en werkwijze van Veilig Thuis. Naast de veranderde werkwijze is ook de wijze van registreren veranderd. Deze resultaten komen aan bod in §4.3, na een beschrijving van de beperkingen van de data.¹ Vanwege die beperkingen zullen alleen totaalcijfers over het aantal meldingen en de bij de onderzoeken betrokken kinderen worden vermeld. Eigenschappen van de meldingen, eigenschappen van melderders en het vervolg van het onderzoek zullen niet worden behandeld. Naast Veilig Thuis kunnen slachtoffers van seksueel geweld en mensen uit hun omgeving ook bij andere meldpunten terecht. Deze komen aan bod in §4.4.

4.2 Veilig Thuis: een nieuwe organisatie

De Advies- en Meldpunten Kindermishandeling en de Steunpunten Huiselijk Geweld (SHG) zijn sinds 1 januari 2015 samengevoegd tot de Advies- en Meldpunten Huiselijk geweld en Kindermishandeling, onder de nieuwe naam 'Veilig Thuis'. Er zijn 26 Veilig Thuis-regio's, ieder met een eigen Veilig Thuis-organisatie.

¹ Zie voor meer details dan hier omschreven §B1.2.3.

Gemeenten hebben in de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo)² de opdracht gekregen tot het organiseren van Veilig Thuis en zijn daarmee ook verantwoordelijk voor Veilig Thuis. In de aansturing vanuit de gemeenten en in de financiering van de 26 Veilig Thuis-organisaties bestaan grote regionale verschillen. Ook zijn er verschillen in de organisatiestructuur van Veilig Thuis. Veilig Thuis-organisaties zijn bijvoorbeeld ondergebracht bij een gecertificeerde instelling, bij de GGD of bij een andere organisatie (bijvoorbeeld voor vrouwenopvang). In sommige regio's is Veilig Thuis als zelfstandige organisatie vormgegeven. Landelijk is het overkoepelende doel dat Veilig Thuis als expertisecentrum een belangrijke rol speelt of gaat spelen in de zorg voor een veilige omgeving voor kinderen en kwetsbare volwassenen in afhankelijkheidsrelaties.³

De Veilig Thuis-organisaties zijn in relatief korte tijd opgericht. Veel van de Veilig Thuis-organisaties hebben te kampen gehad met een hogere instroom van meldingen dan was verwacht, terwijl zij daarvoor niet genoeg geld tot hun beschikking hadden.⁴ De decentralisaties zijn immers gepaard gegaan met een forse bezuiniging.⁵ In de nieuw gevormde organisaties zijn bovendien medewerkers uit verschillende moederorganisaties ondergebracht, met verschillende culturen en procedures, die gezamenlijk met een nieuwe werkwijze aan de slag moesten.

4.2.1 Het oordeel van de inspecties over Veilig Thuis

De start van de 26 Veilig Thuis-organisaties ging niet zonder slag of stoot, zo concludeerden de Inspecties Jeugdzorg en Gezondheidszorg in 2016 in het eerste inspectierapport over Veilig Thuis.⁶ In het rapport wordt bijvoorbeeld geconstateerd dat een meerderheid van de Veilig Thuis-organisaties ten tijde van het toezicht niet over voldoende personeel beschikte om alle taken binnen de wettelijke termijnen uit te voeren.⁷ Ook gebruikten de meeste Veilig Thuis-organisaties nog meerdere registratiesystemen door elkaar, en was er geen procedure beschikbaar voor het opvragen van informatie bij andere organisaties van Veilig Thuis.

In het daarop volgende inspectierapport uit 2017 constateren de inspecties dat alle Veilig Thuis-organisaties stappen hebben gezet en hard werken aan verdere kwaliteitsverbetering.⁸ Nieuwe werkwijzen zijn geïmplementeerd, de deskundigheid van medewerkers is vergroot en er is veel geïnvesteerd in de samenwerking met ketenpartners en het lokale veld. Ook gemeenten weten Veilig Thuis steeds beter te faciliteren, waardoor de organisaties hun taken steeds beter kunnen uitvoeren. Echter constateerden de inspecties ook dat bij veel Veilig Thuis-organisaties verbetering nog nodig was op het gebied van het maken en vastleggen van veiligheidsplannen of -afspraken. Bij situaties van acute onveiligheid treden alle Veilig Thuis-organisaties actief op, maar sommige organisaties legden mondeling gemaakte veiligheidsafspraken niet navolgbaar vast. Daarnaast moeten vrijwel alle Veilig Thuis-organisaties hun werkwijze voor het uitvoeren van de zogenaamde monitorfunctie (zie kadertekst) verbeteren. Een kwetsbaar punt voor alle Veilig Thuis-organisaties zagen de inspecties in de capaciteit om alle meldingen binnen de wettelijke termijnen af te handelen. Het aantal meldingen bij alle Veilig Thuis-organisaties was gegroeid, met daarbij een sterk fluctuerende instroom van meldingen. Zes Veilig Thuis-organisaties had-

2 Artikel 4.1.1, WMO 2015.

3 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2016, p. 5).

4 Sprokkereef (2017, p. 2).

5 Kamerstukken II 2013/14, 33750, 1, p. 23.

6 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2016).

7 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2016).

8 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017).

den een wachtlijst voor triage of onderzoek.⁹ Vrijwel alle Veilig Thuis-organisaties overschreden echter de doorlooptijd van tien weken voor onderzoeken.

Monitor- en radarfunctie

Conform de aanscherping van de meldcode (zie §4.2.3) moeten vanaf 1 januari 2019 signalen en vermoedens van ernstig huiselijk geweld en kindermishandeling altijd worden gemeld bij Veilig Thuis, zodat ze daar ‘op de radar komen’. Daarmee wordt bedoeld dat Veilig Thuis op den duur signalen van verschillende melders kan combineren, ook over een langere periode van tijd. Daarmee dient Veilig Thuis een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen van de aard en ernst van de problematiek.¹⁰ Naast het uitvoeren van bestaande taken zoals het onderzoeken van meldingen en het direct herstellen van veiligheid waar nodig, zal Veilig Thuis dus extra taken in het kader van de radarfunctie gaan uitvoeren. De radarfunctie bij Veilig Thuis krijgt enerzijds invulling door maatregelen te nemen die erop gericht zijn dat Veilig Thuis signalen verzamelt en aan elkaar kan koppelen, en anderzijds door monitoring van casuïstiek. Veilig Thuis dient hiervoor de resultaten van de door hen voorgeschreven interventies in kaart te brengen om zo zicht te houden op hoe de veiligheid zich in een gezin ontwikkelt met het verloop van de tijd. Deze monitorfunctie is een aanzienlijke taakverzwaring ten opzichte van eerder.

De meest actuele stand van zaken stamt uit november 2017.¹¹ De twaalf Veilig Thuis-organisaties die uit het laatstgenoemde inspectierapport matig of onvoldoende scoorden, zijn opnieuw beoordeeld. Zeven daarvan scoren inmiddels voldoende. Vijf Veilig Thuis-organisaties scoren nog matig omdat zij nog steeds een wachtlijst hebben voor het starten van een onderzoek. Alle Veilig Thuis-organisaties hebben vooruitgang geboekt ten aanzien van het maken en vastleggen van veiligheidsafspraken. De uitvoering van de monitoring laat verbetering zien, maar blijft bij een deel van de Veilig Thuis-organisaties een aandachtspunt. De inspectie constateert verder dat nog niet alle Veilig Thuis-organisaties de bereikbaarheid van de vertrouwensartsen op orde hebben.

4.2.2 Verbeterprogramma Veilig Thuis

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de toenmalige bewindspersonen van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Veiligheid en Justitie (VenJ) gaven begin 2016 de opdracht¹² aan jeugdzorgbestuurder Jan-Dirk Sprokkereef om de kwaliteit van Veilig Thuis verder te verbeteren en om het effect van de meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling te bevorderen.¹³ De bevindingen zijn in 2017 gepubliceerd in de eindrapportage ‘Veilig Thuis: de basis op orde’, dat voortbouwt op twee tussenrapportages uit januari 2017 en september 2016. Dit heeft geresulteerd in verschillende adviezen, bijvoorbeeld over de rol van vertrouwensarts en gedragsdeskundige bij Veilig Thuis en de visie op de radarfunctie van Veilig Thuis (zie kadertekst §4.2.1). Volgens Sprokkereef zal dit leiden tot aanvullende opgaven voor alle Veilig Thuis-organisaties, bijvoorbeeld op het gebied van professionalisering en samenwerking. Daarnaast is te verwachten dat naar aanleiding van de aanscherping van de meld-

9 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 19).

10 Website Rijksoverheid, www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/10/17/radarfunctie-veilig-thuis (geraadpleegd 9 mei 2018).

11 Brief van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd van 17 november 2017, IJZ/171111954/1608P.

12 Website Rijksoverheid, www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/02/08/jan-dirk-sprokkereef-aan-de-slag-voor-veilig-thuis-en-aanpak-kindermishandeling (geraadpleegd 17 april 2018).

13 Op de meldcode en de aanscherping hiervan wordt in §4.2.3 verder op ingegaan.

code (zie §4.2.3) het aantal adviesvragen en meldingen bij Veilig Thuis toeneemt. Om hier adequaat op te kunnen reageren, is binnen het Landelijk Netwerk Veilig Thuis een uitvoeringsprogramma¹⁴ opgesteld dat zich over meerdere jaren uitstrekt. In dit programma wordt onder meer gewerkt aan een vernieuwd triage-instrument, een vernieuwd handelingsprotocol, een vernieuwd informatieprotocol en een verstevigde samenwerking tussen de zorg- en veiligheidsketen. Dit meerjarenprogramma loopt tot 2020.

4.2.3 Meldcode

Sinds 1 juli 2013 zijn professionals uit verschillende sectoren¹⁵ verplicht om gebruik te maken van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.¹⁶ De meldcode is niet hetzelfde als een meldplicht (zie kadertekst). De meldcode is een stappenplan waarin staat beschreven hoe professionals moeten omgaan met het signaleren en melden van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. De meldcode helpt professionals om adequaat te reageren op signalen van geweld in de huiselijke kring. Iedere hulporganisatie en zelfstandige professional dient een eigen meldcode te ontwikkelen.

Meldplicht en meldcode

Wanneer mag en wanneer moet een professional een vermoeden of constatering van kindermishandeling melden bij een officiële instantie? Bij een meldplicht moet de professional een vermoeden of constatering van kindermishandeling altijd melden bij andere instanties.¹⁷ Instellingen kennen een meldplicht wanneer er sprake is van kindermishandeling door een professional. Dit moet altijd gemeld worden bij de desbetreffende inspectiedienst.¹⁸ Een meldplicht is iets anders dan de wettelijk verplichte meldcode¹⁹ die sinds 1 juli 2013 geldt voor de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdhulp en justitie. Deze meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is bedoeld om sneller en adequater in te grijpen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Hulporganisaties en zelfstandige professionals dienen zelf een eigen meldcode te ontwikkelen. De meldcode stelt professionals niet verplicht om alle signalen van kindermishandeling te melden bij Veilig Thuis, maar wel om een stappenplan te volgen waarbij ze zelf de afweging kunnen maken of contact met Veilig Thuis nodig is. Vanaf 1 januari 2019 wordt het verplicht een afwegingskader in de meldcode op te nemen (zie ook onderstaande paragraaf).²⁰

Aanscherping

Met ingang van 1 januari 2019 geldt een aanscherping van de meldcode.²¹ Deze aanscherping komt naar aanleiding van het advies van Sprokkereef²², dat hierboven reeds werd beschreven. In dit advies werd ervoor gepleit om de informatiepositie van Veilig Thuis te versterken en een radar- en monitorfunctie

14 Kamerstukken II 2017/18, 28345, 183.

15 Deze sectoren zijn de gezondheidszorg, het onderwijs, de kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdhulp en justitie.

16 Stb. 2013, 142.

17 Website Rijksoverheid, www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/meldcode (geraadpleegd 4 mei 2018).

18 Website Movisie, www.movisie.nl/artikel/wet-verplichte-meldcode-huiselijk-geweld-kindermishandeling (geraadpleegd 4 mei 2018).

19 Stb. 2013, 142.

20 Stb. 2017, 291.

21 Stb. 2017, 291.

22 Sprokkereef (2016).

(zie kadertekst bij §4.2.1) te beleggen bij Veilig Thuis. Professionals zijn vanaf 1 januari 2019 verplicht te werken met een verbeterde meldcode, waarin een afwegingskader is opgenomen. Het afwegingskader beschrijft wanneer, en op basis van welke overwegingen, het melden van vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling als een beroepsnorm en daarmee als noodzakelijk wordt beschouwd. Het afwegingskader dient ook te formuleren wanneer het bieden of organiseren van passende hulpverlening (ook) tot de mogelijkheden behoort. Het afwegingskader wordt op het moment van schrijven van dit rapport opgesteld door beroepsorganisaties in overleg met Veilig Thuis: dit duurt tot 1 juli 2018. In de tweede helft van 2018 krijgen de afwegingskaders een plaats in het dagelijks werk van beroepskrachten en professionals en worden zij getraind in het gebruiken van deze afwegingskaders.²³

4.2.4 Werkwijze Veilig Thuis

Bij de nieuwe organisatie van Veilig Thuis zijn ook nieuwe werkwijzen opgesteld. In het handelingsprotocol en het triage-instrument van Veilig Thuis staat beschreven welke stappen doorlopen worden zodra een melding is binnengekomen. Het handelingsprotocol is een product van de VNG, dat tot stand is gekomen na overleg met professionals vanuit gemeenten, het veld en de wetenschap. Het protocol vormt een duidelijke richtlijn voor de professionals werkzaam bij alle Veilig Thuis-organisaties.²⁴ Zoals ook in §4.2.2 werd beschreven, worden ook het triageproces en het handelingsprotocol vernieuwd in het kader van het meerjarenprogramma Veilig Thuis. Onderstaande beschrijft de stappen zoals in het huidige handelingsprotocol omschreven staan.

Triageproces

Veilig Thuis is 24/7 bereikbaar voor advies of hulp, via een gratis telefoonnummer. Na het binnenkomen van een melding vormt het triageproces de eerste stap bij Veilig Thuis. Zodra de melding binnenkomt bij Veilig Thuis moet binnen vijf dagen²⁵ worden besloten welke vervolgstappen genomen dienen te worden op basis van het triage-instrument²⁶. Zoals in §4.2.1 werd beschreven, wordt niet altijd aan deze termijn voldaan.²⁷ Afhankelijk van de melding beslist Veilig Thuis of deze in aanmerking komt voor bemoeienis door Veilig Thuis of dat de melding wordt doorverwezen naar het lokale veld in het kader van vrijwillige hulpverlening (bijvoorbeeld het wijkteam), naar reeds bestaande hulpverlening, naar de Raad van de Kinderbescherming voor gedwongen hulpverlening of naar de politie voor verder opsporingsonderzoek. Veilig Thuis kan ook besluiten dat geen vervolgstappen nodig zijn. Als uit het verslag van de melding blijkt dat er geen sprake is van een redelijk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling, dan moet Veilig Thuis zijn bemoeienis beëindigen. Indien uit de triage volgt dat de casus onder Veilig Thuis moet blijven voor onderzoek, dan zal het handelingsprotocol leidend zijn voor het onderzoek door Veilig Thuis (zie §5.2).

Bij het ontvangen van de melding verzamelt Veilig Thuis zo veel mogelijk feiten. Op basis van dit feitenrelaas beoordeelt Veilig Thuis of verder onderzoek noodzakelijk is. Dit onderzoek vindt in ieder geval plaats indien er sprake is van bedreiging van de veiligheid van betrokkenen die vraagt om directe interventie, indien er onvoldoende zekerheid bestaat over of sprake is van huiselijk geweld of kindermishan-

23 Schriftelijke informatie Veilig Thuis, dd 15 mei 2018.

24 Baeten (2014, p. 6).

25 Baeten (2014, p. 19).

26 Vogtländer, Arum, Lünemann, Eijkern, & Hummeling (2015).

27 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 6).

deling, indien er onvoldoende informatie beschikbaar is om de keuze voor het vervolgtraject te maken, of indien uit de melding blijkt dat betrokkenen de situatie ontkennen of bagatelliseren. Indien uit de melding blijkt dat er sprake is van seksueel misbruik, dan schrijft het handelingsprotocol voor dat de politie²⁸ moet worden ingeschakeld en de inzet van een vertrouwensarts²⁹ moet worden overwogen.

4.3 Meldingen bij Veilig Thuis

Zoals in §4.1 werd beschreven, gaat dit hoofdstuk in op het melden van (vermoedens van) seksueel geweld tegen kinderen. Melden kan bij verschillende instanties, maar Veilig Thuis is het wettelijk ingesteld meldpunt voor vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling, waaronder seksueel geweld.³⁰ In diezelfde wet is vastgelegd dat de taken van Veilig Thuis onder andere zijn: een melding onderzoeken, doorsturen naar de Raad voor de Kinderbescherming of professionele hulp inschakelen.

4.3.1 De data

De data voor deze paragraaf zijn opgevraagd bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De gegevens zijn afkomstig uit de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis. Hiervoor verzamelt het CBS elk half jaar bij de Veilig Thuis-organisaties gegevens over kindermishandeling en huiselijk geweld. Voor de Veilig Thuis organisaties geldt een wettelijk verplichting om deze informatie te leveren.³¹ De Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis bevat informatie over meldingen bij Veilig Thuis, waaronder de aantallen en de aard van de meldingen. Ook omvat het informatie over de melders en over de personen waarover gemeld is en over het vervolg van de melding. Vanwege die hierna genoemde beperkingen worden niet al deze gegevens gepresenteerd in dit hoofdstuk.

Beperkingen aan de data

De kwaliteit van de data uit de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis is onvoldoende (zie ook §B1.2.3). Over de gegevens uit 2016 meldt het CBS: *'De kwaliteit en onderlinge vergelijkbaarheid van de aangeleverde informatie is minder dan vooraf beoogd'*.³² Omdat de registratie per Veilig Thuis regio sterk verschilt, zijn de cijfers per regio onvergelijkbaar en is ook de betrouwbaarheid van landelijke cijfers onvoldoende. Om deze reden moeten de gepresenteerde resultaten met grote voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Niet alleen in 2016, maar ook nog in het eerste half jaar van 2017 zijn de cijfers onbetrouwbaar, zo meldt het CBS in haar rapport getiteld 'Nog geen vergelijkbare cijfers'.³³ Er worden door het CBS meerdere oorzaken genoemd waardoor deze cijfers niet betrouwbaar genoeg zijn om onderling te vergelijken. Ten eerste wijken de werkprocessen en administraties van de Veilig Thuis-organisaties op onderdelen van elkaar af. Weliswaar wordt er gewerkt volgens het uniforme Handelingsprotocol Veilig Thuis³⁴, maar in

28 Baeten (2014, p. 26).

29 Baeten (2014, p. 31).

30 Art. 4.1.1 WMO 2015.

31 Art. 4.2.12 WMO 2015.

32 Website Centraal Bureau voor de Statistiek, www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2017/17/kindermishandeling-en-huiselijk-geweld-2016 (geraadpleegd op 17 april 2017).

33 Centraal Bureau voor de Statistiek (2017): rapportage over de cijfers van het 1^e halfjaar 2017, maar waarschijnlijk niet minder toepasselijk op de data uit 2016.

34 Baeten (2014).

de praktijk maken de organisaties verschillende keuzes, veelal ingegeven door afspraken die gemaakt zijn met de gemeenten in hun regio. Een tweede oorzaak ligt in het feit dat hoewel er is beschreven hoe gegevens moeten worden aangeleverd aan het CBS, de concepten en definities uit dit informatieprotocol onvoldoende aansluiten bij de werkprocessen en ontwikkelingen binnen de Veilig Thuis-organisaties. Hierdoor geven de organisaties een eigen invulling aan de gehanteerde begrippen in het informatieprotocol. Ook de inspecties hebben zorgen geuit over de juistheid van registraties.³⁵ Zij meldden dat het voor een groot deel van de Veilig Thuis-organisaties niet mogelijk is om bepaalde activiteiten, zoals het inzetten van vervolgtrajecten of het bieden van ondersteuning, vast te leggen in hun registratiesysteem. Hierdoor worden sommige activiteiten bijvoorbeeld geregistreerd als 'advies' of 'onderzoek', terwijl dit in werkelijkheid andere activiteiten zijn. Ten derde noemt het CBS dat de werkprocessen binnen elke Veilig Thuis-organisatie nog in ontwikkeling zijn. Hierdoor zijn ook cijfers over één Veilig Thuis-organisatie over de tijd niet vergelijkbaar.

Wegens deze bovengenoemde beperkingen heeft de Nationaal Rapporteur besloten in dit rapport alleen kerncijfers te presenteren over het aantal meldingen en over het aantal bij de melding betrokken kinderen. Er worden geen cijfers weergegeven over de melders, de aard van de meldingen en het vervolg van de meldingen. Met het oog op de opmerkingen van het CBS, worden regio's ook niet met elkaar vergeleken. Desalniettemin moeten ook de hier wel gepresenteerde cijfers met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Verbetertraject

Momenteel loopt er een verbetertraject om te komen tot cijfers die daadwerkelijk vergelijkbaar zijn.³⁶ Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis heeft het initiatief genomen om hiertoe eenduidige definities van processtappen en begrippen te ontwikkelen. Dit moet de basis vormen voor het Informatieprotocol 2.0, een geactualiseerd informatieprotocol dat als een van de resultaten in het meerjarenuitvoeringsprogramma van het Landelijk Netwerk Veilig Thuis is opgenomen.³⁷ Op het moment van schrijven is bij deze actualisatie een werkgroep bestaande uit de ministeries van VWS, JenV, het CBS, de VNG, Movisie, het Nederlands Jeugdinstituut (Nji) en Veilig Thuis zelf hiermee bezig.³⁸ Vanaf januari 2019 moet het nieuwe informatieprotocol operationeel zijn, dat wil zeggen: ingebouwd in de systemen van Veilig Thuis, met getrainde medewerkers die werken conform het nieuwe protocol.³⁹

Definitie seksueel geweld tegen kinderen

Veilig Thuis richt zich primair op geweld in afhankelijkheidsrelaties en dus niet op seksueel geweld geleegd door bijvoorbeeld onbekenden. Seksueel geweld tegen kinderen wordt niet direct als zodanig geregistreerd door Veilig Thuis. Deze gevallen zijn echter wel deels uit de data herleidbaar. Veilig Thuis registreert namelijk wel of een melding betrekking heeft op seksueel misbruik. Hieronder kan echter ook seksueel geweld tegen volwassenen vallen. Daarnaast registreert Veilig Thuis of een melding al dan niet ziet op uitsluitend kindermishandeling. Het is daardoor aannemelijk dat de zaken waarbij zowel

35 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 12).

36 Centraal Bureau voor de Statistiek (2017, p. 5).

37 Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, Informatieprotocol 1.1 (2017, p. 5), zie Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 29 mei 2017, 1124504-163297-WJZ, *Stt.* 2017, 29340.

38 Schriftelijke informatie Veilig Thuis, d.d. 15 mei 2018.

39 Schriftelijke informatie Veilig Thuis, d.d. 15 mei 2018.

‘seksueel misbruik’ als ‘uitsluitend kindermishandeling’ is geregistreerd, daadwerkelijk seksueel geweld tegen kinderen betreffen.

4.3.2 Het aantal meldingen

In 2016 betrof volgens de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis 1,5% (1.050) van alle meldingen die binnenkwamen bij Veilig Thuis seksueel geweld tegen kinderen. Het CBS geeft echter een aantal mogelijke redenen waarom meldingen bij Veilig Thuis verkeerd geregistreerd of aangeleverd kunnen zijn.⁴⁰ Ten eerste kan het zijn dat meldingen van verschillende partijen over hetzelfde incident niet allemaal aan het CBS worden doorgegeven, terwijl dit wel zo zou moeten. Voor sommige Veilig Thuis-organisaties is het bovendien onduidelijk op welk moment een melding moet worden doorgegeven aan het CBS. Daarnaast gaat het soms mis bij de selectie van zaken die moeten worden doorgegeven. Dit zorgt er voor dat er meer of minder meldingen zijn doorgegeven dan er feitelijk waren, maar het kan ook leiden tot een selectie-effect waarbij *bepaalde* meldingen vaker of minder vaak worden doorgegeven. Wellicht is er juist bij een vermoeden van seksueel geweld tegen kinderen vaker sprake van meerdere meldingen. Als deze meldingen inderdaad niet goed geregistreerd of doorgegeven worden, blijft het aantal meldingen in de statistieken dus achter bij de werkelijkheid.

Voor deze meldingen is zowel ‘seksueel misbruik’ als ‘uitsluitend kindermishandeling’ geregistreerd (zie §4.3.1). Dit aantal is vermoedelijk lager dan het werkelijke totaal aantal meldingen dat Veilig Thuis ontvangt over seksueel geweld tegen kinderen. Met name meldingen waarbij sprake is van én seksueel misbruik van een kind én geweld tegen een volwassene zullen in deze selectie ontbreken. 2,3% van alle meldingen betrof seksueel misbruik, al dan niet in combinatie met een ander feit.

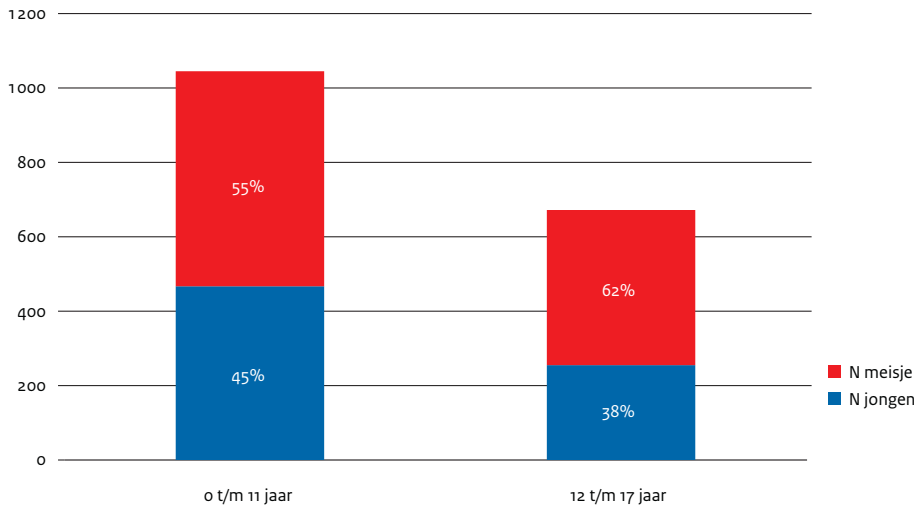
Het percentage van 1,5% is een gemiddelde van alle Veilig Thuis-regio's, en moet met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd gezien de opvatting van het CBS dat Veilig Thuis cijfers niet vergelijkbaar zijn (zie §4.3.1 en §B1.2.3).

4.3.3 De gemelde kinderen

Bij elke unieke melding kunnen meerdere personen geregistreerd staan, zoals het gemelde kind, ouders en broertjes of zusjes. Bij de meldingen over seksueel geweld tegen kinderen zijn gegevens bekend over gemiddeld 1,9 minderjarigen per zaak. Deze minderjarigen zijn niet allemaal unieke kinderen en jongeren: in ruim 10% van de zaken komt een minderjarige voor die ook bij een andere melding voorkomt (bijvoorbeeld bij een eerder gedane melding). Uiteindelijk zijn er daarom bij de meldingen over seksueel geweld tegen kinderen gegevens bekend over 1.717 minderjarigen. Opvallend is dat in bijna 10% van de meldingen geen minderjarige geregistreerd is. Dit kan te maken hebben met een registratiefout, ook hier geldt immers dat de data onvoldoende betrouwbaar zijn. Ook is het mogelijk dat het burgerservicenummer van het gemelde kind niet bekend was waardoor het CBS deze gegevens niet kon verwerken.

Figuur 4.1 geeft de kinderen waarover gemeld is per geslacht en leeftijd. Er is meer over meisjes (58%) dan over jongens (42%) gemeld. Gemiddeld zijn deze minderjarigen negen jaar oud (SD=5). De jongst gemelde kinderen zijn jonger dan één jaar en de oudsten zijn zeventien jaar. De mediane leeftijd is negen jaar.

40 Centraal Bureau voor de Statistiek (2017): rapportage over de cijfers van het 1e halfjaar 2017, zie ook Bijlage 1 (Onderzoeksverantwoording) §B1.2.3 over de tekortkomingen in de data van 2016.

Figuur 4.1 Kinderen gemeld bij Veilig Thuis, naar geslacht en leeftijd (2016)

Bron: data Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, geleverd door CBS

4.3.4 Vergelijking met eerdere metingen

De Nationaal Rapporteur presenteerde eerder ook cijfers over het aantal meldingen van seksueel geweld tegen kinderen over de jaren 2008-2012.⁴¹ Dit betrof de meldingen bij de voorganger van Veilig Thuis: de AMK's. Meldingen zoals destijds gerapporteerd zijn niet te vergelijken met de meldingen van 2016. Dit heeft twee redenen. Ten eerste was in de registratie van de toenmalige AMK's geen onderscheid mogelijk tussen meldingen en onderzoeken: een 'melding' was in feite gedefinieerd als een onderzoek, omdat meldingen die niet leidden tot een onderzoek werden afgeschaald tot advies in de registratie. Ten tweede besloot de Nationaal Rapporteur om deze reden het aantal adviezen over seksueel geweld op te tellen bij het aantal meldingen/onderzoeken, omdat dat getal een betere benadering gaf van het totaal aantal mensen dat contact had opgenomen met het AMK met vermoedens van seksueel geweld.

Het eerste probleem is inmiddels verholpen: in de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis zijn meldingen en onderzoeken nu twee aparte categorieën, en is het niet meer de bedoeling dat meldingen worden afgeschaald tot adviezen, tenzij de professional die meldt niet de meldcode doorlopen heeft.⁴² De oplossing die de Nationaal Rapporteur destijds koos is voor 2016 ook niet meer mogelijk: in het toen geldende informatieprotocol was de aard van het geweld voor adviezen niet opgenomen. Dat is inmiddels hersteld.⁴³ De categorie 'melding' in de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis correspondeert daarmee noch met een categorie uit de registratie van de AMK's vóór 2015, noch met de meldingen zoals door de Nationaal Rapporteur in 2014 gerapporteerd.

41 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014)

42 Informatieprotocol Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis – versie 1.1 – april 2017

43 Informatieprotocol Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis – versie 1.1 – april 2017

4.4 Melden bij andere instanties

Veilig Thuis is het wettelijk ingesteld meldpunt voor, onder andere, vermoedens van seksueel geweld tegen kinderen binnen afhankelijkheidsrelaties. Meldingen kunnen echter ook bij andere meldpunten gedaan worden. Zo kunnen slachtoffers van een recente aanranding of verkrachting zich melden bij het Centrum Seksueel Geweld (CSG) voor hulp (§4.4.1), kunnen slachtoffers en andere betrokkenen in het onderwijs melden bij de Inspectie van het Onderwijs (§4.4.2), kunnen misstanden bij jeugdhulpverleners gemeld worden bij het landelijk toezicht jeugd (§4.4.3) en kunnen slachtoffers van online seksueel misbruik bij helpwanted.nl terecht (§4.4.4). Overigens zijn de meldpunten niet ‘exclusief’; er zit mogelijk overlap tussen. Zo kunnen onderwijsinstellingen melden bij Veilig Thuis. Een deel van de incidenten waar die meldingen over gaan kunnen ook leiden tot een melding bij de Inspectie van het Onderwijs. Bovendien kan het slachtoffer zich direct na het incident gemeld hebben bij een Centrum Seksueel Geweld voor hulp. In dit voorbeeld zou deze gebeurtenis dus geleid hebben tot drie meldingen bij de verschillende meldpunten.

4.4.1 Centrum Seksueel Geweld

De CSG's zijn organisaties waarbinnen verschillende partijen (uit de medische, psychologische en politiehoe) met elkaar samenwerken om slachtoffers van seksueel geweld hulp te bieden. Zij richten zich op slachtoffers van een aanranding of verkrachting tot en met zeven dagen geleden, maar ook slachtoffers bij wie het langer geleden is gebeurd melden zich regelmatig. Zowel minder- als meerderjarige slachtoffers kunnen er terecht. Sinds januari 2018 zijn zestien locaties actief, waarmee het CSG een landelijk dekkend netwerk heeft.⁴⁴ Eind 2016 misten er nog enkele locaties in het zuiden van het land en had het CSG dertien locaties.⁴⁵

In 2016 kenden de CSG's 833 acute meldingen van slachtofferschap van seksueel geweld. Daarnaast waren er 1.112 ‘niet-acute’ meldingen.⁴⁶ Hierbij was het slachtofferschap langer dan zeven dagen geleden en werd er meestal advies gevraagd om passende hulpverlening. Van de acute slachtoffers varieert het aandeel minderjarigen tussen de 15% en 65% tussen de regio's. Een landelijk gemiddelde is niet bekend. Nadere informatie over de groep minderjarigen is niet bekend. Wanneer het gemiddelde van deze percentages echter wordt toegepast op zowel acute als niet-acute slachtoffers zou dit kunnen neerkomen op ongeveer 800 minderjarige slachtoffers. Dit blijft echter een grove schatting.

Het CSG geeft aan dat de overgrote meerderheid van de door hen opgevangen slachtoffers daar terecht zijn gekomen via de politie.⁴⁷ Zij verwachten dat naarmate de bekendheid van het CSG toeneemt, meer slachtoffers zich direct bij de centra zullen melden.

4.4.2 Inspectie van het onderwijs

Alle schoolmedewerkers moeten een vermoeden van een zedendelict gepleegd door een collega voorleggen aan het schoolbestuur. Dit schoolbestuur moet dit vervolgens doorgeven aan de vertrouwensin-

44 Website Centrum Seksueel Geweld, www.centrumseksueelgeweld.nl/landelijke-dekking-centrum-seksueel-geweld-feit (geraadpleegd 17 april 2018).

45 Centrum Seksueel Geweld (2017).

46 Centrum Seksueel Geweld (2017).

47 Centrum Seksueel Geweld (2017).

specteur van de Inspectie van het Onderwijs.⁴⁸ Ouders en leerlingen kunnen ook rechtstreeks de vertrouwensinspecteur inschakelen.⁴⁹

De Inspectie van het Onderwijs rapporteert per schooljaar en onderscheidt seksueel misbruik en seksuele intimidatie. Bij seksueel misbruik gaat het over (een vermoeden van) een zedendelict zoals omschreven in het strafrecht. In het schooljaar 2015/2016 kwamen er in de gehele sector 102 meldingen van seksueel misbruik binnen.⁵⁰ In 2016/2017 waren dit er 106. In 2015/2016 werd 47% hiervan gepleegd door ‘met taken belaste personen’, bijvoorbeeld een leraar. In het volgende schooljaar was dit 53%. De drie meest voorkomende soorten meldingen in 2016/2017 gingen over ongewenste relaties tussen een leraar en een leerling, ontucht met misbruik van gezag of met een wilsonbekwame, en aanranding.

4.4.3 Landelijk toezicht jeugd

Het landelijk toezicht jeugd bestaat uit de Inspectie Jeugdzorg (IJZ), de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) en de Inspectie Justitie en Veiligheid (IJenV). Jeugdhulpaanbieders, aanbieders van jeugdbescherming, jeugdreclassering en Veilig Thuis zijn verplicht om calamiteiten en geweld te melden. Sinds 2016 worden meldingen onderscheiden in twee categorieën: verplichte meldingen en andere meldingen. Hierdoor zijn de cijfers uit 2016 niet goed vergelijkbaar met cijfers uit eerdere jaren. Verplichte meldingen zijn meldingen van calamiteiten. Hiervan is sprake als een ‘onverwachtse gebeurtenis’ in het kader van de jeugdhulp’ heeft geleid tot een ‘ernstig schadelijk gevolg voor de jeugdige’.⁵¹

Van de ‘verplichte meldingen’ die landelijk toezicht jeugd in 2016 ontving, betrof het in 111 gevallen meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag.⁵² In zestig gevallen was een jeugdige de dader. Dit was een ‘buitenstaander’ in 29 gevallen. En de dader was een pleegouder, ouder of hulpverlener in respectievelijk negen, zeven en vijf meldingen. Ook kwamen er 41 niet-verplichte meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen bij het landelijk toezicht jeugd.⁵³ Niet-verplichte meldingen betreffen meldingen door instellingen over gebeurtenissen waarover niet noodzakelijk gemeld hoefde te worden en meldingen van bijvoorbeeld ouders, gemeenten of scholen.

4.4.4 Helpwanted.nl

Dit rapport gaat voor het merendeel over hands-on seksueel geweld. Dat laat onverlet dat hands-off seksueel geweld ook zeer ingrijpend kan zijn. Het Expertisebureau Online Kindermisbruik (EOKM) is een stichting die zich inzet om online seksueel kindermisbruik te bestrijden en te voorkomen. Twee meldpunten die het EOKM beheert behandelen specifiek hands-off (online) seksueel geweld. [Helpwanted.nl](https://www.helpwanted.nl) biedt hulp aan slachtoffers van online seksueel misbruik tot 26 jaar en hun opvoeders. Zij geven advies over bijvoorbeeld het doen van aangifte of over het verwijderen krijgen van beelden van het internet.

48 Website Inspectie van het Onderwijs, www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/vertrouwensinspecteurs/zeden-misdrijven (geraadpleegd op 18 april 2018).

49 Inspectie van het Onderwijs (2018, p. 1).

50 Inspectie van het Onderwijs (2018, p. 4).

51 Landelijk toezicht jeugd (2017, p. 21).

52 Landelijk toezicht jeugd (2017, p. 21).

53 Landelijk toezicht jeugd (2017, p. 23).

In 2016 kreeg helpwanted.nl 1.869 meldingen, een stijging van 20% ten opzichte van een jaar eerder.⁵⁴ Minstens 450 slachtoffers waren jonger dan 18 jaar ($\pm 23\%$). Dit aandeel kan hoger liggen omdat de leeftijd van 38% van de slachtoffers onbekend was. 46% van de meldingen betrof dreigen of chanteren met foto of video en 14% meldde over een foto of video online. 8% van de meldingen ging over misbruik op *social media* en een zelfde aandeel ging over foto's verspreid via mobiel. Welke type meldingen werden gedaan door minderjarigen is niet bekend. Er werd meer door meisjes (44%) dan door jongens (41%) gemeld (van 15% is het geslacht onbekend).

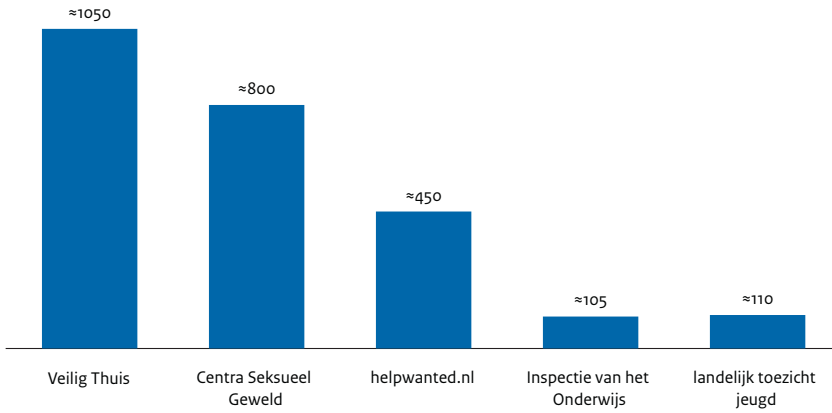
4.5 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar de meldingen van seksueel geweld tegen kinderen, met name de meldingen bij Veilig Thuis. Veilig Thuis richt zich op kindermishandeling en huiselijk geweld, waaronder dus seksueel geweld tegen kinderen binnen afhankelijkheidsrelaties. Het melden is een belangrijke stap op weg naar professionele hulp. Voor dit onderzoek is informatie uit de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis opgevraagd bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Ook is informatie gehaald uit jaarverslagen van andere meldpunten.

In 2015 zijn de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK's) en de Steunpunten Huiselijk Geweld (SHG's) samengevoegd tot de Advies- en Meldpunten Huiselijk Geweld en Kindermishandeling – bekend onder de naam 'Veilig Thuis'. In 2016 zaten de 26 Veilig Thuis-organisaties nog in een opstartfase, waarin er personele problemen waren (zie §4.2) maar waarin ook de registratie nog verre van perfect was (zie §4.3.1). De kwaliteit van de data van Veilig Thuis bleek onvoldoende om betrouwbare gegevens te presenteren (zie §4.3.1 en §B1.2.3). De verschillende Veilig Thuis-organisaties registreren verschillend van elkaar en er heerst onduidelijkheid over *wat hoe* geregistreerd en doorgegeven moet worden.

Figuur 4.2 geeft samenvattend weer hoeveel meldingen van seksueel geweld bij iedere in dit hoofdstuk genoemde instantie, gedaan zijn.

Veilig Thuis is de instantie waar de meeste slachtoffers gemeld worden. Bij Veilig Thuis werd over ruim 1.700 kinderen gemeld. Bij de Centra Seksueel Geweld (CSG's) kwamen naar schatting 800 minderjarige slachtoffers binnen en bij helpwanted.nl betrof dit in 2016 minimaal 450 minderjarigen. De inspectie van het onderwijs ontving ruim 100 meldingen, evenals het landelijk toezicht jeugd. Bij deze laatste twee instanties valt overigens op dat ongeveer de helft van deze meldingen gaat over seksueel geweld gepleegd door leeftijdsgenoten van het slachtoffer, minderjarigen dus. Alhoewel er duidelijk het meest gemeld wordt bij Veilig Thuis is het verschil met de andere meldpunten bescheiden gezien de centrale rol die Veilig Thuis zou moeten vervullen (zie §4.2.2). Vooral ook omdat bij Veilig Thuis bijvoorbeeld veel meer partijen kunnen melden dan het slachtoffer alleen. Zeker bij de CSG's klopten relatief veel slachtoffers aan. Gezien het feit dat de CSG's een vrij nieuwe organisatie zijn, geeft dit blijk van de belangrijke rol die zij in korte tijd in het veld hebben ingenomen. Anderzijds beperkt Veilig Thuis zich tot het misbruik in een afhankelijkheidsrelatie. Daarbij moet wel worden meegenomen dat het ook hier weer mogelijk is dat het aantal meldingen bij Veilig Thuis een onderschatting is van het werkelijke aantal meldingen.

Figuur 4.2 Aantal meldingen van seksueel geweld tegen kinderen bij de verschillende meldpunten (2016)

NB: de figuur geeft het aantal meldingen per instantie weer. Voor Veilig Thuis betroffen deze 1050 meldingen 1717 kinderen, voor de andere instanties is het aantal gemelde kinderen niet bekend.

Bron: Centrum Seksueel Geweld (2017); Expertisebureau Online Kindermisbruik (2017); Inspectie van het Onderwijs (2018); Landelijk toezicht jeugd (2017)

5 Onderzocht

5.1 Inleiding

Het vorige hoofdstuk ging het over meldingen van seksueel geweld tegen kinderen. Dit hoofdstuk gaat in op de volgende beslissing in het proces. Dit betreft het onderzoeken van deze melding en daaruit voortvloeiend of de melding al dan niet bevestigd wordt. Na het onderzoeken van een melding, volgt de laatste stap in het proces dat in dit rapport wordt behandeld: hulpverlening (Hoofdstuk 6). Deze hulpverlening kan plaatsvinden in het vrijwillig kader, maar ook in het gedwongen kader, na tussenkomst van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK).

Dit hoofdstuk behandelt onderzoeken door Veilig Thuis en de RvdK. Veilig Thuis heeft sinds de decentralisaties een centrale rol in het onderzoeken van mogelijke situaties van huiselijk geweld en kindermishandeling. Veilig Thuis en andere instanties kunnen een verzoek tot onderzoek bij de RvdK indienen wanneer zij dit in verband met een mogelijke ernstige bedreiging van de ontwikkeling van een kind noodzakelijk vinden (bijvoorbeeld wanneer ouders niet vrijwillig meewerken aan hulpverlening). De RvdK onderzoekt vervolgens of het nodig is dat ouders verplicht worden om hulp te accepteren via een kinderschermingsmaatregel.

§5.2 gaat over onderzoeken die Veilig Thuis uitvoert. Daarbij wordt ingegaan op zowel de wijze waarop Veilig Thuis onderzoek uitvoert, als op de data over het aantal onderzoeken en het aantal bij de onderzoeken betrokken kinderen. §5.3 gaat over onderzoeken die de RvdK uitvoert. Ook deze paragraaf begint met een meer beleidsmatige achtergrond, waarna de data aan bod komen over kenmerken van de onderzochte kinderen en het verloop van het onderzoek.

5.2 Veilig Thuis

In deze paragraaf staan de onderzoeken door Veilig Thuis centraal. Eerst wordt ingegaan op de wijze waarop Veilig Thuis onderzoek uitvoert. In §5.2.1 volgen de data over onderzoeken. Net als in Hoofdstuk 4 kampen de data met beperkingen (zie ook §B1.3.3). In de daarop aansluitende paragrafen komen achtereenvolgens het aantal onderzoeken (§5.2.2) en het aantal bij de onderzoeken betrokken kinderen (§5.2.3) aan bod. In §5.2.4 wordt een vergelijking met eerder onderzoek gemaakt.

Doel onderzoek

Het onderzoek door Veilig Thuis moet leiden tot antwoorden op verscheidene vragen. Er moet worden beoordeeld of er (vermoedelijk) sprake is van een vorm van huiselijk geweld of kindermishandeling en

wat de onderliggende (gezins-)problematiek is. Ook moet worden bekeken wat de benodigde vervolgstappen zijn, zoals diagnostiek, hulpverlening of kindbescherming. Verder dient Veilig Thuis in kaart te brengen in hoeverre hulpmotivatie aanwezig is bij gezinsleden en of de ouders de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van het kind kunnen en willen nemen. Ten slotte dient te worden onderzocht wat er moet gebeuren om herhaling te voorkomen.¹

Werkwijze

Het onderzoek van Veilig Thuis bestaat uit verschillende onderdelen. De eerste fase van het onderzoek bestaat uit het voeren van gesprekken met betrokkenen. In een aantal gevallen zijn meer gespecialiseerde onderzoeken nodig bij volwassenen, zoals psychologisch of psychiatrisch onderzoek, of forensisch-medisch onderzoek voor letselduiding. Ook moeten kinderen ten minste worden gezien, en moet er met ze worden gesproken als zij zes jaar of ouder zijn.² Uit het meest recente inspectierapport bleek dat een ruime meerderheid van de Veilig Thuis-organisaties inderdaad alle kinderen die betrokken zijn bij een melding spreekt of ziet.³

Indien er sprake is van een vermoeden van seksueel misbruik, schrijft het handelingsprotocol voor dat er in ieder geval een vertrouwensarts wordt ingezet.⁴ Daarnaast wordt de inzet van een gedragswetenschapper of specialistische kennis van andere organisaties overwogen.⁵ Ook kan Veilig Thuis deze partijen inschakelen voor diagnostisch onderzoek van het kind.

De laatste fase van het onderzoek bestaat uit het besluiten wat de vervolgstappen zijn op basis van de onderzoeksresultaten. Op basis van deze resultaten wordt het vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling weerlegd, niet bevestigd, of wel bevestigd. Dit oordeel wordt bij vrijwel alle Veilig Thuis-organisaties intercollegiaal of in multidisciplinair verband genomen.⁶

Wanneer het veiligheidsrisico hier aanleiding toe geeft, kan Veilig Thuis andere partijen inschakelen voor het inzetten van dwangmiddelen, zoals een huisverbod, kindbeschermingsmaatregelen (zie §5.3) zie of strafrechtelijke vervolging.⁷

Volgstappen

De mogelijke vervolgstappen hangen samen met de drie mogelijke uitkomsten van het onderzoek: vermoeden weerlegd, vermoeden niet bevestigd en vermoeden bevestigd. Indien het vermoeden weerlegd is, dient Veilig Thuis het dossier te sluiten en daartoe alle betrokkenen, de melder, en alle professionals waarmee contact is gelegd in het kader van het onderzoek te informeren.⁸ De betrokkenen worden gewezen op de mogelijkheid een verzoek in te dienen tot vernietiging van het dossier. Indien het vermoeden niet bevestigd is, heeft Veilig Thuis meerdere mogelijkheden: Veilig Thuis kan overwegen dat desondanks hulp nodig is en betrokkenen daarnaar verwijzen. Indien het vermoeden van huiselijk geweld

1 Baeten (2014, p. 28).

2 Baeten (2014, p. 30).

3 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 18).

4 Baeten (2014, p. 20).

5 Baeten (2014, p. 31).

6 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 19).

7 Baeten (2014, p. 32).

8 Baeten (2014, p. 32).

of kindermishandeling bevestigd is, besluit Veilig Thuis welke ondersteuning, hulp, behandeling of maatregelen nodig zijn om te komen tot duurzame veiligheid en tot herstel. Ook besluit Veilig Thuis welke partij verantwoordelijk wordt voor het uitvoeren van deze vervolgstappen. Afhankelijk van lokale afspraken blijft Veilig Thuis zelf verantwoordelijk indien een verzoek tot onderzoek bij de RvdK is gedaan (zie §5.3). Deze verantwoordelijkheid kan echter ook bij het lokale veld of de gecertificeerde instelling worden belegd. De RvdK wordt ingeschakeld als mogelijke ernstige bedreiging van de ontwikkeling van het kind aan de orde is en hulp in het vrijwillige kader niet (meer) voldoet.⁹

Informereren politie

In elke fase van betrokkenheid van Veilig Thuis, moet zij overwegen of het in verband met de veiligheid van de betrokkenen of vanwege de ernst van het feit wenselijk is om de politie in kennis te stellen. Veilig Thuis dient de politie in ieder geval in kennis te stellen indien het een melding over seksueel misbruik betreft.¹⁰ Volgens de inspecties voeren veel Veilig Thuis-organisaties wekelijks een afstemmingsoverleg met de politie en het Openbaar Ministerie (OM).¹¹ Daarnaast is een aantal Veilig Thuis-organisaties gehuisvest in een Veiligheidshuis, of zijn er medewerkers dagelijks aanwezig in het Veiligheidshuis, waarin deze organisaties samenwerken. Bovendien werken in vrijwel alle regio's Veilig Thuis en de RvdK samen via (jeugd)beschermingstafels. Hier wordt verder op ingegaan in §5.3.

Monitoring

Na overdracht dient Veilig Thuis na te gaan of de vervolgstappen ook daadwerkelijk uitgevoerd worden en of de veiligheid afdoende is geborgd en ook blijft geborgd. Volgens het handelingsprotocol van Veilig Thuis moet dit gebeuren respectievelijk drie maanden en een jaar na afronding van de bemoeienis van Veilig Thuis.¹² Veilig Thuis kan naar aanleiding van deze controles ambtshalve besluiten tot het (opnieuw) onderzoeken van de melding.

Alle Veilig Thuis-organisaties hebben volgens de inspecties in hun laatste inspectierapport afspraken vastgelegd over het monitoren van meldingen die direct worden overgedragen aan het lokale veld.¹³ Over het algemeen is in deze gevallen afgesproken dat het lokale veld verantwoordelijk is voor de monitoring van deze meldingen en dat zij Veilig Thuis informeren als er bijvoorbeeld zorgen blijven bestaan over de veiligheid in gezinnen.

Desondanks hebben de inspecties geconstateerd dat bij bijna driekwart van de Veilig Thuis-organisaties het monitoren van meldingen beter moet.¹⁴ Slechts één derde van de Veilig Thuis-organisaties bepaalde na onderzoek of na een vervolgtraject met wie en wanneer contact wordt gelegd in het kader van de monitoring. Daarnaast ging twee derde van de Veilig Thuis-organisaties niet systematisch na of de stappen die waren afgesproken ook daadwerkelijk werden uitgevoerd.¹⁵ Volgens de inspecties is dit onder andere te wijten aan een te hoge werkdruk bij de medewerkers van Veilig Thuis. Daarnaast noemen de inspecties dat een groot deel van de Veilig Thuis-organisaties bij monitoring niet standaard nagaat of de

9 Baeten (2014, p. 26).

10 Baeten (2014, p. 26).

11 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 16).

12 Baeten (2014, p. 27).

13 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 18).

14 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 18).

15 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 23).

veiligheidsafspraken binnen het vervolgtraject hebben geleid tot het stoppen van het geweld en tot herstel van de veiligheid. Om de monitoring van Veilig Thuis te versterken, is reeds een verbetertraject ingezet. Hier is dieper op ingegaan in de kadertekst (§4.2.1) over de (toekomstige) monitor- en radarfunctie van Veilig Thuis.

5.2.1 De data

De data zijn opgevraagd bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en zijn afkomstig uit de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis (zie ook §4.3.1).¹⁶ De beleidsinformatie is bedoeld voor gemeenten en departementen om inzicht te krijgen in het functioneren van de Veilig Thuis-organisaties, en dan met name om trends en ontwikkelingen te signaleren.¹⁷ Alle Veilig Thuis-organisaties verstrekken de gevraagde gegevens aan het CBS en deze verwerkt het tot statistieken en rapportages.

Beperkingen aan de data

De beperkingen die genoemd zijn in §4.3.1 over de Veilig Thuis-data over meldingen zijn ook van toepassing op de data over Veilig Thuis-onderzoeken (zie ook §B1.2.3). Dit betekent dat ook de resultaten uit dit hoofdstuk met grote mate van voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd.

Ook specifiek met betrekking tot de onderzoeken van Veilig Thuis geeft het CBS aan dat de verschillen tussen regio's groot zijn.¹⁸ Daarnaast zijn de werkprocessen bij de Veilig Thuis-organisaties in ontwikkeling en zijn daardoor ook de cijfers van één regio over de tijd niet vergelijkbaar. Bovendien werd eerder geconstateerd dat Veilig Thuis-organisaties hun onderzoeken niet op dezelfde wijze registreren. Sommige regio's registreren activiteiten onder 'onderzoek' die daar volgens het handelingsprotocol niet onder horen te vallen. Bovendien worden sommige activiteiten door een aantal regio's als 'triage' geregistreerd, die in andere regio's onder 'onderzoek' vallen, terwijl volgens het handelingsprotocol deze activiteit onder geen van beide hoort te vallen.^{19,20} Ook de inspecties signaleerden dat activiteiten onder de verkeerde noemer geregistreerd werden.²¹ Om hier binnen de verschillende Veilig Thuis-organisaties meer uniformiteit in te krijgen, wordt op het moment van schrijven gewerkt aan een nieuw informatieprotocol, zoals ook werd beschreven in §4.3.1.

Met het oog op deze beperkingen worden in dit hoofdstuk slechts het aantal onderzoeken en het aantal bij de onderzoeken betrokken kinderen vermeld. De aard, uitkomst en het vervolg van het onderzoek worden vanwege de gebreken niet vermeld. Toch moeten ook de vermelde aantallen voorzichtig geïnterpreteerd worden.

16 Zie voor meer details dan hier beschreven en §B1.2.

17 Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, Informatieprotocol 1.1 (2017, p. 4), zie Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 29 mei 2017, 1124504-163297-WJZ, *Stcrt.* 2017, 29340.

18 Centraal Bureau voor de Statistiek (2017, p. 14).

19 Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, Informatieprotocol 1.1 (2017, p. 5), zie Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 29 mei 2017, 1124504-163297-WJZ, *Stcrt.* 2017, 29340.

20 Centraal Bureau voor de Statistiek (2017, p. 13)

21 Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg (2017, p. 12).

Definitie seksueel geweld tegen kinderen

Veilig Thuis richt zich op geweld in afhankelijkheidsrelaties. Seksueel geweld tegen kinderen wordt niet direct als zodanig geregistreerd door Veilig Thuis. Deze gevallen zijn echter wel deels uit de data herleidbaar. Veilig Thuis registreert namelijk wel of een melding betrekking heeft op seksueel misbruik of niet. Hieronder kan echter ook seksueel geweld tegen volwassenen vallen. Daarnaast registreert Veilig Thuis of een melding al dan niet gaat over uitsluitend kindermishandeling, en dus niet over geweld tegen volwassenen. Het is daardoor aannemelijk dat de zaken waarbij zowel 'seksueel misbruik' als 'uitsluitend kindermishandeling' is geregistreerd, daadwerkelijk seksueel geweld tegen kinderen betreffen.

5.2.2 Het aantal onderzoeken

In 2016 hebben de 26 Veilig Thuis-regio's samen ruim vijftienduizend unieke onderzoeken uitgevoerd naar kindermishandeling en/of huiselijk geweld. Bij 2,8% van de onderzoeken was er sprake van seksueel misbruik. Deze onderzoeken betreffen niet alleen seksueel geweld tegen kinderen. Omdat Veilig Thuis ook gericht is op huiselijk geweld, kunnen namelijk ook meldingen van seksueel geweld tegen volwassenen deel uit maken van deze onderzoeken. Van 2,3% van de onderzoeken is het in ieder geval aannemelijk dat ze gaan over seksueel geweld tegen kinderen. Dit zijn namelijk de onderzoeken waarbij 'seksueel misbruik' is geregistreerd en waarbij bekend is dat ze betrekking hebben op 'uitsluitend kindermishandeling' (55,0% van alle onderzoeken zijn naar uitsluitend kindermishandeling). Dit betreft 2,3% van alle onderzoeken van Veilig Thuis (en 4,1% van de onderzoeken naar uitsluitend kindermishandeling). Het aandeel onderzoeken naar seksueel kindermisbruik lijkt dus te liggen tussen minimaal 2,3% en maximaal 2,8%. Deze paragraaf gaat over de 2,3% waarvan zeker is dat het seksueel geweld tegen kinderen betreft.

Deze 2,3% komt neer op 345 onderzoeken. In het vorige hoofdstuk is beschreven dat 323 meldingen bij Veilig Thuis over seksueel geweld tegen kinderen uitmondde in een onderzoek. Aangezien bij een groot deel van de meldingen ook geen vervolg is geregistreerd, is het niet verwonderlijk dat uiteindelijk naar meer meldingen een onderzoek is gestart.²²

De genoemde cijfers moeten met grote mate van voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. In het Informatieprotocol uit 2017 wordt vermeld dat niet alle regio's dezelfde activiteiten onder de noemer 'onderzoek' registreren.²³ Hierdoor is een landelijk cijfer onbetrouwbaar.

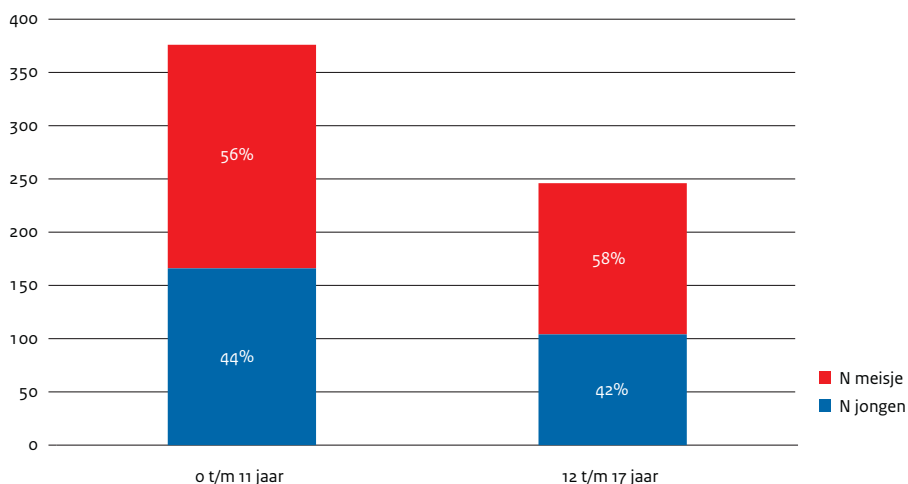
5.2.3 De onderzochte kinderen

Bij elk uniek onderzoek kunnen meerdere personen geregistreerd staan. Naast het onderzochte kind kunnen dit bijvoorbeeld broertjes, zusjes of ouders zijn. Bij de onderzoeken naar onder meer seksueel geweld tegen kinderen zijn gegevens bekend over 632 minderjarigen, die betrokken zijn bij 324 unieke onderzoeken. Bij 21 onderzoeken naar uitsluitend kindermishandeling zijn géén gegevens bekend van minderjarigen, wat opvallend is. Dit zou veroorzaakt kunnen zijn door fouten in de registratie of door-

22 Bovendien is het onwaarschijnlijk dat alle onderzoeken uit dit hoofdstuk op dezelfde zaken betrekking hebben als de meldingen uit het vorige hoofdstuk. Het gaat immers om in 2016 afgeronde meldingen en in 2016 afgeronde onderzoeken die slechts deels zullen overlappen.

23 Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, Informatieprotocol 1.1 (2017, p.5), zie Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 29 mei 2017, 1124504-163297-WJZ, *Stcr.* 2017, 29340.

dat het burgerservicenummer (BSN) van het onderzochte kind niet bekend was waardoor het CBS de gegevens niet kon koppelen en verwerken. Ook is het mogelijk dat het dossier in kwestie vernietigd is, waarmee het wordt geanonimiseerd: de aard van de kindermishandeling staat dan nog wel geregistreerd, maar het BSN is verwijderd.²⁴ Deze 632 minderjarigen zijn niet allemaal unieke kinderen en jongeren: in tien zaken komt een minderjarige voor die ook bij een ander onderzoek voorkomt. Uiteindelijk betreft het daarom 622 unieke onderzochte kinderen.

Figuur 5.1 Aantal onderzochte kinderen en verdeling meisje/jongen per leeftijdscategorie (2016)

Bron: data Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, geleverd door CBS

Veilig Thuis heeft meer onderzoek gedaan naar meisjes (57%) dan naar jongens (43%), deze verhouding verschilt niet veel tussen de leeftijdscategorieën nul tot en met elf jaar en twaalf tot en met zeventien jaar (zie Figuur 5.1). Deze verhouding is nagenoeg gelijk met die bij de meldingen (§4.3.3). Gemiddeld zijn deze minderjarigen 9,4 jaar oud (SD=4,7).

5.2.4 Vergelijking met eerdere metingen

Het aantal onderzoeken

Uit de data blijkt dat Veilig Thuis in 2016 345 onderzoeken uitvoerde naar meldingen van seksueel geweld tegen kinderen. In de periode 2008-2012 bestond Veilig Thuis nog niet. Het toenmalige Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) heeft in die periode 5.593 onderzoeken uitgevoerd, oftewel bijna 1.120 per jaar. Hierbij moet weer in gedachte worden gehouden dat de data tekortkomingen kennen en waarschijnlijk onvolledig zijn. Desondanks is dit een opmerkelijke daling: ofwel hij illustreert dat de problemen in registratie zo groot zijn dat een groot deel van de onderzoeken helemaal niet geregistreerd wordt, ofwel hij betekent dat het aantal onderzoeken naar vermoedens van seksueel misbruik fors gedaald is ten opzichte van de jaren vóór de decentralisatie. Beide opties zijn het onderzoeken waard.

De onderzochte kinderen

Naar 622 unieke kinderen is in 2016 door Veilig Thuis onderzoek verricht. In 2008-2012 deed het AMK naar 6.789 kinderen onderzoek. Dit komt gemiddeld neer op zo'n 1.350 kinderen per jaar. Dat betekent dat er in de periode 2008-2012 ongeveer 1,1 kind per melding onderzocht werd en in 2016 ongeveer 1,9. Kennelijk werden er, in ieder geval volgens de registratie, in 2016 meer kinderen per onderzoek onderzocht dan bij het AMK in de periode 2008-2012. Hierdoor is de kloof tussen beide metingen minder groot dan bij het aantal onderzoeken. Ook hier geldt hetzelfde voorbehoud als gemaakt bij het aantal onderzoeken.

In 2008-2012 maakten meisjes 70% uit van de onderzochte kinderen. In 2016 was dit afgenomen tot 57%. In beide metingen lag de gemiddelde leeftijd op negen jaar.

5.3 Raad voor de Kinderbescherming

Als de vermoedens van kindermishandeling door het onderzoek van Veilig Thuis bevestigd worden, en het lukt bijvoorbeeld niet om passende hulpverlening op gang te brengen, kan Veilig Thuis een melding doen bij de Raad voor de Kinderbescherming. De RvdK kan namelijk worden ingeschakeld wanneer een minderjarige ernstig in zijn ontwikkeling bedreigd wordt, er sprake is van een onveilige situatie en ouders hulp niet accepteren of bestaande hulp niet meer toereikend is. De RvdK heeft de wettelijke taak om onderzoek te doen naar, en te adviseren over de bescherming van kinderen, gezag en omgang, delicten gepleegd door minderjarigen (strafzaken) en zaken die samenhangen met adoptie.²⁵

Deze paragraaf gaat in op de beschermingstaak van de RvdK. Hiervoor doet de RvdK onderzoek bij gezinnen waarbij de opvoeding door ouders een gezonde ontwikkeling van kinderen (ernstig) in de weg staat. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn als er vermoedens bestaan van kindermishandeling, zoals verwaarlozing, fysieke mishandeling en seksueel misbruik. Naast Veilig Thuis kunnen ook de gemeente, gecertificeerde instellingen (aanbieders van jeugdbescherming en jeugdreclassering), en door de gemeente gemachtigde jeugdhulpaanbieders de RvdK inschakelen wanneer de tot op heden geboden hulp niet leidt tot het gewenste effect, of als ouders hulp niet accepteren. Ook het OM en de rechtbank kunnen de RvdK inschakelen. Wanneer sprake is van een acute ernstig bedreigende situatie, dan kunnen ook andere instanties en personen rechtstreeks contact opnemen met de RvdK. Als uit het onderzoek van de RvdK blijkt dat er gedwongen hulp moet komen, dan verzoekt de RvdK de rechter om, in het belang van het kind, een kindbeschermingsmaatregel uit te spreken (zie kader).²⁶

Kinderbeschermingsmaatregelen

De meest voorkomende kindbeschermingsmaatregel is een **ondertoezichtstelling** (OTS), al dan niet in combinatie met een **machtiging uithuisplaatsing** (MUHP). Als de rechter een OTS oplegt, krijgt het kind (of de kinderen) een gezinsvoogd toegewezen. De gezinsvoogd adviseert het gezin en begeleidt kind en gezin bij het oplossen van de opvoed- en opgroei problemen en bekijkt of hiervoor ook hulpverlening nodig is. Bij een OTS wordt het gezag van de ouders gedeeltelijk beperkt; de ouders blijven zelf verantwoordelijk voor het kind, maar zijn wel verplicht om

25 Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017).

26 Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017).

mee te werken aan de adviezen van de gezinsvoogd en om zich te houden aan gemaakte afspraken. Bij een MUHP wordt het kind (of de kinderen) voor een bepaalde periode uit huis geplaatst. Zij worden dan geplaatst in bijvoorbeeld een pleeggezin of in een instelling voor gesloten jeugdhulp ('JeugdzorgPlus'). De meest vergaande vorm van een kindbeschermingsmaatregel is de **gezagsbeëindigende maatregel**. Hiervoor dient de RvdK een verzoek in bij de rechter wanneer hij van mening is dat ouders niet meer voor hun kind mogen zorgen. Als het gezag van ouders beëindigd wordt, dragen ouders niet meer de verantwoordelijkheid voor het kind en wordt de voogdij door een ander uitgeoefend. Het kind krijgt daarvoor een voogd toegewezen en wordt uit huis geplaatst.²⁷ Een gezagsbeëindigende maatregel duurt tot het kind 18 jaar is.²⁸ Naast de gezagsbeëindigende maatregel zijn er nog twee bijzondere vormen van **voogdijmaatregelen: tijdelijke voogdij en voorlopige voogdij**. Van tijdelijke voogdij is sprake als de gezaghebbende dit tijdelijk niet kan uitoefenen, bijvoorbeeld als een ouder onder curatele is gesteld of als een ouder spoorloos is. Voorlopige voogdij wordt toegepast in acute bedreigende situaties voor het kind, bijvoorbeeld bij crises. De voorlopige voogdij gaat vrijwel altijd gepaard met de schorsing van het gezag van de ouders. De schorsing van het gezag en de voorlopige voogdij zijn zeer tijdelijk van aard: maximaal drie maanden. De RvdK kan binnen die drie maanden een verzoek indienen om blijvend in het gezag te voorzien.²⁹

De taken van de RvdK zijn in het nieuwe jeugdstelsel ongewijzigd. Wel heeft de RvdK te maken met bijna vierhonderd nieuwe partners: de gemeenten. Daarom is ook de RvdK in verandering sinds de decentralisatie van de jeugdzorg. De RvdK is bezig met het omvormen van zijn organisatiestructuur. De RvdK heeft zich ontwikkeld van tien regionale RvdK's naar één landelijke RvdK met één landelijke directie en zelforganiserende teams in de 42 jeugdzorgregio's.³⁰ Deze teams beschikken over zowel pedagogische als juridische kennis en adviseren de gemeentes bij complexe gezinssituaties.³¹

Los van de verandering in formele organisatiestructuur probeert de RvdK sinds de transitie ook meer te gaan werken volgens de filosofie achter de Jeugdwet, gericht op preventie. De RvdK werkt hierbij samen met partijen die betrokken zijn bij kinderen en hun gezin – zowel partijen uit het vrijwillige als het gedwongen kader, om tot eerdere en betere afstemming tussen beide kaders te komen, zodat kinderen en hun ouders vroegtijdig passende zorg geboden kan worden. Op die manier wordt geprobeerd een kindbeschermingsmaatregel te voorkomen. In veel jeugdzorgregio's werken deze partijen samen in zogeheten jeugdbeschermingstafels. De jeugdbeschermingstafel is een samenwerkingsverband waarin ouders, kinderen ouder dan twaalf jaar, de gemeente, de melder of de betrokken hulpverlener, een medewerker van de RvdK, een medewerker van het Centrum Jeugd en Gezin of wijkteam en/of een

27 Website RvdK, www.kinderbescherming.nl/themas/k/kindermishandeling/de-taak-van-de-Raad-bij-kindermishandeling (geraadpleegd 17 april 2018); Website RvdK, www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/problemen-thuis/welke-maatregelen-van-kinderbescherming-zijn-er (geraadpleegd 17 april 2018).

28 Website Nji, www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Beslissen-over-hulp/Wet-en-regelgeving/Gezagsbeëindigende-maatregel (geraadpleegd 12 juni 2018)

29 Website Nji, www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Jeugdbescherming/Maatregelen-van-jeugdbescherming/Voogdijmaatregel (geraadpleegd 12 juni 2018)

30 Website RvdK, www.kinderbescherming.nl/documenten/publicaties/2017/05/1/anders-vasthouden (geraadpleegd 17 april 2018).

31 Mondelinge informatie RvdK, d.d. 31 januari 2018.

jeugdbeschermer van een gecertificeerde instelling samen om tafel gaan en met elkaar besluiten wat er nodig is om de veiligheid in het gezin te verbeteren.³²

Drang

Zoals eerder genoemd zijn er formele jeugdbeschermingsmaatregelen zoals ondertoezichtstelling en voogdij om kinderen te beschermen. Deze hulp wordt alleen ingezet na onderzoek door de RvdK en een uitspraak van de rechter. In dat geval wordt gesproken over 'dwang'. In de praktijk is naast dwang ook 'drang' ontstaan.³³ In de Memorie van Toelichting van de Jeugdwet staat omschreven dat de wet biedt om gezinsvoogdijmedewerkers (jeugdbeschermers) in te zetten vóórdat er een formele kindbeschermingsmaatregel is uitgesproken.³⁴ Op die manier kan worden geprobeerd ouders te laten meewerken aan vrijwillige hulp, zodat een maatregel kan worden voorkomen. Drang kent verschillende verschijningsvormen, hoewel kenmerkend is dat aan drangtrajecten geen onderzoek of rechterlijke uitspraak vooraf is gegaan.³⁵ Een drangtraject is echter niet vrijblijvend en gaat vaak gepaard met voorwaarden voor ouders. Een dergelijk traject biedt in die zin een laatste kans om een jeugdbeschermingsmaatregel te voorkomen. Daarom wordt drang ook wel 'preventieve jeugdbescherming' genoemd.³⁶

Vanuit verschillende hoeken zijn zorgen geuit over het fenomeen van drang, onder andere door de Kinderombudsman³⁷ en in de Monitor Transitie Jeugd³⁸. Omdat drang plaatsvindt zonder beslissing van de kinderrechter, is de rechtspositie van kinderen en hun ouders niet gewaarborgd. Door de meerduidigheid van het begrip wordt drang bovendien op verschillende wijzen toegepast. Hierdoor is het voor gezinnen soms onduidelijk waar het nog gaat om hulp in het vrijwillig kader en wanneer het gedwongen kader aan de orde is.³⁹ Een ander, gerelateerd, fenomeen is dat het aantal vrijwillige gesloten plaatsingen van kinderen en jongeren, dus zonder kindbeschermingsmaatregel, toeneemt.⁴⁰ Ook over dit fenomeen heeft de Kinderombudsman zorgen geuit vanwege de rechtspositie van kinderen, jongeren en hun ouders. In Hoofdstuk 6 over hulpverlening wordt onder andere gekeken naar hoe vaak slachtoffers van seksueel geweld gesloten geplaatst zitten, en of dit naar aanleiding van een kindbeschermingsmaatregel was.

Als het gezin uiteindelijk niet voldoet aan de voorwaarden gesteld tijdens het drangtraject, kan alsnog besloten worden tot een raadsonderzoek. De RvdK start dan een onderzoek naar kindbeschermingsmaatregelen.

32 Website Rijksoverheid, www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/01/30/rapport-eerste-evaluatie-jeugdwet (geraadpleegd 17 april 2018).

33 Website Richtlijnen Jeugdhulp, richtlijnenjeugdhulp.nl/multiprobleemgezinnen/te-zetten-hulp/hulp-onder-drangen-dwang (geraadpleegd 25 mei 2018); Website Nederlands Jeugdinstituut, www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Jeugdbescherming/Drang-of-preventieve-jeugdbescherming (geraadpleegd 25 mei 2018).

34 *Kamerstukken II 2012/13, 33684, 3 (MvT)*.

35 ZonMw (2018, p. 336).

36 Zie bijvoorbeeld: Website Jeugdbescherming West, jeugdbeschermingwest.nl/voor-gemeenten-en-professionals/preventieve-jeugdbescherming (geraadpleegd 13 april 2018).

37 Baracs & de Jong (2016).

38 Monitor Transitie Jeugd (z.j.).

39 ZonMw (2018, p. 357).

40 Website Jeugdzorg Nederland, www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2017/11/JeugdzorgPlus-2017def.pdf (geraadpleegd 10 april 2018).

5.3.1 De data

De RvdK heeft op verzoek van de Nationaal Rapporteur in april 2017 landelijke data geleverd (zie §B1.3) over de onderzoeken naar kinderbeschermingsmaatregelen uit 2015 en 2016 waarbij door de raadsonderzoeker onder meer is geregistreerd dat er sprake is (geweest) van (vermoedens van) seksueel misbruik en/of van (seksuele) uitbuiting/gedwongen prostitutie, waaronder zogeheten 'loverboyproblematiek'.⁴¹ Beide type zaken, de zaken met de geregistreerde kenmerken 'seksueel misbruik' en/of 'loverboyproblematiek', vallen onder de brede noemer seksueel geweld tegen kinderen. Wanneer in deze paragraaf gesproken wordt over beschermingszaken waarin sprake is (geweest) van (vermoedens van) seksueel geweld, dan gaat dit zowel om de zaken geregistreerd met het zaakkenmerk 'seksueel misbruik' als het zaakkenmerk 'loverboyproblematiek'. In afwijking van de rest van dit rapport, omvat de in dit hoofdstuk gepresenteerde data dus twee jaren: 2015 én 2016.

In de periode tussen 1 januari 2015 en 31 december 2016 heeft de RvdK in totaal 27.283 unieke onderzoeken naar kinderbeschermingsmaatregelen uitgevoerd.⁴² In 568 van deze zaken is sprake (geweest) van een vorm van seksueel geweld tegen kinderen (2%).⁴³ Het kan hierbij gaan om zaken waarbij slachtofferschap van seksueel geweld is gemeld bij de RvdK, waarbij vermoedens zijn van slachtofferschap van seksueel geweld en/of waarbij dit is aangetoond tijdens het raadsonderzoek.⁴⁴

In 2015 zijn 298 zaken waarin sprake was van slachtofferschap van seksueel geweld aangemeld en in 2016 240 zaken. In de geleverde data zijn gegevens over dertig zaken opgenomen die in 2014 zijn aangemeld bij de RvdK en in 2015 zijn afgerond, vandaar dat deze zaken ook zijn meegenomen in de data-analyse. Ook zaken uit 2016 die niet afgerond waren aan het einde van het jaar zijn geïncludeerd. De peildatum van de geleverde data is april 2017, wat betekent dat de uitkomst van deze zaken wel meegenomen is als hij vóór die peildatum bekend was.

Beperkingen van de data

De hier gepresenteerde data zijn geselecteerd op basis van de registratie van de RvdK: de verantwoordelijke raadsonderzoeker heeft in het registratiesysteem het kenmerk 'seksueel misbruik' en/of 'loverboyproblematiek' aangevinkt. De instructies bij dit veld zijn echter op twee manieren ambigu. Ten eerste is de omschrijving van *wanneer* een kenmerk te selecteren voor meerdere interpretaties vatbaar. Deze instructie luidt: 'Het betreft hier vele verschillende vormen van geweld welke zijn gemeld, of in het raadsonderzoek zijn aangetoond of worden vermoed'. Deze instructie expliciteert niet wie bepaalde vormen van geweld gemeld of vermoed moet hebben, of in welke fase van het onderzoek. Gaat het bijvoorbeeld alleen om vermoedens van de raadsonderzoeker, of is een vermoeden van een informant (al dan niet serieus genomen door de onderzoeker) voldoende? Het kan zijn dat deze instructie door verschillende

41 Loverboys zijn mensenhandelaren. De Nationaal Rapporteur gebruikt zelf de term 'binnenlandse mensenhandel' in plaats van de term 'loverboyproblematiek' (Nationaal Rapporteur 2013, p. 13). Aangezien de RvdK in de registratie de term loverboyproblematiek hanteert, wordt in deze paragraaf over de registratiedata dezelfde term gehandhaafd om verwarring te voorkomen.

42 Schriftelijke informatie Raad voor de Kinderbescherming op 9 mei 2017, 23 mei 2018.

43 Peildatum april 2017. De Raad heeft data aangeleverd over 577 unieke beschermingsonderzoeken. Negen zaken zijn verwijderd omdat ze buiten het bereik van dit onderzoek vielen. Zie §B1.3.

44 Dit is de toelichting die de raadsmedewerkers zien in het registratiesysteem bij het beantwoorden van de vraag of in het gezin sprake is van kindermishandeling of een specifieke vorm van geweld of dwang.

RvdK-medewerkers verschillend geïnterpreteerd wordt. Ook zijn geen definities opgenomen over de vormen van kindermishandeling, (huiselijk) geweld en dwang.⁴⁵

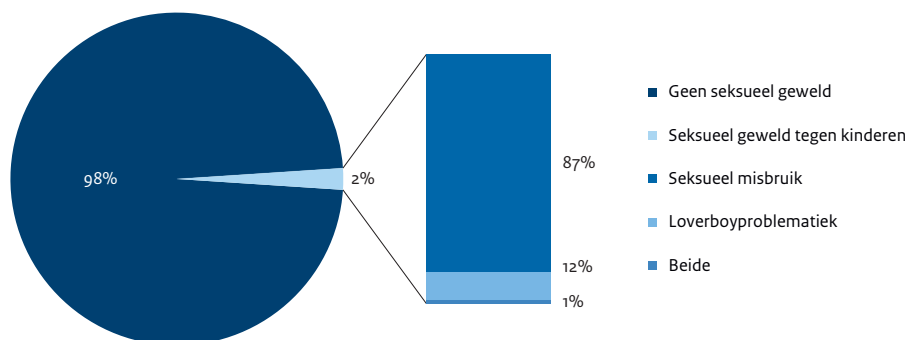
Definitie seksueel geweld tegen kinderen

De hierboven beschreven beperkingen leiden ertoe dat er geen eenduidige definitie te geven is van seksueel geweld tegen kinderen in deze data. In de zaken die zijn opgevraagd heeft de raadsonderzoeker geregistreerd dat er sprake is (geweest) van (vermoedens van) seksueel misbruik en/of van (seksuele) uitbuiting/gedwongen prostitutie. Wanneer de raadsonderzoeker dit wel of niet registreert kan verschillen per individuele raadsonderzoeker, afhankelijk van de definitie die zij zelf hanteren.

Zaken waarin sprake is (geweest) van seksueel geweld tegen kinderen

Doordat in het registratiesysteem van de RvdK geen definities zijn opgenomen van de zaakkenmerken, is het niet duidelijk wat raadsonderzoekers precies verstaan onder 'seksueel misbruik' en 'loverboyproblematiek'.

Van de 568 zaken waarin onder meer sprake was van seksueel geweld tegen kinderen, is bij het grootste deel seksueel misbruik geregistreerd ($n=502$) en in een klein deel loverboyproblematiek ($n=73$). Bij zeven zaken zijn beide vormen van seksueel geweld tegen kinderen geregistreerd.⁴⁶ Figuur 5.2 geeft de verdeling weer van de beschermingsonderzoeken waarin sprake is (geweest) van een vorm van seksueel geweld.

Figuur 5.2 Percentage van het totaal aantal beschermingsonderzoeken in 2015-2016 ($N=27.283$) waarin sprake is (geweest) van een vorm van seksueel geweld tegen kinderen

Bron: registratiedata Raad voor de Kinderbescherming 2015/2016 (peildatum april 2017)

45 Zie voor meer details dan hier omschreven §B1.3.3.

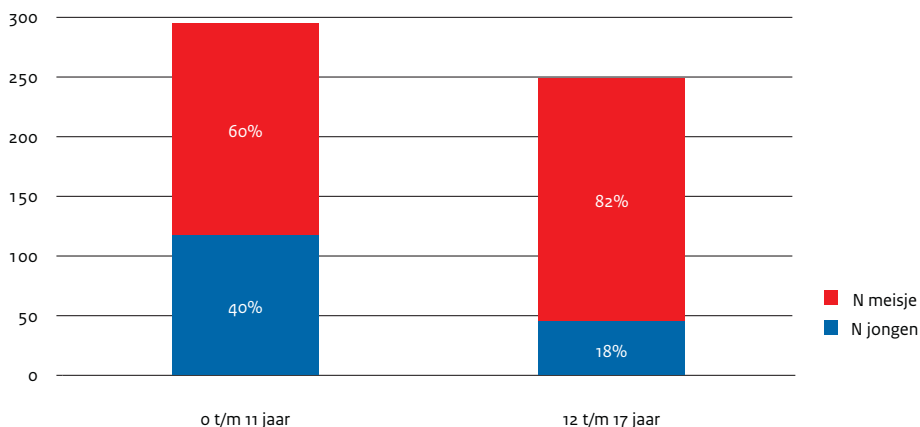
46 Vermoedens van seksueel misbruik stonden los van vermoedens van loverboyproblematiek.

5.3.2 Kenmerken slachtoffers

Deze subparagraaf geeft zicht op de kenmerken van de 546 unieke kinderen en gezinnen naar wie in 2015 en 2016 een beschermingsonderzoek is uitgevoerd waarbij sprake was van onder meer (vermoedens van) seksueel geweld.⁴⁷ De demografische kenmerken en de vormen van kindermishandeling en komen aan bod.

Demografische kenmerken van de kinderen

Bij het merendeel van de uitgevoerde onderzoeken waren meisjes betrokken. Van de 546 unieke kinderen zijn zeven op de tien een meisje en drie op de tien een jongen.⁴⁸ Figuur 5.3 toont de verdeling over leeftijdscategorieën. Het aandeel meisjes is significant groter in de hogere leeftijdscategorieën.⁴⁹ De gemiddelde leeftijd van de kinderen bij aanvang van het onderzoek is 9,8 jaar ($SD=5,0$; mediaan=11; min=0; max=17).⁵⁰

Figuur 5.3 Verdeling van kinderen onderzocht door de RvdK (N=544) naar geslacht en leeftijd (2015-2016)

Van twee kinderen is geslacht noch leeftijd geregistreerd.

Bron: registratiedata Raad voor de Kinderbescherming (peildatum april 2017)

De onderzochte kinderen waarbij loverboyproblematiek is geregistreerd zijn significant ouder dan de kinderen waarbij seksueel misbruik is geregistreerd.⁵¹ De gemiddelde leeftijd van de onderzochte kinderen waarbij sprake is (geweest) van loverboyproblematiek is 15,0 jaar ($SD=1,3$; min=13; max=17). Gemiddeld zijn de kinderen waarbij sprake is (geweest) van seksueel misbruik bijna zes jaar jonger ($M=9,0$;

47 Naar 22 kinderen is tweemaal in 2015-2016 een beschermingsonderzoek uitgevoerd waarin sprake was van seksueel misbruik/loverboyproblematiek.

48 Van twee kinderen is het geslacht niet geregistreerd.

49 $\chi^2=29,8$, $p<0,001$.

50 Naar 22 kinderen zijn twee onderzoeken uitgevoerd in 2015/2016. Van die kinderen is bij de berekening van de leeftijd uitgegaan van de datum van het eerste onderzoek. Van één kind is de geboortedatum niet geregistreerd waardoor de leeftijd ten tijde van de start van het onderzoek niet kon worden berekend.

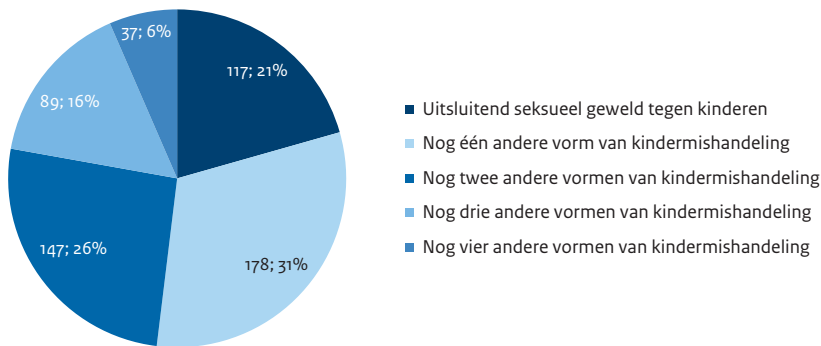
51 $t(348,21)=21,54$, $p<0,001$. Het 95%-betrouwbaarheidsinterval van het verschil in gemiddelde leeftijd tussen beide groepen is [5,44-6,53].

$SD=4,8$; $min=0$; $max=17$).⁵² In 19 van deze zaken is onderzoek gedaan naar kinderen die nog geen jaar oud waren; in 9 gevallen betrof het een onderzoek naar de bescherming van een nog ongeboren kind. Veelal gaat het dan om zaken waarin sprake is (geweest) van seksueel misbruik van (minimaal) één van de broertjes of zusjes van het nog ongeboren kind.⁵³

Het grootste deel van de 546 onderzochte unieke kinderen is in Nederland geboren ($n=471$, 86%). Van zeven kinderen is onbekend of ze in Nederland of in het buitenland zijn geboren. De overige 68 kinderen komen uit 36 verschillende landen; grotendeels uit Marokko ($n=22$), de Nederlandse Antillen ($n=13$) en Suriname ($n=12$). Bij één op de drie van de in Nederland geboren kinderen ($n=151$; 32%) is één of zijn beide ouders in het buitenland geboren.⁵⁴ Ruim de helft van de onderzochte kinderen heeft daarmee een Nederlandse achtergrond ($n=320$ ⁵⁵; 59%).

Vormen van kindermishandeling

Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat seksueel misbruik regelmatig samengaat met andere vormen van kindermishandeling.⁵⁶ De data van de RvdK lijken dit beeld te bevestigen. Bij het grootste deel van de zaken (79%) is tijdens het onderzoek sprake (geweest) van meer dan alleen seksueel geweld tegen kinderen. Figuur 5.4 geeft de verdeling weer tussen zaken waarin sprake is (geweest) van uitsluitend seksueel geweld tegen kinderen (seksueel misbruik of loverboyproblematiek) en zaken waarin meerdere vormen van kindermishandeling zijn geregistreerd.

Figuur 5.4 Verdeling van het aantal zaken waarin (vermoedens van) seksueel geweld tegen kinderen is onderzocht (N=568) naar aantal vormen van kindermishandeling (2015-2016)

Bron: registratiedata Raad voor de Kinderbescherming (peildatum april 2017)

52 De gemiddelde leeftijd, de standaarddeviatie, de mediaan, het minimum en maximum zijn gebaseerd op het aantal hele jaren ten tijde van de start van het onderzoek (bijvoorbeeld: een kind is 10 jaar, niet 10 jaar en 2 maanden of 10 jaar en 8 maanden).

53 Zie Bijlage 1 – Onderzoeksverantwoording.

54 Van de 471 in Nederland geboren kinderen is het geboorteland van één moeder en van dertig vaders niet geregistreerd. 471(aantal kinderen geboren in Nederland)–151(aantal kinderen waarvan ouders in het buitenland zijn geboren)=320(aantal kinderen die in Nederland geboren zijn en waarvan ouders ook in Nederland geboren zijn).

56 Schellingerhout & Ramakers (2017, p. 44); Vink et al. (2016, pp. 16-17); Kuiper, Dusseldorp, & Vogels (2010, pp. 8,10); Dong et al. (2004, pp. 776-777).

In ongeveer één op de vijf zaken is uitsluitend een vorm van seksueel geweld tegen kinderen geregistreerd. Zoals in §5.3.1 is beschreven, valt op basis van de registratie niet af te leiden welke vorm van kindermishandeling de aanleiding is geweest voor het onderzoek, en welke vormen daadwerkelijk zijn onderzocht. Maar aangezien in deze 117 zaken geen andere vormen van kindermishandeling, geweld of dwang zijn geregistreerd, is het aannemelijk dat bij deze zaken wel vermoedens van seksueel geweld tegen kinderen zijn onderzocht.

In alle overige zaken zijn tijdens het onderzoek ook andere vormen van kindermishandeling ter sprake gekomen. Hoeveel of welke vormen van kindermishandeling ontkracht of bevestigd zijn bij het afsluiten van het onderzoek is onbekend (zie de beperkingen van de data in §5.3.1).

Van de 451 onderzochte zaken waarin naast seksueel geweld tegen kinderen ook andere vormen van kindermishandeling zijn geregistreerd, gaat het om de volgende vormen:⁵⁷

- huiselijk geweld ($n=246$; 55%);
- scheidingsproblematiek ($n=220$; 49%);
- fysieke of pedagogische verwaarlozing ($n=210$; 47%);
- fysieke kindermishandeling ($n=176$; 39%);
- eegerelateerd geweld ($n=27$; 6%);
- meisjesbesnijdenis ($n=8$; 2%).

5.3.3 Het onderzoek

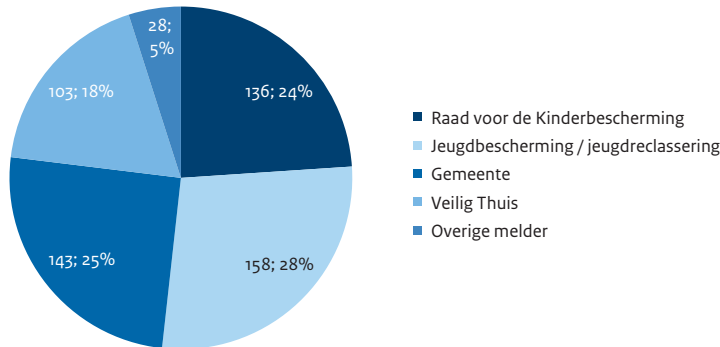
De melders

Diverse instanties kunnen hun zorgen over de opgroei- en opvoedsituatie van kinderen melden bij de RvdK. Zoals uit Figuur 5.5 blijkt, start de RvdK in bijna een kwart van de 568 zaken waarin onder meer sprake is (geweest) van een vorm van seksueel geweld tegen kinderen een onderzoek op basis van een eigen melding. Dit zijn ambtshalve gestarte onderzoeken om te bepalen of een kindbeschermsmaatregel nodig is, bijvoorbeeld naar aanleiding van zorgen tijdens een eerder gestart onderzoek in het kader van een beschermingsonderzoek naar een broer(tje) of zus(je), gezag en omgang, schoolverzuim of een strafonderzoek. Een iets groter deel van de zaken waarin sprake is van seksueel geweld is aangemeld door een gecertificeerde instelling; een instelling die kindbeschermsmaatregelen en maatregelen in het kader van jeugdreclassering uitvoert. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een gecertificeerde instelling zorgen omtrent een broer(tje) of zus(je) meldt van een minderjarige die onder hun toezicht staat, of dat zij een melding doen voor een beschermingsonderzoek naar een minderjarige die jeugdreclassering krijgt (waarbij de reclasseringsmaatregelen niet hebben geleid tot het realiseren van een stabiele en veilige (opvoed)situatie voor het kind). Veilig Thuis is verantwoordelijk voor nog eens 18% van de meldingen. Dit gebeurt doorgaans nadat Veilig Thuis het eigen onderzoek heeft afgerond. In bepaalde gevallen leidt Veilig Thuis de melding echter meteen door naar de RvdK, bijvoorbeeld als al dui-

⁵⁷ De percentages zijn berekend op basis van de 541 zaken waarin andere vormen van kindermishandeling dan seksueel geweld zijn geregistreerd. Bij de registratie van deze andere vormen van kindermishandeling en geweld gelden uiteraard dezelfde beperkingen qua registratie als voor seksueel geweld tegen kinderen (zie §5.3.1).

delijk is dat het onmogelijk is de veiligheid voor het kind te herstellen met behulp van vrijwillige hulpverlening.⁵⁸

De categorie 'Overige melder' is een restcategorie. Hieronder vallen de meldingen vanuit bijvoorbeeld de rechter, MEE (dat mensen met een beperking ondersteunt) en Nidos (voogdijinstelling voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen).

Figuur 5.5 De melders in de 568 zaken (2015-2016)

Bron: registratiedata Raad voor de Kinderbescherming 2015/2016 (peildatum april 2017).

Er zijn significante verbanden tussen de melders en de aard van de zaken. De zaken waarin sprake is (geweest) van loverboyproblematiek, zijn vaker dan de seksueel misbruikzaken gemeld door instanties die jeugdbescherming bieden (39% versus 21%).⁵⁹ Zaken waarin sprake is (geweest) van seksueel misbruik, zijn vaker gestart naar aanleiding van een ambtshalve onderzoek (RvdK als melder), vergeleken met zaken waarin loverboyproblematiek wordt onderzocht (27% versus 5%).⁶⁰ Er zijn geen significante verbanden tussen de meldingen vanuit Veilig Thuis, gemeenten en overige melders en of er sprake is (geweest) van loverboyproblematiek of seksueel misbruik.

Het besluit van de Raad voor de Kinderbescherming

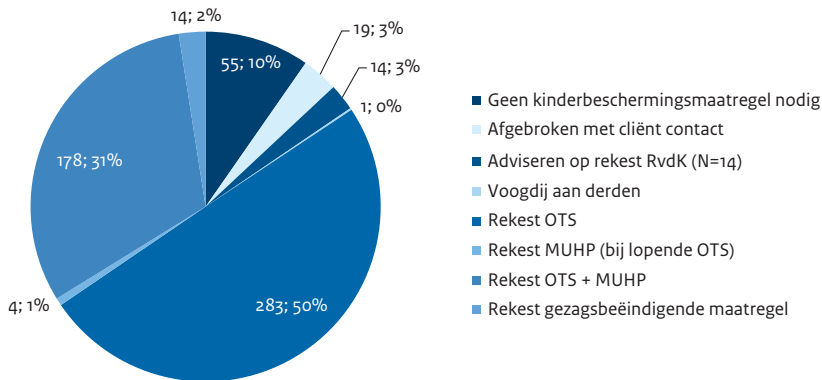
Als de RvdK een kinderschermingsmaatregel nodig acht, kan deze een verzoek hiertoe, een rekest, indienen bij de rechter. In het merendeel van de 568 zaken waarin sprake was van seksueel geweld tegen kinderen ($n=494$; 87%) acht de RvdK een kinderschermingsmaatregel nodig. Dit kan bijvoorbeeld een ondertoezichtstelling (OTS), een machtiging uithuisplaatsing (MUHP) of een gezagsbeëindigende maatregel zijn (zie Figuur 5.6).⁶¹ Er is geen significant verband tussen het besluit van de RvdK (wel of geen maatregel nodig) en de aard van het seksueel geweld (loverboyproblematiek versus seksueel misbruik).

58 Handelingsprotocol Veilig Thuis.

59 $\chi^2(1)=10,76$, $p<0,001$, $\phi=-0,138$.

60 $\chi^2(1)=15,60$, $p<0,001$, $\phi=0,167$.

61 Zie het kader in de inleiding van §5.3 voor een korte uitleg over deze maatregelen.

Figuur 5.6 Rekesten van de RvdK (N=568) in zaken waarin sprake was van seksueel misbruik (2015-2016)

OTS: ondertoezichtstelling, MUHP: machtiging uithuisplaatsing. Adviseren op rekest RvdK houdt in dat de RvdK op verzoek van de rechter aanvullend onderzoek verricht ter ondersteuning van een eerder gedaan rekest.

Bron: registratiedata Raad voor de Kinderbescherming (peildatum april 2017)

Het nodig achten van een kindbeschermingsmaatregel voor hulp in het gedwongen kader betekent niet zonder meer dat de RvdK seksueel geweld bevestigd heeft. Op basis van de registratie valt immers niet te achterhalen in hoeveel zaken de RvdK een kindbeschermingsmaatregel nodig acht voor (vermoedens van) seksueel geweld. Dat de RvdK een kindbeschermingsmaatregel nodig vindt, betekent dat de RvdK de opvoedingssituatie waarin het kind zich bevindt ernstig bedreigend acht voor de ontwikkeling van het kind. Dit kan ook komen door andere opvoedingsproblemen dan (vermoedens van) seksueel geweld. Het niet nodig vinden van een kindbeschermingsmaatregel betekent ook niet automatisch dat de RvdK heeft geconstateerd dat er géén sprake is van seksueel geweld, het kan ook zijn dat gedwongen hulpverlening niet in het belang van het kind zou zijn.

Bij 55 zaken (10%) waarin sprake is (geweest) van seksueel geweld tegen kinderen besluit de RvdK dat er geen noodzaak is tot een kindbeschermingsmaatregel. In bijna alle zaken in deze set dient de RvdK dus een rekest in. Van alle raadsonderzoeken naar het al dan niet opleggen van een kindbeschermingsmaatregel ligt dit percentage op circa 70%.

In een klein deel van de zaken ($n=19$, 3%) is het onderzoek na contact met de cliënt verbroken, bijvoorbeeld doordat het gezin zich heeft uitgeschreven uit de Basisregistratie Personen (voorheen: Gemeentelijke Basis Administratie). Uitschrijving houdt vaak in dat het gezin officieel is geëmigreerd – en onvindbaar is. De RvdK kan dan geen rol meer spelen in de waarborging van de veiligheid van het kind.

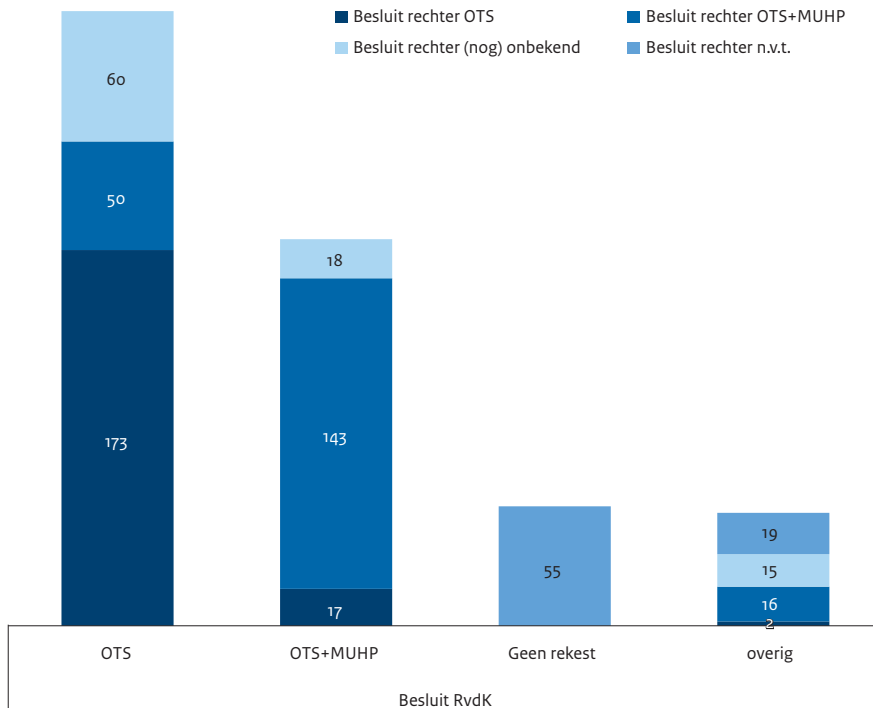
Rekesten RvdK in zaken waarbij uitsluitend sprake is (geweest) van seksueel geweld

In §5.3.2 is beschreven dat het aannemelijk is dat de 117 zaken waarbij uitsluitend een vorm van seksueel geweld tegen kinderen is geregistreerd, deze vermoedens onderdeel uitgemaakt hebben van het onderzoek. Van de 117 zaken waarin uitsluitend sprake is geweest van seksueel geweld tegen kinderen, is bij negen zaken (8%) het cliëntcontact afgebroken, achtte de RvdK in 23 zaken (20%) geen kindbeschermingsmaatregel nodig en in 85 zaken (73%) wel. Het lijkt er dus op dat de RvdK in deze 85 zaken een

kinderbeschermingsmaatregel nodig acht in het belang van het kind, om het kind te beschermen tegen seksueel geweld.

Het oordeel van de rechter

In Figuur 5.7 is voor alle zaken te zien wat het besluit is van de RvdK na afronding van het onderzoek en wat het oordeel is van de rechter.

Figuur 5.7 Besluit van de Raad voor de Kinderbescherming na afronding van het onderzoek en de beslissing van de rechter (2015-2016; N=568)

OTS = ondertoezichtstelling, MUHP = machtiging uithuisplaatsing. Adviseren op rekest RvdK houdt in dat de RvdK op verzoek van de rechter aanvullend onderzoek verricht ter ondersteuning van een eerder gedaan rekest.

Bron: registratiedata Raad voor de Kinderbescherming 2015/2016 (peildatum april 2017).

Van de 494 zaken waarin de RvdK een rekest heeft ingediend, heeft de rechter bij 81% ook een kindbeschermingsmaatregel uitgesproken ($n=401$). Wat te zien is in Figuur 5.7, is dat de rechter in 79% van de zaken waarin de RvdK een rekest heeft ingediend ($n=320$) meegaat in het *specifieke rekest* van de RvdK. In sommige gevallen wijkt de rechter van het rekest af om een lichtere maatregel uit te spreken. In 50 zaken lijkt de rechter af te wijken van het rekest (OTS) om juist een zwaardere maatregel (OTS+MUHP) uit te spreken. Dit is formeel echter niet mogelijk. Uit een nadere blik op de data blijkt dan ook dat de rechter ten tijde van het vonnis is meegegaan met het rekest van de RvdK een OTS op te leggen, maar ofwel vóór ofwel na het vonnis ook sprake is geweest van een MUHP, bijvoorbeeld omdat de gezinsvoogd die de

OTS uitvoert alsnog een verzoek doet tot uithuisplaatsing.⁶² Van 93 zaken (19%) is (nog) onbekend wat de rechter heeft gedaan met het rekest van de RvdK. Dit kan betekenen dat:

- de rechter geen kindbeschermingsmaatregel heeft uitgesproken;
- de zaak al wel is behandeld maar dat de RvdK (nog) niet op de hoogte is gesteld van het oordeel;
- de RvdK het oordeel van de rechter (nog) niet heeft geregistreerd in hun eigen systeem ten tijde van de datalevering van de RvdK aan de Nationaal Rapporteur in april 2017;
- de rechter de zaak nog niet heeft behandeld.

De RvdK registreert alleen op uniek kindniveau (dus niet op uniek zaakniveau) welke kindbeschermingsmaatregel van kracht is (geweest) en de einddatum hiervan. Op basis van deze registratie kan dus niet achterhaald worden in hoeveel unieke zaken de rechter het verzoek voor een kindbeschermingsmaatregel afwijst.

5.3.4 Vergelijking met eerdere metingen

De Nationaal Rapporteur heeft in 2014 in het rapport 'Op goede grond' over de beschermingsonderzoeken van de RvdK in de periode van 2008 tot en met 2012 gerapporteerd. De resultaten over de RvdK zoals weergegeven in 'Op goede grond' en de resultaten in dit rapport kunnen niet zonder meer met elkaar vergeleken worden. Na het verschijnen van het rapport 'Op goede grond' hebben er namelijk veranderingen plaatsgevonden bij de RvdK, zowel in de werkwijze als het registratiesysteem.

Verschillen in werkwijze

Eerder in dit rapport zijn de drie decentralisaties in het sociaal domein beschreven, waaronder de decentralisatie van de jeugdhulp. De taken van de RvdK zijn in het nieuwe jeugdstelsel ongewijzigd. Wel heeft de RvdK te maken met bijna vierhonderd nieuwe partners: de gemeenten. Daarom is ook de RvdK in verandering sinds de decentralisatie van de jeugdzorg, ten eerste door zijn organisatiestructuur om te vormen van tien regionale RvdK's naar één landelijke RvdK met één landelijke directie met zelforganiserende teams in de 42 jeugdzorgregio's. Daarnaast probeert de RvdK, in lijn met de filosofie achter de Jeugdwet, aansluiting te zoeken bij andere partijen die betrokken zijn bij kinderen en gezinnen, om tot een betere afstemming tussen het vrijwillig en het gedwongen kader te komen. Er wordt meer ingezet op preventie en vroegsignalering, zodat kindbeschermingsmaatregelen waar mogelijk kunnen worden voorkomen.⁶³

Verschillen in dataverzameling sinds 2012

In de periode van 2008-2012 registreerde de RvdK de vormen van kindermishandeling, (huiselijk) geweld en dwang nog niet. Om vast te stellen in hoeveel procent van het totale aantal beschermingsonderzoeken (vermoedens van) seksueel geweld zijn onderzocht, heeft de Nationaal Rapporteur in 2013 dossieronderzoek verricht. Hiervoor heeft het bureau van de Nationaal Rapporteur destijds een aselechte steekproef getrokken van 200 dossiers per jaar, dus een totaal van 1.000 dossiers. Bij het analyseren en coderen van de dossiers heeft de Nationaal Rapporteur gekeken naar zaken waarin (vermoedens van) seksueel geweld tegen kinderen *de aanleiding* waren van het beschermingsonderzoek en naar zaken waarin (vermoedens van) seksueel geweld *gedurende* het onderzoek aan de orde zijn gekomen. Alleen die za-

62 Schriftelijke informatie RvdK, 1 mei 2018.

63 Mondelinge informatie RvdK, d.d. 31 januari 2018.

ken zijn geïncludeerd waarbij de (vermoedens van) seksueel geweld betrekking hadden op het specifieke onderzochte kind (niet uitsluitend op een broertje of zusje), de vermoedens van seksueel geweld serieus zijn genomen door de raadsmedewerkers tijdens het onderzoek en het moest gaan om relatief actuele vermoedens van misbruik (als de problemen in het gezin een gevolg zijn van vermoedelijk seksueel geweld tegen het kind dat in het verleden heeft plaatsgevonden – waar soms al eerder onderzoek naar is gedaan – zijn deze zaken niet meegenomen).⁶⁴ Dit verschilt van de zaken die in het huidige registratiesysteem zijn opgenomen bij de RvdK; de data uit 2015-2016 die voor dit rapport zijn gebruikt. Enerzijds zijn de hier gepresenteerde data geen steekproef, maar landelijke gegevens van alle zaken van de RvdK waarin de zaakkenmerken over seksueel geweld geregistreerd zijn. Anderzijds is minder goed vast te stellen op welke basis zaken precies geïncludeerd zijn: het is ten eerste niet duidelijk wanneer de RvdK wel/niet de zaakkenmerken 'seksueel misbruik' of 'loverboyproblematiek' registreert wegens het ontbreken van een duidelijke toelichting, en ten tweede valt op basis van de registratie niet te achterhalen welke rol de vermoedens van seksueel geweld in het onderzoek van de RvdK hebben gespeeld.

Vergelijking met de bevindingen uit 2008-2012

Door de verschillen in werkwijze enerzijds en de selectie van zaken anderzijds tussen de onderzoeken 2008-2012 en 2015-2016, kunnen de resultaten niet één op één met elkaar vergeleken worden. Alleen een aantal opvallende verschillen zal hieronder toegelicht worden: het aandeel onderzoeken naar seksueel geweld tegen kinderen, de rekesten van de RvdK en het besluit van de rechter.

Het eerste opvallende punt is het verschil in aantal onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel waarin onder meer sprake is (geweest) van seksueel geweld tegen kinderen. Gemiddeld heeft de RvdK tussen 2008 en 2012 per jaar ruim 16.150 onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel uitgevoerd. Uit het dossieronderzoek dat de Nationaal Rapporteur op basis van een steekproef heeft verricht, bleek dat naar schatting 5,8% hiervan ging over (vermoedens van) een vorm van seksueel geweld tegen kinderen (inclusief loverboyproblematiek): gemiddeld dus een geschatte 900 onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel voor onder meer vermoedens van seksueel geweld.⁶⁵ In 2015 en 2016 heeft de RvdK ruim 13.000 onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel per jaar uitgevoerd. Van deze onderzoeken gaat het om gemiddeld 284 onderzoeken per jaar waarin sprake is (geweest) van seksueel geweld tegen kinderen. Dit is 2,1% van het totaal aantal onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel dat in 2015/2016 is uitgevoerd; een verschil van 3,7 procentpunt ten opzichte van de periode tussen 2008 en 2012. Het jaarlijkse totaal aantal onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel is dus in 2015/2016 met circa 20% verminderd ten opzichte van 2008-2012, maar het aantal onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel waar sprake is (geweest) van seksueel geweld lijkt met circa 64% gedaald. Er zijn aanwijzingen dat seksueel geweld tegen kinderen en seksueel grensoverschrijdend gedrag afneemt (zie [Hoofdstuk 2](#)).⁶⁶ Dit lijkt echter niet een verschil van de hier gepresenteerde omvang te kunnen verklaren. Mogelijk draagt ook de gewijzigde rol van de RvdK sinds de decentralisatie (zie inleiding §5.3) eraan bij dat er minder zaken over seksueel geweld worden aangemeld bij de RvdK, doordat meer ingezet wordt op preventie en hulp in een vroeger stadium, bijvoorbeeld via een jeugdbeschermings Tafel. Deze hypothese roept echter de vraag op waarom dit een relatief

64 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014, pp. 234,330-331).

65 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014, p. 234).

66 Zie ook Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014, p. 32) voor een overzicht aan internationale studies die een dalende slachtofferprevalentie laten zien.

groter effect zou hebben voor zaken waarin sprake is van seksueel geweld dan in andere zaken. Ook is het mogelijk dat men minder vaak vermoedens van seksueel geweld signaleert en/of minder vaak vermoedens meldt. Het is tot slot mogelijk dat de wijze van registratie een rol speelt, dat raadsonderzoekers wellicht een hoge drempel hanteren om te registreren dat 'er sprake is (geweest) van seksueel geweld tegen kinderen' en dat de 568 zaken daarom een onderschatting zijn.

Het tweede opvallende punt is een toename van het aandeel rekestten voor kinderen waarbij sprake is (geweest) van seksueel geweld. In de periode van 2008 tot en met 2012 heeft de RvdK in ongeveer een vijfde deel van de zaken (22%) geconcludeerd dat een kindbeschermingsmaatregel niet nodig is en in 74% van de onderzoeken naar onder meer vermoedens van seksueel geweld tegen kinderen heeft de RvdK een rekest ingediend bij de rechter.⁶⁷ Het percentage rekestten voor zaken waarin sprake is (geweest) van seksueel geweld lijkt in 2015/2016 gestegen te zijn ten opzichte van 2008-2012. In §5.3.3 is immers beschreven dat de RvdK in 10% van de zaken besluit dat er geen noodzaak is tot een kindbeschermingsmaatregel, en in 87% een rekest indient bij de rechter. Ofwel: in bijna alle zaken waarbij sprake is (geweest) van seksueel geweld tegen kinderen, dient de RvdK een rekest in. Dit kan verschillende dingen betekenen. Ten eerste zou het kunnen betekenen dat de drempel voor het aanmelden van een kind/gezin met vermoedens van seksueel geweld tegen kinderen bij de RvdK nu hoger ligt, waardoor de zaken die bij de RvdK komen relatief ernstiger zijn en dus (nog) vaker om een kindbeschermingsmaatregel vragen. Het kan ook betekenen dat de RvdK in deze gevallen een lagere drempel hanteert voor het indienen van een rekest. Hierbij moet wel worden aangetekend dat het rekestpercentage in het algemeen (over alle onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel) in de beschouwde periode niet significant gewijzigd is (beweegt zich al jaren tussen 68% en 73%).

Hiervoor moet gekeken worden naar het oordeel van de rechter: spreekt hij wel of geen kindbeschermingsmaatregel uit? In de periode tussen 2008-2012 achtte de rechter in alle zaken waarin een kindbeschermingsmaatregel verzocht was, een kindbeschermingsmaatregel ook nodig. Met andere woorden: 100% van de rekestten van de RvdK werd gehonoreerd. De Nationaal Rapporteur concludeerde op basis hiervan dat de RvdK mogelijk een (te) strenge selectie heeft toegepast bij het wel of niet vragen van een kindbeschermingsmaatregel. Op basis van de registratie uit 2015/2016 is bekend dat de rechter in elk geval bij 81% van de rekestten een kindbeschermingsmaatregel uitspreekt. Dit zou kunnen betekenen dat de drempel voor de RvdK om een zaak voor de rechter te brengen lager is komen te liggen. Het is echter niet bekend hoe de rechter met het verzoek van de RvdK in de overige 19% van de rekestten is omgegaan. Bij 19% van de zaken waarbij sprake is (geweest) van seksueel geweld tegen kinderen en waarvoor de RvdK een rekest heeft ingediend, is geen informatie opgenomen over een kindbeschermingsmaatregel. Dit kan betekenen dat de rechter niet is meegegaan in het rekest, maar het kan ook betekenen dat de rechter de RvdK (nog) niet heeft geïnformeerd over de uitspraak, of dat de RvdK dit in april 2017 (de peildatum van de onderzochte data) nog niet geregistreerd had. In het registratiesysteem van de RvdK zijn alleen lopende maatregelen geregistreerd, wat betekent dat afgewezen rekestten niet als zodanig herkenbaar zijn.

67 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014, p. 238).

5.4 Conclusie

Waar in het vorige hoofdstuk meldingen van seksueel geweld tegen kinderen centraal stonden, is in dit hoofdstuk gekeken naar de onderzoeken die op deze meldingen volgen: eerst door Veilig Thuis, daarna (wanneer nodig) door de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Op basis van dit onderzoek wordt vaak besloten al dan niet verdere (professionele) hulp in te schakelen, vrijwillig of in het gedwongen kader.

5.4.1 Veilig Thuis

Veilig Thuis speelt een centrale rol in het ontvangen en onderzoeken van meldingen van kindermishandeling. Uit de onderzoeken van Veilig Thuis moet blijken of er sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling, wat de onderliggende problematiek is en wat de gewenste vervolgstappen zijn. De data uit dit hoofdstuk zijn afkomstig uit de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis en zijn opgevraagd bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De kwaliteit van deze data bleek onvoldoende om betrouwbare vergelijkingen te maken. De 26 Veilig Thuis-organisaties registreren verschillend van elkaar en er heerst onduidelijkheid over *wat op welke manier* geregistreerd en doorgeven moet worden. Om deze reden kunnen er geen harde conclusies worden getrokken over de hier gepresenteerde cijfers. Op dit moment loopt er echter wel een gezamenlijk verbetertraject om te komen tot cijfers die daadwerkelijk vergelijkbaar zijn.⁶⁸

In 2016 was bij 2,3% van de Veilig Thuis-onderzoeken sprake van seksueel geweld tegen kinderen. Dit komt neer op een kleine 350 onderzoeken. Hierbij waren ruim 600 kinderen betrokken. Weliswaar bestaat Veilig Thuis pas sinds 2015, dit is toch een aanzienlijke daling ten opzichte van de periode 2008-2012 waarin de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK's) verantwoordelijk waren voor de onderzoeken. Vanwege de gebrekkige data valt echter niet vast te stellen of deze daling in werkelijkheid ook zo scherp is.

5.4.2 Raad voor de Kinderbescherming

Wanneer de ontwikkeling van een minderjarige ernstig bedreigd wordt en hulp in het vrijwillige kader niet (meer) voldoet of wanneer het gezin vrijwillige hulp weigert, kunnen organisaties zoals de politie, Veilig Thuis en gecertificeerde instellingen de RvdK inschakelen voor hulp in het gedwongen kader. In 2015 en 2016 zijn in totaal 568 unieke onderzoeken naar een kinderschermingsmaatregel uitgevoerd waarin (vermoedens van) seksueel geweld, misbruik en/of seksuele uitbuiting zijn onderzocht. In deze paragraaf zijn beslissingen besproken. Namelijk: wat besluit de RvdK op basis van het verrichte onderzoek en wat besluit tot slot de rechter wanneer de RvdK een verzoek voor een kinderschermingsmaatregel heeft ingediend? Hiervoor zijn data opgevraagd bij de RvdK over de zaken uit 2015 en 2016 waarbij onder meer sprake is (geweest) van (vermoedens van) seksueel misbruik en/of van (seksuele) uitbuiting.

Van de zaken waarbij seksueel geweld een rol speelt is acht de RvdK in het merendeel van de zaken (87%) een kinderschermingsmaatregel nodig. In verreweg de meeste zaken waarin sprake is van seksueel misbruik komt de RvdK tot de conclusie dat een maatregel inderdaad nodig is om een stabiele opvoedsituatie voor het kind te kunnen bewerkstelligen. De rechter spreekt in minstens 81% van de zaken waarin de RvdK een verzoek tot een kinderschermingsmaatregel indient ook een kinderscherm-

68 Centraal Bureau voor de Statistiek (2017, p. 5).

mingsmaatregel uit. In de overige 19% van de zaken is het (nog) onbekend of de rechter wel of niet mee gaat met het besluit van de RvdK.

Een andere belangrijke conclusie uit deze paragraaf is dat de beslissing de RvdK te vragen een onderzoek te doen naar (onder meer) vermoedens van seksueel misbruik, veranderd lijkt: waar in 2008-2012 naar schatting 5,8% van de onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel onder meer vermoedens van seksueel misbruik betrof, is seksueel misbruik in 2015/2016 in 2,1% van deze onderzoeken aan bod gekomen. Dit, plus de totale daling in het aantal onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel door de RvdK betekent dat het gemiddeld aantal onderzoeken naar een kindbeschermingsmaatregel voor (onder meer) vermoedens van seksueel misbruik is gedaald van ongeveer 900 naar ongeveer 300 per jaar, een daling van 64%. Hoewel een vermindering van vergaande ingrepen zoals, onder andere, gedwongen jeugdhulp één van de doelen van de Jeugdwet is, kan het relevant zijn te onderzoeken of een daling van deze omvang voor een zeer ernstige vorm van kindermishandeling zoals seksueel misbruik gewenst is.

6 Geholpen

6.1 Inleiding

Zoals eerder in dit rapport al werd beschreven, zijn op 1 januari 2015 veel belangrijke taken in het sociaal domein overgegaan naar de gemeenten. De verantwoordelijkheid voor jeugdhulp is daar één van. Met de decentralisatie van de jeugdhulp zijn ook de verantwoordelijkheden van gemeenten op het gebied van kindermishandeling uitgebreid: naast preventie zijn zij sinds de transitie ook verantwoordelijk voor het onderzoeken van mogelijke situaties van kindermishandeling en voor de hulp aan slachtoffers van kindermishandeling en hun ouders. Ook de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen is hiermee voor een belangrijk deel een gemeentelijke aangelegenheid geworden.

Dit hoofdstuk gaat verder in op hulpverlening aan minderjarige slachtoffers van seksueel geweld. Het presenteert een onderzoek naar jeugdhulp verleend aan slachtoffers van seksueel geweld. Slachtoffers van seksueel geweld (of van andere vormen van kindermishandeling) zijn in de huidige registratie van jeugdhulp niet te onderscheiden van andere ontvangers van jeugdhulp. Daarom was er tot op heden geen zicht op welk deel van de jongens en meisjes die jeugdhulp ontvangen, deze hulp ontvangt naar aanleiding van seksueel geweld. Om deze lacune te vullen heeft de Nationaal Rapporteur samenwerking gezocht met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Dit onderzoek levert opvallende inzichten op in de hulp die aan slachtoffers van seksueel geweld verleend in vergelijking met de hulp verleend aan andere kinderen die jeugdhulp ontvangen.

Leeswijzer

§6.2 gaat uitgebreider in op de decentralisatie van de jeugdhulp en de veranderingen die hiermee gepaard zijn gegaan. §6.3 zet uiteen hoe de data in dit onderzoek tot stand zijn gekomen. Daarna volgen de resultaten. In §6.4 wordt uiteengezet hoe vaak slachtofferschap van seksueel geweld de aanleiding was voor de jeugdhulp en wat de kenmerken waren van de geholpen kinderen. §6.5 gaat over de geboden hulptrajecten: de verwijzer, het perspectief, de vorm en het einde. Dit zijn landelijke cijfers. Gezien de omvang van de steekproef en de prevalentie van seksueel geweld als aanleiding voor de jeugdhulp, kunnen de resultaten helaas niet op een statistisch verantwoorde manier worden gepresenteerd per jeugdhulp- of Veilig Thuis-regio. Ten slotte wordt een vergelijking gemaakt met eerdere metingen van de Nationaal Rapporteur (§6.6), en volgt een samenvatting van de belangrijkste conclusies (§6.7).

Omwille van de leesbaarheid wordt in dit hoofdstuk de term ‘slachtoffers’ gehanteerd. Strikt genomen wordt met deze term bedoeld op ‘de minderjarigen die jeugdhulp hebben ontvangen naar aanleiding van in ieder geval slachtofferschap van seksueel geweld’. In werkelijkheid zal de groep slachtoffers van seksueel geweld breder zijn. Kinderen die om een andere reden in de jeugdhulp terecht zijn gekomen

kunnen immers ook slachtoffer zijn geweest. Het is bijvoorbeeld goed denkbaar dat bepaalde gedragsproblemen de directe aanleiding zijn voor een jeugdhulptraject, terwijl die gedragsproblemen zelf veroorzaakt zijn geweest door seksueel geweld. Ook jongvolwassenen kunnen overigens jeugdhulp ontvangen. In deze paragraaf beperken we ons echter tot minderjarigen.

6.2 De decentralisatie van jeugdhulp

Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk werd beschreven, is de jeugdhulp sinds 1 januari 2015 gedecentraliseerd. De Jeugdwet werd (mede) voorafgegaan door de Wet op de jeugdzorg (Wjz). In 2009 is de Wjz geëvalueerd. De wet regelde de toegang tot de jeugdzorg (via de Bureaus Jeugdzorg), de provinciaal gefinancierde jeugd- en opvoedhulp en de uitvoering van de jeugdbescherming en jeugdreclassering. In de evaluatie werd geconcludeerd dat de versnippering van de jeugdhulp over verschillende wettelijke en bestuurlijke systemen veel problemen veroorzaakte. Op grond van deze analyse werd in de jaren daarna stapsgewijs gewerkt aan het vormgeven van een nieuw, meer integraal stelsel, uitmondend in de inwerkingtreding van de Jeugdwet, waarin de nieuwe organisatie van de jeugdhulp en de taken waar gemeenten sindsdien verantwoordelijk voor zijn, staan vastgelegd.¹ Sinds 1 januari 2015 zijn gemeenten daarmee verantwoordelijk geworden voor alle vormen van jeugdhulp: bijvoorbeeld ambulante jeugdhulp, pleegzorg, gesloten jeugdhulp ('JeugdzorgPlus'), jeugd-ggz, en de uitvoering van de kindbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering.²

De assumptie achter de decentralisatie van de jeugdhulp is dat gemeenten de zorg dichterbij de inwoners, eenvoudiger en goedkoper kunnen organiseren. De centrale doelen van de Jeugdwet luiden als volgt:³

- preventie en uitgaan van eigen kracht van jeugdigen, ouders en hun sociale netwerk;
- demedicaliseren, ontzorgen en normaliseren door het opvoedkundig klimaat te versterken;
- eerder de juiste hulp op maat om het beroep op dure gespecialiseerde hulp te verminderen;
- integrale hulp voor gezinnen volgens het uitgangspunt één gezin, één plan, één regisseur;
- meer ruimte voor jeugdprofessionals door vermindering van regeldruk bij hun werk.

De Jeugdwet omvat een breed domein. Voorafgaand aan de Jeugdwet waren de gemeenten verantwoordelijk voor jeugdwelzijn, preventie, jeugdgezondheidszorg en pedagogische ondersteuning. De provincie financierde de Bureaus Jeugdzorg en ambulante en (semi-)residentiële jeugd- en opvoedhulp en pleegzorg. Verzekeraars financierden de jeugd-ggz, en via de verzekeraars liep ook de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten: gefinancierde hulp aan kinderen met een licht verstandelijke beperking. Daarnaast financierde het toenmalige ministerie van Veiligheid en Justitie de gesloten jeugdzorg en jeugdreclassering.

1 ZonMw (2018).

2 Website Rijksoverheid, www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/vraag-en-antwoord/vormen-jeugdhulp-jeugdzorg (geraadpleegd 9 mei 2018).

3 *Kamerstukken II 2012/13, 33684, 3, p. 2. (MVT).*

Nu valt de financiering onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Het gaat daarbij zowel om basisvoorzieningen, preventie, basiszorg én de meer intensieve hulp⁴. Ook de toegang tot al deze voorzieningen wordt sinds 2015 geregeld door de gemeenten. Toegang wil zeggen: de advisering over, de bepaling van en het inzetten van de aangewezen voorziening.⁵ Gemeenten konden kiezen voor het oprichten van een nieuwe voorziening als toegang (zoals wijkteams) of aansluiten bij voorzieningen die al bestonden, zoals de Centra voor Jeugd en Gezin. Via deze organisaties kunnen kinderen worden doorverwezen naar (niet vrij toegankelijke) jeugdhulp. Naast deze gemeentelijke toegang tot jeugdhulp, is ook de directe verwijzingsmogelijkheid door de huisarts, medisch specialist of jeugdarts naar de jeugdhulp blijven bestaan.⁶ Met een dergelijke verwijzing kunnen het kind (en de ouders) rechtstreeks aankloppen bij een jeugdhulpaanbieder.

Een andere ingang tot de jeugdhulp is via de gecertificeerde instelling, de kinderrechter (via een kinderschermingsmaatregel of een maatregel tot jeugdreclassering), het Openbaar Ministerie en de directeur van een de justitiële jeugdinrichting. Tot slot vormt Veilig Thuis een toegang tot (onder andere) jeugdhulp.⁷

6.3 De data

De Nationaal Rapporteur heeft, samen met het CBS, een onderzoek uitgevoerd naar het aandeel minderjarigen in jeugdhulp dat deze hulp ontvangt naar aanleiding van seksueel geweld. De aanleiding waarvoor een kind jeugdhulp ontvangt wordt namelijk niet meegenomen in de wettelijke Beleidsinformatie Jeugd, waar het CBS jaarlijks over rapporteert. Het CBS heeft de data verzameld en de Nationaal Rapporteur heeft deze geanalyseerd.⁸ Hiertoe heeft het CBS een enquêteonderzoek gehouden onder jeugdhulpaanbieders die lid zijn van één van de drie grootste brancheverenigingen binnen de jeugdhulp. Dit zijn GGZ Nederland, Jeugdzorg Nederland en Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland. Samen bieden zij hulp aan 53% van alle minderjarigen in de jeugdhulp. De overige minderjarigen krijgen hulp bij aanbieders die niet of bij kleinere brancheverenigingen zijn aangesloten, bijvoorbeeld in de vrijevestigde jeugd-ggz.

Alle directeuren van de 213 jeugdhulpaanbieders die aangesloten zijn bij de drie genoemde brancheverenigingen zijn door het CBS benaderd. Hen is gevraagd contactgegevens aan te leveren van een medewerker die een vragenlijst over hun cliënten kon invullen. Op basis van de Beleidsinformatie Jeugd heeft het CBS vervolgens een steekproef getrokken onder de cliënten van de aanbieders die hier gehoor aan hadden gegeven. Op deze wijze zijn maximaal 40 cliënten per aanbieder geselecteerd. Dit maximum is gekozen om de werklast voor de aanbieders dragelijk te houden. Deze jeugdhulpaanbieders zijn vervolgens gevraagd over deze kinderen de volgende vraag te beantwoorden:

'Is de aanleiding van het geboden jeugdhulptraject van de cliënt (onder meer) (een vermoeden van) slachtofferschap van seksueel geweld?'

4 ZonMw (2018); Van Yperen, Wijnen, & Hageraats (2016).

5 Website NJI, www.nji.nl/nl/Download-NJI/Publicatie-NJI/Factsheet-inrichting-Toegang-Jeugdhulp.pdf (geraadpleegd 31 mei 2018).

6 *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, 137.

7 Website VNG, vng.nl/onderwerpenindex/jeugd/jeugdhulp/faqs-over-toegang-jeugdhulp (geraadpleegd 31 mei 2018).

8 Zie voor meer details dan hier omschreven §B1.4.

In begeleidende tekst werd gevraagd voor deze informatie te kijken in de verwijfsbrief van de cliënt en/of het verslag van het intakegesprek.⁹

Hier genoemde verschillen zijn statistisch significant, tenzij anders vermeld. De meeste analyses zijn uitgevoerd op persoonsniveau maar gaan over jeugdhulptrajecten. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld is gekeken hoeveel personen een bepaald type jeugdhulptraject hebben doorlopen. Aangezien personen meer dan één hulptraject konden hebben in 2016 tellen deze percentages niet op tot 100%.

Definitie seksueel geweld tegen kinderen

Bij de vragenlijst werd een toelichting gegeven op de term '(vermoedens van) seksueel geweld'. Deze luidde:

'Seksueel geweld tegen kinderen is zeer divers en omvat (het getuige zijn van) manuele, orale, genitale en/of anale seksuele handelingen. Het kan onder meer gaan om fysieke dwang of ontucht; eenmalig of meermalig misbruik; fysiek en/of digitaal; binnen of buiten huiselijke kring en/of afhankelijkheidsrelatie; het kan worden gepleegd door één of meer minderjarige en/of volwassen dader(s).'

Seksueel geweld tegen kinderen kan in deze paragraaf dus zowel betrekking hebben op 'hands-on' als 'hands-off' vormen van seksueel misbruik (zie §1.3).

Definitie 'aanleiding'

Bij de vragenlijst werd ook een toelichting gegeven op de term 'aanleiding'. Deze luidde:

Het (vermoeden van) slachtofferschap van seksueel geweld moet vermeld staan in de verwijfsbrief, en/of uit het verslag van het intakegesprek blijkt dat cliënt, ouder of jeugdhulpverlener heeft benoemd of bevestigd dat de cliënt (vermoedelijk) slachtoffer is (geweest) van seksueel geweld.

Steekproef

Van 60% van de in eerste instantie aangeschreven organisaties heeft het CBS respons ontvangen. Hiermee is informatie verkregen over 4.187 kinderen, waarvan voor 159 de aanleiding van de jeugdhulp (mede) seksueel geweld was. Middels een statistische berekening¹⁰ heeft het CBS de steekproef representatief gemaakt voor alle 199.135¹¹ kinderen die jeugdhulp ontvingen via een aanbieder die was aangesloten bij de drie grootste brancheverenigingen. De resultaten worden gepresenteerd voor deze gewogen steekproef. Binnen deze gewogen steekproef is 60% man, is de gemiddelde leeftijd 12 jaar, en heeft 25% een migratieachtergrond (4% eerste generatie; 21% tweede generatie). Hiermee wijkt deze steekproef die representatief is voor de kinderen die jeugdhulp ontvangen via de grootste brancheverenigingen slechts licht af van de gehele jeugdhulppopulatie waarvoor deze cijfers respectievelijk 58%¹², 11 jaar¹³, 23%¹⁴ zijn.

9 Zie voor een uitgebreidere omschrijving van procedure, vraagstelling en toelichting de onderzoeksverantwoording in Bijlage 1, §B1.4.

10 Het CBS heeft hierbij een weegmodel opgesteld waarin is meegenomen het geslacht van het kind, de leeftijdsgroep, de branchevereniging waarbinnen de jeugdhulpaanbieder valt, type huishouden en herkomst.

11 Van een aantal kinderen werden geen jeugdhulptrajecten gevonden in de Beleidsinformatie Jeugd, deze zijn verwijderd. Daardoor nam de gewogen steekproef af naar 198.796 kinderen. Zie §B1.4.

12 $t(198795)=-10,14, p<0,001$.

13 $t(198795)=29,15, p<0,001$.

14 $t(198795)=-20,13, p<0,001$.

Jeugdhulptrajecten

Gemiddeld hadden de kinderen binnen de steekproef 1,5 jeugdhulptrajecten in 2016. Een jeugdhulptraject is een periode waarin een bepaalde vorm van hulp of zorg wordt verleend. Dit kan bijvoorbeeld een traject zijn waarin een kind wordt gediagnosticeerd, maar ook een traject waarin behandeling wordt aangeboden door een wijkteam of een jeugdhulpinstelling. Wanneer een kind meerdere vormen van hulp of zorg ontvangt heeft hij of zij ook meerdere trajecten. Voor slachtoffers van seksueel geweld lag dit gemiddelde hoger dan voor de overige kinderen (1,8 vs. 1,5).¹⁵

Van alle jeugdhulptrajecten in dit onderzoek is 51% begonnen op enig moment vóór 2016. Van de trajecten die in 2016 actief waren, liep 62% door in 2017. Van alle trajecten begon én eindigde 19% in 2016.

6.4 De kinderen

De volgende twee subparagrafen bevatten informatie over de kinderen die jeugdhulp ontvangen: welk deel van hen ontvangt jeugdhulp (mede) naar aanleiding van seksueel geweld? En welke kenmerken hebben deze slachtoffers, ten opzichte van andere kinderen die jeugdhulp ontvangen?

6.4.1 Slachtoffers seksueel geweld in jeugdhulp

Naar schatting was in 2016 voor 3,3% van de jeugdhulpcliënten slachtofferschap van seksueel geweld (mede) de aanleiding voor het hulptraject (met een marge van $\pm 0,8\%$). Dit betreft voor de drie grootste brancheverenigingen naar schatting 6.500 kinderen. Wanneer dit percentage toegepast wordt op alle kinderen in de jeugdhulp zou dit een aantal van 12.500¹⁶ slachtoffers opleveren. Voorzichtigheid is hierbij echter geboden, omdat onduidelijk is in hoeverre de hier onderzochte groep, namelijk zij die hulp ontvangen bij een aanbieder aangesloten bij één van de drie grootste brancheverenigingen, ook representatief is voor de rest van de kinderen die jeugdhulp ontvangen. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat bij de drie grootste brancheverenigingen meer slachtoffers zitten dan bij de overige brancheverenigingen of bij jeugdhulpaanbieders die niet bij een branchevereniging zijn aangesloten. In dat geval zal het aantal slachtoffers in de totale jeugdhulp lager liggen dan 12.500.

Anderzijds is het percentage van 3,3% slachtoffers die jeugdhulp ontvangen naar aanleiding van seksueel geweld naar alle waarschijnlijkheid een flinke onderschatting van het totaal aantal slachtoffers van seksueel geweld dat jeugdhulp ontvangt. Veel aanbieders gaven aan dat het seksueel geweld pas later in het traject naar voren kwam, maar bijna nooit de eerste aanleiding van de hulpvraag was. Dit was vooral het geval voor aanbieders in de ggz.¹⁷ Daar zijn vaak gedragsproblemen de eerste hulpvraag, maar is seksueel geweld regelmatig een onderliggend probleem. Weliswaar is hier door het CBS rekening mee gehouden door de brancheverenigingen mee te nemen in het weegmodel, maar dit zorgt waarschijnlijk nog steeds voor een onderschatting van het totaal aantal slachtoffers. Wel geeft deze 3,3% een betrouwbare schatting van het aantal kinderen dat jeugdhulp ontvangt *naar aanleiding van seksueel geweld*.

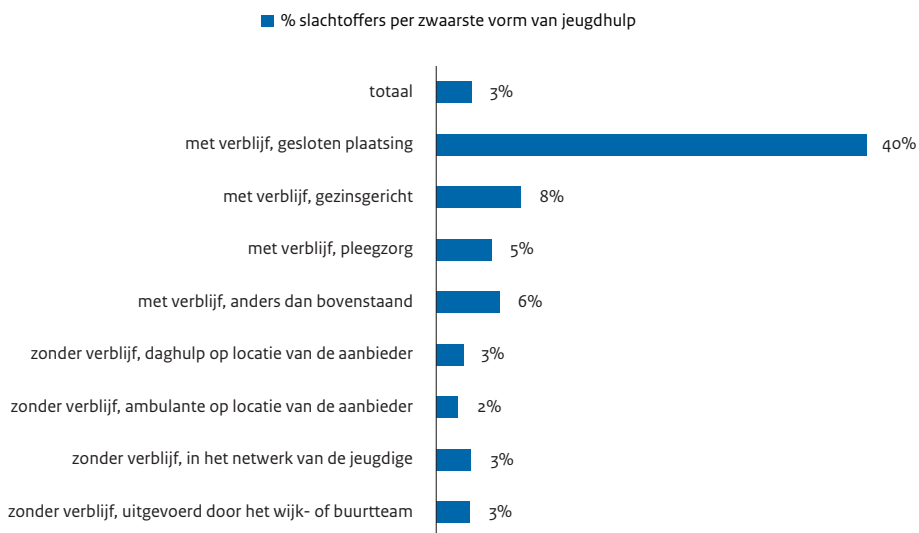
15 $t(6809,257)=25,62, p<0,001$.

16 Dit aantal is 3,3% van alle 378.608 minderjarigen die in 2016 jeugdhulp ontvingen.

17 Schriftelijke informatie CBS, d.d. 24 november 2017.

Figuur 6.1 toont het aandeel kinderen per jeugdhulpvorm dat die jeugdhulp heeft ontvangen (mede) naar aanleiding van seksueel geweld. De aangegeven jeugdhulpvorm is hierbij de zwaarst ontvangen vorm van jeugdhulp van het kind.

Het geeft dus aan hoeveel procent van *alle* kinderen in de betreffende jeugdhulpvorm in 2016 die hulp ontvingen (mede) naar aanleiding van seksueel geweld. Uit de figuur blijkt dat het aandeel slachtoffers van seksueel geweld groter wordt naarmate de verleende hulpvorm zwaarder is. Dit hoeft op zich geen verbazing te wekken: seksueel geweld is een relatief zware aanleiding voor jeugdhulp, waarvoor zwaardere hulp dan gemiddeld nodig zal zijn. Evenwel valt op dat voor maar liefst 40% van de kinderen in de gesloten jeugdhulp seksueel geweld een aanleiding voor de hulp vormde.

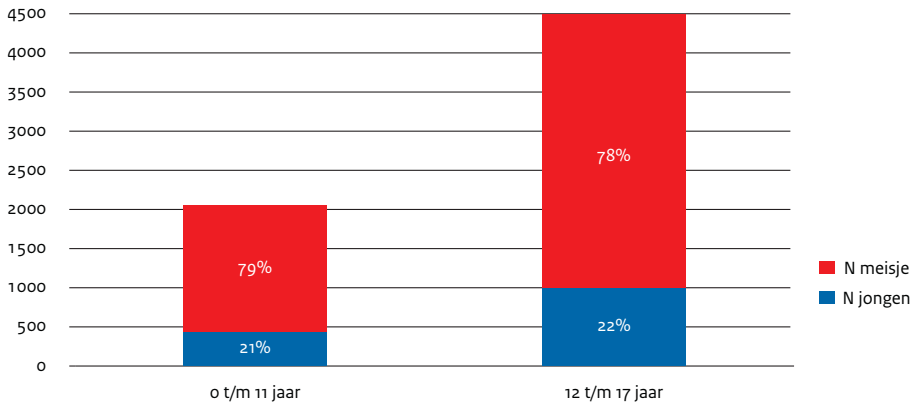
Figuur 6.1 Aandeel slachtoffers van seksueel geweld van het totaal aantal kinderen naar zwaarst ontvangen vorm van jeugdhulp (2016)

Bron: data Centraal Bureau voor de Statistiek

6.4.2 De geholpen kinderen

De slachtoffers van seksueel geweld waren in vergelijking met de overige kinderen die jeugdhulp ontvingen vaker vrouw (78% vs. 39%).¹⁸ Waar dus in de jeugdhulp breed jongens oververtegenwoordigd zijn (60%; zie §6.3), slaat dit om bij kinderen voor wie seksueel geweld de aanleiding van de jeugdhulp is. De oververtegenwoordiging van meisjes onder de slachtoffers in jeugdhulp is in beide leeftijdscategorieën zichtbaar (zie Figuur 6.2). Meisjes krijgen ook in het algemeen vaker te maken met seksueel geweld (§2.3). Hierbij valt wel op dat waar 62% van de slachtoffers van ernstig seksueel geweld (de prevalentie) in de leeftijdscategorie twaalf tot zeventien jaar in 2016 meisje was (Figuur 2.2), het aandeel meisjes van de slachtoffers in dezelfde leeftijdscategorie in de jeugdhulp groter is, namelijk 78%. Dit roept de vraag op of de toeleiding naar hulp voor jongens die seksueel geweld meemaken op orde is en of de hulp wel op hun behoeften aansluit.

18 $\chi^2(1) > 3948,54, p < 0,001$.

Figuur 6.2 Verhouding jongens/meisjes onder slachtoffers van seksueel geweld in de jeugdhulp, per leeftijdscategorie (2016)

Bron: data Centraal Bureau voor de Statistiek

Ook op leeftijd blijken slachtoffers in de jeugdhulp van niet-slachtoffers te verschillen. De kinderen met een achtergrond van seksueel geweld waren gemiddeld iets ouder dan de overige kinderen (dertien vs. twaalf jaar).¹⁹

Kinderen voor wie seksueel geweld de aanleiding voor de jeugdhulp was hadden bovendien minder vaak een Nederlandse achtergrond (65% vs. 75%) en hadden dus vaker een migratieachtergrond; zowel eerste generatie (11% vs. 4%) als tweede generatie (24 vs. 21%).²⁰ Kinderen met een migratieachtergrond krijgen ook in het algemeen vaker te maken met seksueel geweld (§2.4).

Slachtoffers van seksueel geweld in de jeugdhulp hadden ook vaker een kindbeschermingsmaatregel dan niet-slachtoffers (30% vs. 12%).²¹ Slachtoffers hadden zowel vaker een (voorlopige) ondertoezichtstelling (24% vs. 8%)²², als een (voorlopige/tijdelijke) voogdijmaatregel (7% vs. 5%).²³ Zie de kadertekst in §5.3 voor meer achtergrond.

6.5 Het hulptraject

De rest van dit hoofdstuk gaat over de hulp die bovengenoemde slachtoffers van seksueel geweld ontvingen. Wie het slachtoffer verwezen hebben, wat het perspectief van het hulptraject was, welke vorm van jeugdhulp het slachtoffer ontving (bijvoorbeeld residentieel of ambulante) en hoe het traject eindigde komt in die volgorde aan bod.

19 $T_{7160,738} = 29,817$, $p < 0,001$. Slachtoffers: $SD=3,8$; mediaan=14; min=1; max=18. Overige kinderen: $SD=4,4$; mediaan=12; min=0; max=18.

20 $\chi^2(2) > 971,25$, $p < 0,001$.

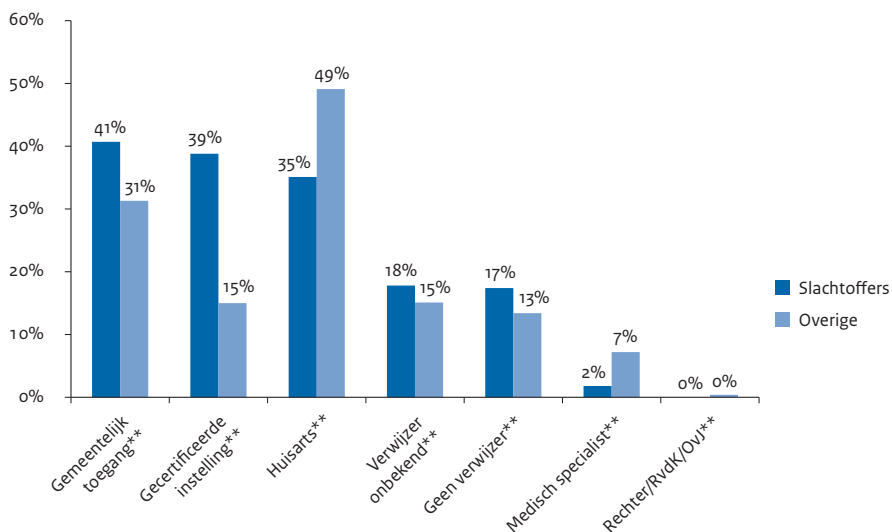
21 $\chi^2(1) > 1816,25$, $p < 0,001$.

22 $\chi^2(1) > 1891,57$, $p < 0,001$.

23 $\chi^2(1) > 86,93$, $p < 0,001$.

6.5.1 Verwijzer hulptraject

Wanneer de verwijzers van slachtoffers van seksueel geweld worden vergeleken met verwijzers van de overige ontvangers van jeugdhulp (zie Figuur 6.3) vallen een aantal dingen op. Allereerst worden slachtoffers vaker door gecertificeerde instellingen²⁴ verwezen en minder vaak door medisch specialisten.

Figuur 6.3 Deel van de kinderen dat minimaal éénmaal door de genoemde instantie is verwezen naar jeugdhulp (2016)

Vergeleken tussen slachtoffers en de overige kinderen met jeugdhulp. ** $p < 0,001$. NB. Deze getallen tellen niet op tot 100% omdat meerdere verwijzers bij de kinderen betrokken kunnen zijn geweest. Per persoon telt één specifieke verwijzer maximaal één keer mee. Aantallen voor jeugdartsen waren te laag om weer te geven.

Bron: data Centraal Bureau voor de Statistiek

De grootste groep slachtoffers kwam via 'gemeentelijke toegang' terecht bij de jeugdhulp. Dit betreft 'de toegang zoals deze door de gemeente is georganiseerd'²⁵ en hieronder vallen bijvoorbeeld de wijkteams en de Centra voor Jeugd en Gezin maar ook Veilig Thuis. Ook kan de gemeente medewerkers bij gecontracteerde jeugdhulpaanbieders of bij onderwijsinstellingen hebben gemandateerd om kinderen te verwijzen. De optie 'geen verwijzer' is bedoeld voor de jeugdhulp die vrij toegankelijk is. De gemeente bepaalt welke jeugdhulp vrij toegankelijk is en welke hulp niet. Dit kan daarom per gemeente verschillen.²⁶ In de meeste gevallen betrof de vrij toegankelijke hulp jeugdhulp uitgevoerd door het wijk- of buurtteam. Ook jeugdartsen kunnen verwijzen, maar vanwege de lage aantallen worden deze hier niet weergegeven.

24 Gecertificeerde instellingen zijn instellingen die van overheidswege worden gecertificeerd om maatregelen in het kader van de jeugdreclassering en jeugdbescherming te mogen uitvoeren (zie ook Website Vereniging Nederlandse Gemeenten <https://vng.nl/themas/jeugd/jeugdhulp/gecertificeerde-instellingen-gis>, geraadpleegd 4 juni 2018).

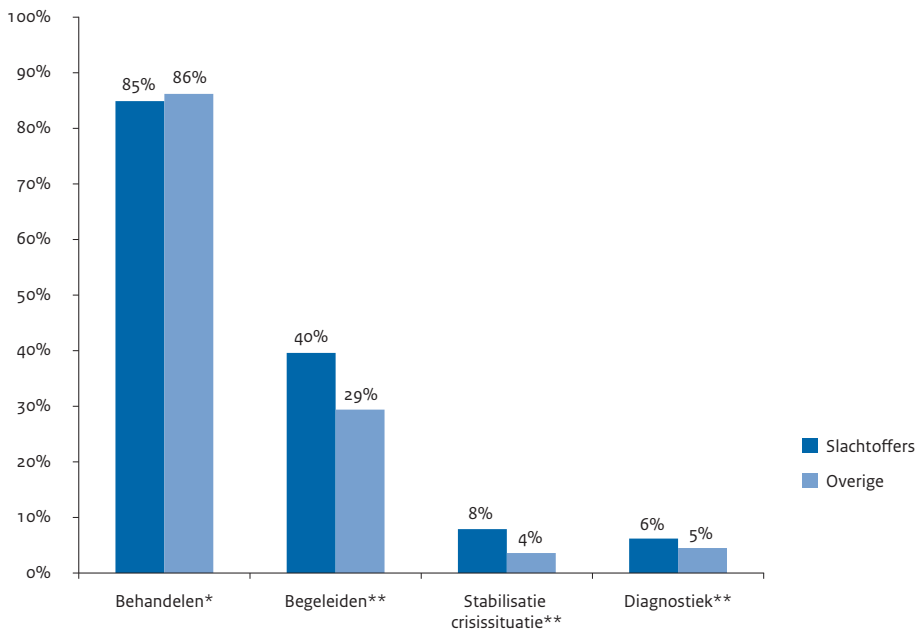
25 Rijksoverheid (2015).

26 Rijksoverheid (2015, p. 9).

Dat kinderen, en met name slachtoffers, naar jeugdhulp werden verwezen door een gecertificeerde instelling zou doen vermoeden dat voor deze kinderen reeds een kinderbeschermingsmaatregel van kracht was. De taak van gecertificeerde instellingen is immers het uitvoeren van kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering. Echter, van de slachtoffers die naar jeugdhulp werden verwezen door een gecertificeerde instelling, had 42% geen lopende kinderbeschermingsmaatregel. Dit was het geval voor 47% van de overige kinderen die daardoor werden verwezen. Een mogelijke verklaring voor deze ogenschijnlijke discrepantie is het gebruik van zogeheten ‘drang’ (zie §5.3): een kader waarin jeugdbeschermers kunnen worden ingezet vóórdat er een formele kinderbeschermingsmaatregel is uitgesproken. Op die manier kan worden geprobeerd ouders te laten meewerken aan vrijwillige hulp. De ‘drang’ is in dat geval dat als de ouders niet meewerken alsnog een kinderbeschermingsmaatregel zal worden verzocht aan de rechter.

6.5.2 Perspectief hulptraject

Per jeugdhulptraject is ook aangegeven wat het perspectief van het traject is. Dit perspectief beschrijft het doel van het jeugdhulptraject. Dit kan zijn ‘stabilisatie van een crisissituatie’, ‘diagnostiek’, ‘begeleiden’ of ‘behandelen’. Deze perspectieven zijn vergeleken tussen slachtoffers en niet-slachtoffers. Ook hierbij geldt dat het totaal boven de 100% uitkomt, omdat kinderen zowel meerdere trajecten als meerdere perspectieven per traject konden hebben.

Figuur 6.4 Deel van de kinderen in de jeugdhulp dat minimaal één traject met een van de volgende perspectieven had in 2016, vergeleken tussen slachtoffers en overige kinderen in jeugdhulp

* $p < 0,01$, ** $p < 0,001$ NB. Deze getallen tellen niet op tot 100% omdat kinderen meerdere trajecten konden hebben.

Bron: data Centraal Bureau voor de Statistiek

Zoals uit Figuur 6.4 blijkt is de meeste hulp gericht op 'behandelen'. Hierin verschillen slachtoffers nauwelijks van niet-slachtoffers. Dit betreft vooral hulp om het verhelpen van een psychisch-, psychosociaal-, gedrags- of opvoedprobleem of een psychische stoornis. De hulp kan ook gericht zijn op het leren omgaan met, verminderen of stabiliseren van het probleem of de stoornis.²⁷ 'Begeleiden' was daarna voor beide groepen het meest voorkomende perspectief. Deze hulp is gericht op het bieden van ondersteuning bij het uitvoeren van dagelijkse taken en het aanbrengen en behouden van structuur in en regie over het persoonlijk leven. Opvallend is dat slachtoffers ruim twee keer vaker te maken hebben met het perspectief 'stabilisatie van een crisissituatie'. Dit wordt alleen als zodanig geregistreerd als dit het enige doel is van het traject.²⁸ Bij hulpverlening die begint bij een crisissituatie maar wel langdurig doorloopt zal 'begeleiden' of 'behandelen' worden geregistreerd. Hetzelfde geldt voor 'diagnostiek'. Deze optie wordt bijvoorbeeld gekozen wanneer een specialist is ingeschakeld enkel en alleen voor het diagnosticeren.²⁹

Combinatie van trajecten

Kinderen konden zowel meerdere trajecten als meerdere perspectieven per traject hebben. De meeste kinderen hadden in 2016 niet maar één perspectief te maken (67% van de slachtoffers; 77% van de overige kinderen). De meest voorkomende combinatie onder slachtoffers was begeleiden en behandelen (19% van alle slachtoffers had in 2016 beide hulptrajecten) gevolgd door stabilisatie van een crisissituatie en behandelen (4%). De meest voorkomende combinatie onder de overige kinderen in de jeugdhulp was eveneens begeleiden en behandelen (17%), gevolgd door stabilisatie van een crisissituatie en behandelen (4%).

6.5.3 Vormen van jeugdhulp

Per traject kan er één vorm van jeugdhulp geregistreerd worden. Jeugdhulp wordt ingedeeld in hulp mét en zónder verblijf. De meeste kinderen ontvangen jeugdhulp zonder verblijf, waarbij het kind thuis slaapt. Deze hulp kan bijvoorbeeld door het wijk- of buurtteam worden uitgevoerd of door een andere jeugdhulpaanbieder. In het laatste geval zijn er nog drie opties mogelijk. Ambulante hulp op de locatie van de aanbieder betreft hulpgesprekken van maximaal twee uur, terwijl daghulp op die locatie minimaal één dagdeel betreft. Wanneer de hulp wordt gegeven in het netwerk van de jeugdige wordt bedoeld op hulp die plaatsvindt in diens omgeving, bijvoorbeeld thuis of op school. Bij jeugdhulp mét verblijf slaapt het kind niet thuis, bijvoorbeeld in het geval van pleegzorg. 'Gezinsgericht' betreft alle andere vormen van verblijf die een gezinssituatie benaderen, zoals gezinshuizen. Een 'gesloten plaatsing' betekent het kind bij een instelling voor gesloten jeugdhulp verblijft waarbij hem of haar de vrijheid ontnomen wordt. Zo'n plaatsing komt tot stand op basis van een door de rechter afgegeven machtiging gesloten jeugdzorg of een machtiging BOPZ (Wet Bijzondere Opname Psychiatrische Ziekenhuizen). Deze ingrijpende vorm van jeugdhulp wordt geboden aan kinderen en jongeren die niet bereikbaar zijn voor lichtere vormen van hulpverlening: zonder behandeling vormen zij een risico voor zichzelf of hun omgeving.³⁰ De optie 'met verblijf, anders', ten slotte, ziet

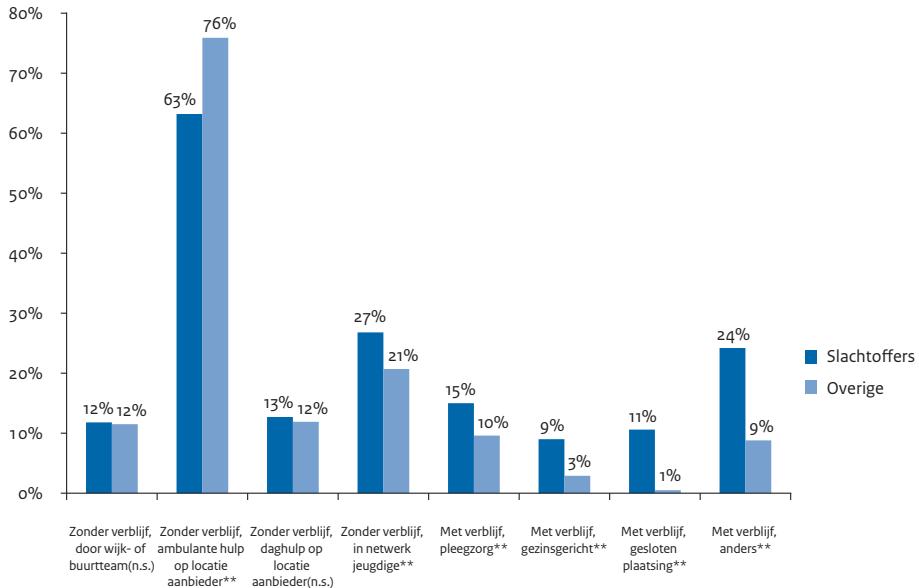
27 Rijksoverheid (2015, p. 10).

28 Rijksoverheid (2015, p. 9).

29 Rijksoverheid (2015, p. 9).

30 Website Jeugdzorg Nederland, www.jeugdzorgnederland.nl/jeugdhulp/jeugdzorgplus/ (geraadpleegd 4 juni 2018)

toe op de andere gevallen waarbij kinderen op de locatie van de aanbieder slapen, waaronder begeleid wonen en kamertraining.

Figuur 6.5 Deel van de kinderen dat minimaal éénmaal een van de volgende vormen van jeugdhulp heeft ontvangen (2016)

Vergeleken tussen slachtoffers en niet-slachtoffers. ** $p < 0,001$; n.s.=niet significant. NB. Deze getallen tellen niet op tot 100% omdat kinderen meerdere trajecten konden hebben in 2016. Per persoon telt één specifieke vorm maximaal 1 keer mee.

Bron: data Centraal Bureau voor de Statistiek

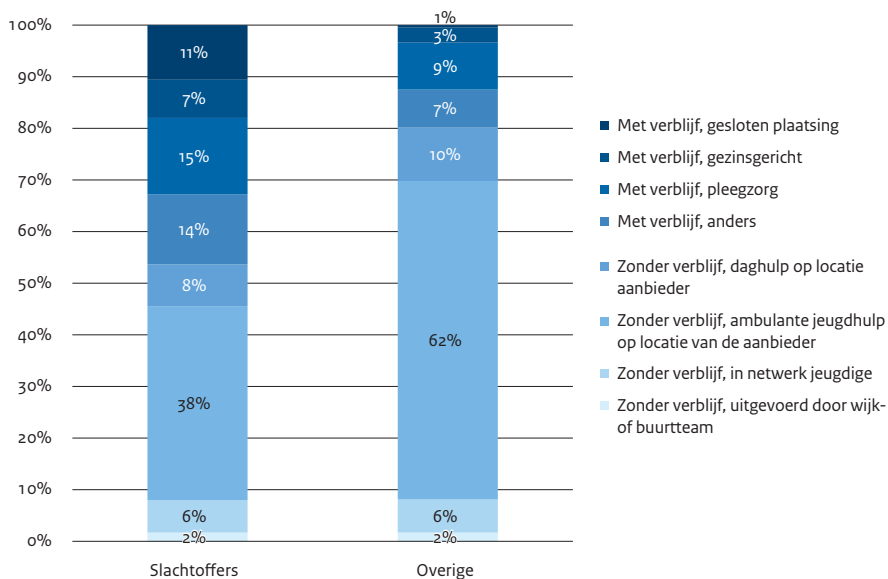
Wanneer slachtoffers met niet-slachtoffers worden vergeleken (Figuur 6.5) blijkt jeugdhulp zonder verblijf voor beide groepen het meest te zijn voorgekomen in 2016. Toch is er een duidelijk verschil. Slachtoffers ontvingen minder vaak dan de overige kinderen jeugdhulp zonder verblijf (81% vs. 91%)³¹ en vaker jeugdhulp met verblijf (46% vs. 20%)³². Bijna de helft van de slachtoffers verblijven op enig moment dus niet meer thuis terwijl zij jeugdhulp ontvangen. Nog opvallender is dat 11% van de kinderen die jeugdhulp ontvangen naar aanleiding van seksueel geweld op enig moment gesloten geplaatst worden. In Figuur 6.5 is het type jeugdhulp verder gespecificeerd. Deze percentages tellen niet op tot 100% omdat kinderen meerdere jeugdhulptrajecten hebben kunnen ontvangen in 2016.

31 $\chi^2(1) >= 864,36$, $p < 0,001$.

32 $\chi^2(1) >= 2731,20$, $p < 0,001$.

Zwaarste jeugdhulptraject

In Figuur 6.6 worden niet alle jeugdhulptrajecten per kind meegenomen, maar alleen het zwaarste traject. Hierbij is de hulp van licht naar zwaar gerangschikt.³³ Wanneer deze indeling wordt gebruikt blijken er eveneens verschillen in de hulp die slachtoffers en niet-slachtoffers ontvangen.³⁴ Opvallend is dat slachtoffers twintig keer zo vaak op enig moment gesloten geplaatst zijn geweest als de overige kinderen in de jeugdhulp (10,6% vs. 0,5%). Slachtoffers van seksueel geweld hebben dus een relatief grote kans deze zeer zware vorm van jeugdhulp, waarbij hen de vrijheid ontnomen wordt, te ontvangen.

Figuur 6.6 Zwaarste vorm van jeugdhulp vergeleken tussen slachtoffers en niet-slachtoffers (2016)

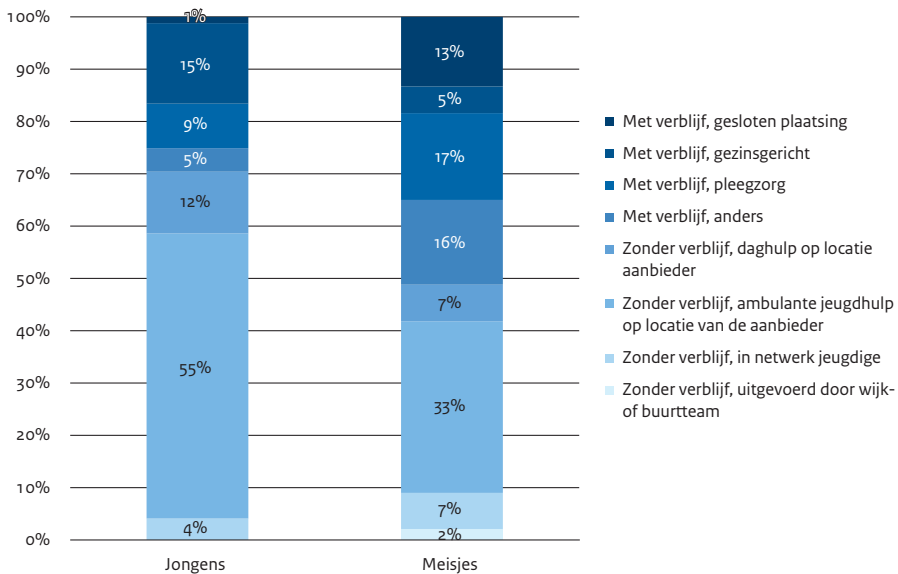
Bron: data Centraal Bureau voor de Statistiek

Uit Figuur 6.5 bleek al dat ambulante jeugdhulp op locatie de meest verleende jeugdhulpvorm is. Nu valt echter op dat dit voor niet-slachtoffers veel vaker het 'eindstation' was dan voor slachtoffers. Ook valt op dat het overgrote deel van de 12% van de kinderen die hulp ontvingen via een wijk- of buurtteam, daarna nog een zwaardere vorm van hulp ontving.

In Figuur 6.7 is de groep slachtoffers uit Figuur 6.6 uitgesplitst naar geslacht. Hierbij valt meteen op dat meisjes zwaardere jeugdhulp ontvangen dan jongens: zo ontvangt 51% van hen op enig moment jeugdhulp met verblijf (dus waarbij zij niet meer thuis wonen) tegenover 30% van de jongens. Daarbij hebben slachtoffers die meisje zijn een elf keer zo grote kans gesloten geplaatst te worden: 13,3% versus 1,2%.

33 Uiteraard is het met de bestaande indeling van jeugdhulpvormen enigszins arbitrair om daar een rangschikking in aan te brengen.

34 $\chi^2(7) > 9061,46$, $p < 0,001$.

Figuur 6.7 Zwaarste vorm van jeugdhulp verleend aan slachtoffers van seksueel geweld, naar geslacht (2016)

Bron: data Centraal Bureau voor de Statistiek

In §6.4.1 bleek dat maar liefst 40% van *alle* gesloten geplaatste kinderen in 2016 (mede) jeugdhulp ontving naar aanleiding van seksueel geweld. Uit het bovenstaande blijkt dat meisjesslachtoffers aanzienlijk vaker gesloten geplaatst worden dan jongensslachtoffers. Wanneer het aandeel slachtoffers van seksueel geweld in de totale populatie in gesloten jeugdhulp wordt uitgesplitst naar geslacht, blijkt dan ook dat 1,8% van de gesloten geplaatste *jongens* jeugdhulp ontvangt naar aanleiding van seksueel geweld, waar dit 85,2% van de gesloten geplaatste *meisjes* is (zie ook Figuur 6.9). Een zeer ruime meerderheid van de gesloten geplaatste meisjes ontvangt dus hulp voor seksueel geweld. Voor een deel kan dit te verklaren zijn door de gespecialiseerde hulp aan minderjarige slachtoffers van 'loverboys': deze wordt vaak in gesloten setting gegeven.³⁵ De meisjes die deze gespecialiseerde hulp ontvangen, hebben als slachtoffer van seksuele uitbuiting uiteraard ook seksueel geweld meegemaakt. Toch kan dit het hoge aandeel meisjesslachtoffers van seksueel geweld in de gesloten jeugdhulp niet geheel verklaren. Volgens de Slachtoffermonitor mensenhandel³⁶ waren er in 2014-2015 gemiddeld 154 minderjarige meisjesslachtoffers van seksuele uitbuiting in beeld; in het meest recente inspectierapport over gespecialiseerde hulp aan deze minderjarige slachtoffers³⁷, bedroeg het aantal (vermoedelijke) slachtoffers in de gespecialiseerde jeugdhulp (in het voorjaar van 2017) 142 slachtoffers (en zij zitten ook niet allemaal gesloten geplaatst). Dat zijn dus niet alle meisjes die naar aanleiding van seksueel geweld gesloten zijn geplaatst. Vervolgonderzoek naar hoe de beslissing tot gesloten plaatsing bij deze meisjes tot stand komt, is daarom interessant.

35 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2018).

36 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2017).

37 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2018).

Kinderbeschermingsmaatregel

Van de slachtoffers die in een gesloten instelling geplaatst waren, en aan wie de vrijheid dus ontnomen was, had 28% geen kinderbeschermingsmaatregel. Van de niet-slachtoffers was dit 12%. Dit is opmerkelijk. Een plaatsing in de gesloten jeugdzorg wordt, moet gezien de ingrijpende consequenties, altijd getoetst en bekrachtigd worden door de rechter. In de meeste gevallen is er echter naast de gesloten machtiging die de rechter uitspreekt, ook sprake van een kinderbeschermingsmaatregel.³⁸ Voor bijna een derde van de slachtoffers is dit dus niet het geval, wat betekent dat de ouders van het slachtoffer instemmen met de opname en verblijf in de instelling voor gesloten jeugdhulp. De gesloten plaatsing vindt in dat geval plaats in het vrijwillig kader: er kan daarbij sprake zijn van 'drang' (§5.3), maar dat hoeft niet: ouders kunnen bijvoorbeeld instemmen omdat zij vrezen voor de veiligheid van het kind of diens omgeving. Maar ook wanneer er geen drang aan te pas is gekomen, is de betekenis van 'vrijwilligheid' in de context van gesloten jeugdhulp beperkter dan in de context van andere vormen van jeugdhulp. De ouders stemmen ermee in, instemming van de jeugdige zelf heeft geen juridische betekenis. Geheel vrijwillig is het vrijwillige kader in deze context dan ook niet.³⁹ Bij het relatief grote aandeel gesloten plaatsingen van slachtoffers zonder kinderbeschermingsmaatregel zijn verschillende vraagtekens te plaatsen. In het geval van drang is de rechtspositie van het kind en de ouders minder goed gewaarborgd (zie ook §5.3). Daarnaast kan het ontbreken van het dwangkader een belemmering vormen bij het zoeken naar een goede vervolgplek voor het kind.⁴⁰ Het zou dan kunnen dat kinderen langer gesloten geplaatst zitten dan nodig is.

6.5.4 Einde hulptraject

Ten slotte is er bijgehouden na hoe lang en om welke reden een traject is gestopt. Om de duur van hulptrajecten te vergelijken is gekeken naar de duur van het langstlopende hulptraject. Cliënten konden immers meerdere trajecten hebben gehad in 2016. Deze trajecten konden gestart zijn vóór 2016, mits deze doorliep tot in 2016. Dit blijkt ook uit de gemiddelden. Gemiddeld duurde het langstlopende jeugdhulptraject namelijk bijna twee jaar: voor slachtoffers 658 dagen en voor niet-slachtoffers 705 dagen.⁴¹ Slachtoffers hadden echter een groter aantal jeugdhulptrajecten dan niet-slachtoffers (zie §6.3), dus de totale hulpverleningsduur kan langer zijn geweest.

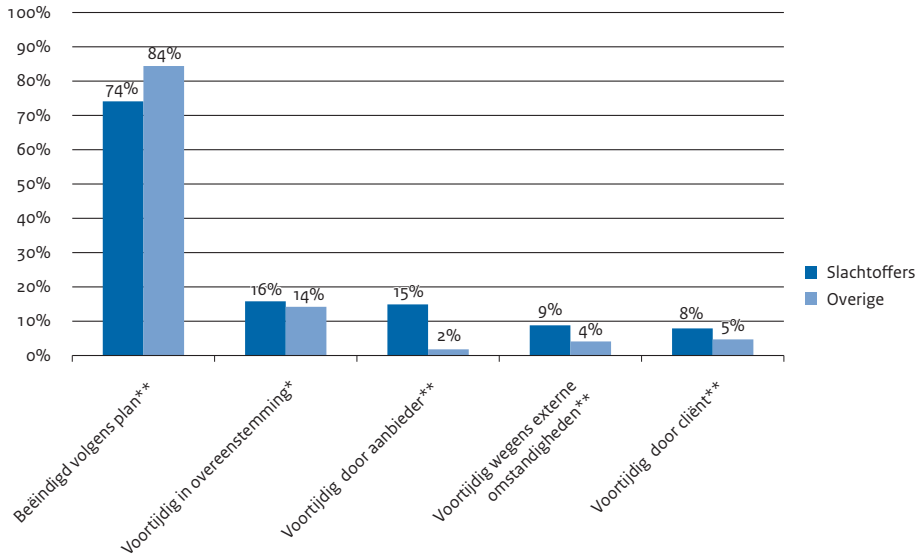
Behandelingen konden beëindigd zijn volgens plan of voortijdig zijn afgesloten. In dat laatste geval werd één van de vier volgende redenen geregistreerd: beëindigd in overeenstemming, eenzijdig beëindigd door de cliënt, eenzijdig beëindigd door de aanbieder of beëindigd wegens externe omstandigheden. In Figuur 6.8 zijn deze redenen voor het beëindigen van de jeugdhulp vergeleken voor slachtoffers ten opzichte van niet-slachtoffers. Hierbij zijn de kinderen buiten beschouwing gelaten van wie nog geen jeugdhulptraject is afgerond.

38 Website Jeugdzorg Nederland, www.jeugdzorgnederland.nl/actueel/toename-jongeren-in-jeugdzorgplus/ (geraadpleegd 4 juni 2018).

39 de Jong-de Kruijf (2018).

40 de Jong-de Kruijf (2018).

41 $T_{198,794} = -4,98, p < 0,001$.

Figuur 6.8 Deel van de kinderen bij wie minimaal één traject om een van de volgende redenen is beëindigd in 2016

Vergeleken tussen slachtoffers en overige kinderen in jeugdhulp. Alleen voor Kinderen met één of meer afgesloten trajecten in 2016 (n=83.023). * $p < 0,01$. ** $p < 0,001$. NB. Deze getallen tellen niet op tot 100% omdat kinderen meerdere afgeronde trajecten konden hebben in 2016.

Bron: data Centraal Bureau voor de Statistiek

De meest trajecten werden beëindigd volgens plan. Opvallend is dat de trajecten voor slachtoffers veel vaker voortijdig werden beëindigd door de aanbieder dan trajecten van niet-slachtoffers. Het is onduidelijk onder welke omstandigheden dit gebeurt. Overigens beëindigden slachtoffers ook vaker zelf het traject voortijdig, maar dit verschil is minder groot.

6.6 Vergelijking met eerdere metingen

In het rapport 'Op goede grond' is eerder ook gekeken naar slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen binnen de jeugdhulp.⁴² Destijds was het jeugdhulpstelsel nog niet gedecentraliseerd, waren er andere partijen actief en was er dus ook sprake van een andere wijze van registreren en andere registratiesystemen. Ook destijds heeft de Nationaal Rapporteur via een steekproefonderzoek getracht te achterhalen wat het aandeel slachtoffers van seksueel geweld was in de jeugdhulp. Destijds is dit echter niet met een aselechte representatieve steekproef gebeurd, maar met een niet-willekeurige selectie van vier

42 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014).

jeugdhulpaanbieders.⁴³ Dat betekent dat de representativiteit van het huidige onderzoek beter gewaarborgd is, en dat vergelijkingen voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

De geholpen kinderen

In 2016 waren bijna acht op de tien naar aanleiding van slachtofferschap van seksueel misbruik geholpen kinderen meisje. Dit is iets meer dan in de periode 2008-2012. In uit 'Op goede grond' kwam namelijk naar voren dat tweederde tot driekwart van de slachtoffers in de hulpverlening meisjes waren.

Vormen en perspectieven van jeugdhulp

In het oude stelsel waren vormen en perspectieven van jeugdhulp niet onderscheiden zoals in het huidige stelsel. Waar in 2016 8% van de slachtoffers een traject heeft gehad met het *perspectief* stabilisatie van een crisissituatie, had in 2011-2012 9% van de slachtoffers hulpverlening *type* crisishulp.

In 2016 was voor 54% van de slachtoffers een ambulante *vorm* van jeugdhulp de zwaarste vorm die zij ontvingen. In 2011-2012 ontving 51% van de slachtoffers een dergelijk *type* jeugdhulp. Destijds ontving 40% een residentieel *type* jeugdhulp, terwijl dit in 2016 46% was. Bij het vergelijken van de twee metingen moet worden bedacht dat in 2011-2012 crisishulp ook een *type* hulp was, naast ambulant en residentieel. In 2016 is stabiliseren van een crisissituatie een *perspectief* en wordt daarnaast geregistreerd of deze hulp ambulant of residentieel is.

Einde hulptraject

In 2016 is bij ruim driekwart van de slachtoffers een jeugdhulptraject volgens plan beëindigd. In 2011-2012 betrof dit 79%. Hoewel dit een kleine daling is, kan hier niet te veel waarde aan worden gehecht. Uitval is anders gemeten in deze monitor en in 'Op goede grond' was de onderzoeksgroep relatief klein waardoor er met enige marge rekening moet worden gehouden.

Gezien de grote verschillen in beleid, registratie en opzet van het onderzoek vallen in het bovenstaande al met al eerder de overeenkomsten op dan de verschillen.

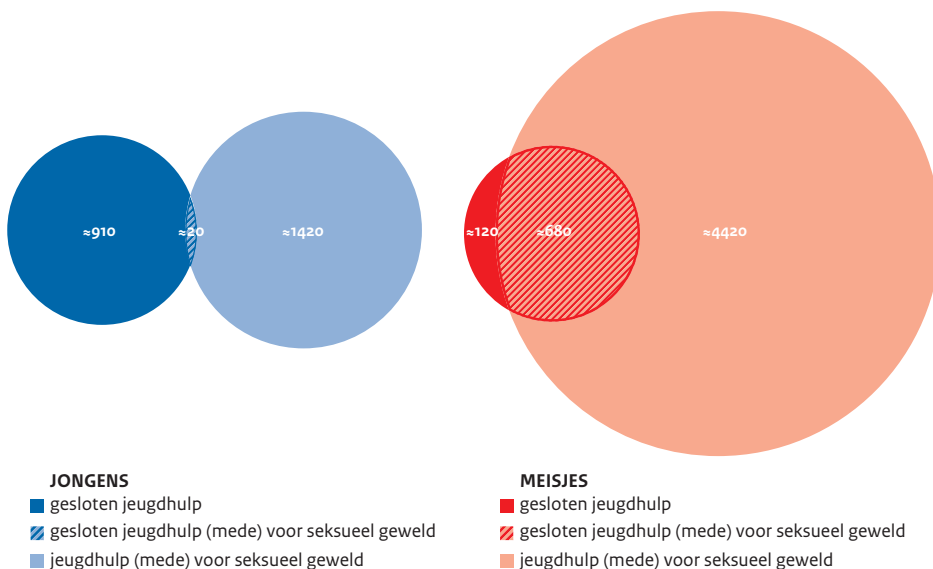
6.7 Conclusie

In §6.4.1 wordt in beeld gebracht welk deel van de kinderen in jeugdhulp deze hulp ontvangt naar aanleiding van seksueel geweld. Deze informatie is belangrijk om te kunnen achterhalen welke vorm van hulp slachtoffers van seksueel geweld ontvangen, en daaruit voortvloeiend om later te kunnen onderzoeken of zij ook de juiste hulp ontvangen. Dit geldt overigens niet alleen voor slachtoffers van seksueel geweld. Helaas wordt deze aanleiding momenteel nog niet geregistreerd. In samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft de Nationaal Rapporteur een onderzoek uitgevoerd de aanleiding van de jeugdhulp te achterhalen. Deze informatie is gekoppeld aan de Beleidsinformatie Jeugd: door het CBS verzamelde informatie over jeugdhulptrajecten. Dit onderzoek biedt interessante inzichten die met de huidige Beleidsinformatie Jeugd niet mogelijk waren geweest.

43 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014, p. 332)

Uit dit onderzoek blijkt ten eerste dat 3,3% van de jeugdhulpcliënten de hulp ontvingen naar aanleiding van slachtofferschap van seksueel geweld (§6.4.1). Dit aandeel is groter naarmate de jeugdhulpvorm zwaarder wordt. Hierbij valt met name op dat 40% van de kinderen die in 2016 gesloten jeugdhulp ontvingen, deze hulp ontving (mede) naar aanleiding van seksueel geweld. 79% van de slachtoffers van nul t/m elf jaar en 78% van de slachtoffers van twaalf t/m zeventien jaar waren meisjes (§6.4.2). Voor de oudste leeftijdscategorie kan het aandeel meisjes vergeleken worden met het aandeel meisjes onder de slachtoffers van alle vormen van seksueel geweld (de prevalentie), namelijk 62% (§2.3). Meisjesslachtoffers zijn dus oververtegenwoordigd in de populatie slachtoffers in jeugdhulp. Dit roept de vraag op of de toeleiding naar hulp van jongens die seksueel geweld meemaken op orde is. Temeer omdat jongensslachtoffers met jeugdhulp gemiddeld lichtere vormen van hulp ontvangen dan meisjes (§6.5.3). Ook als zij hulp ontvangen, is deze dus lichter van aard.

Slachtoffers van seksueel geweld ontvingen relatief vaak jeugdhulp met verblijf: ongeveer één op de twee slachtoffers verblijft op enig moment buitenshuis in het kader van een hulptraject, vergeleken met één op de vijf niet-slachtoffers. Tevens belandden slachtoffers ruim twintig keer vaker in een instelling voor gesloten jeugdhulp dan niet-slachtoffers. Bovendien gebeurt dit opvallend vaak zonder kinderschermingsmaatregel. Meisjesslachtoffers worden relatief elf keer zo vaak gesloten geplaatst als jongensslachtoffers (§6.5.3). Het hoge aandeel slachtoffers van seksueel geweld onder de kinderen in jeugdhulp is dus vooral toe te schrijven aan meisjes: maar liefst 85% van *alle* meisjes in de gesloten jeugdhulp in 2016 ontving deze hulp naar aanleiding van seksueel geweld (Figuur 6.9).

Figuur 6.9 Schematische weergave van de overlap tussen kinderen in gesloten jeugdhulp en kinderen die jeugdhulp ontvangen bij de drie grote brancheverenigingen (mede) naar aanleiding van seksueel geweld, voor meisjes en jongens (2016)

De aantallen zijn geschat op basis van de hier onderzocht gewogen steekproef.

Bron: data Centraal Bureau voor de Statistiek

Hoewel relevant onderzoek beschikbaar is over de hulp die meisjes in gesloten jeugdhulp ontvangen⁴⁴, is tot op heden weinig bekend over hun weg hier naartoe. Het belanden in zo'n ingrijpende vorm van jeugdhulp voor kinderen die in beginsel vooral slachtoffer zijn (namelijk van seksueel geweld), is een droevig gegeven. Dat dat voor de slachtoffers van seksueel geweld ook nog relatief vaak zonder de extra waarborgen van een kinderbeschermingsmaatregel gebeurt (§6.5.3), wekt bovendien zorgen. In het geval van deze kinderen hebben de ouders dus ingestemd met de opname in de gesloten instelling. Het zou dan kunnen dat de situatie van het kind ten tijde van dit besluit al zodanig was geëscaleerd, dat de ouders geen andere uitweg meer zagen dan het kind gesloten te laten plaatsen. In dat kader valt dan ook op dat slachtoffers van seksueel geweld ruim twee keer zo vaak als niet-slachtoffers hulp kregen ter stabilisatie van een crisissituatie. Het is belangrijk meer te weten te komen over het zorgpad dat de gesloten geplaatste slachtoffers van seksueel geweld hebben doorlopen; of een ingrijpende maatregel als gesloten plaatsing wellicht voorkomen had kunnen worden; en wat zo'n plaatsing voor gevolgen heeft voor het kind.

De groep slachtoffers ontvangt dus duidelijk andere hulp dan de groep niet-slachtoffers. Dit is niet perse verwonderlijk. De groep slachtoffers van seksueel geweld hebben immers allemaal deze ernstige gebeurtenis meegemaakt, terwijl de andere groep meer divers van aard is. Het geeft echter wel het belang aan van het registreren van deze aanleiding. Nu deze aanleiding structureel onbekend is kan immers niet worden nagegaan hoe de specifieke groep van slachtoffers van seksueel geweld is beland in deze zware vormen van hulp, en of zij daar wel bij gebaat zijn.

44 Krabbendam (2016); Aaldering (2017); Nijhof, Reijnhout, & Verburgh (2016); website NSCR, www.nscr.nl/onderzoek-naar-meisjes-jeugdzorgplus/ (geraadpleegd 28 mei 2018).

Seksueel geweld meemaken is een zeer ernstige gebeurtenis, die het leven van slachtoffers langdurig en ingrijpend kan beïnvloeden. Vanaf het moment dat seksueel geweld heeft plaatsgevonden, neemt het slachtoffer beslissingen, of nemen anderen beslissingen over hem of haar: vertelt het slachtoffer erover? Of merkt een naaste iets op? Wordt (het vermoeden van) het misbruik vervolgens ook gemeld? Worden deze vermoedens onderzocht en, al dan niet, bevestigd? Wordt vervolgens professionele hulpverlening ingeschakeld of niet? Een beslissing in een vroeg stadium (zoals de beslissing van een naaste om het misbruik te melden) kan bepalend zijn voor beslissingen in een later stadium (zoals de beslissing om onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming in te stellen). Aan de hand van een model, 'de trechter'¹ (zie Figuur 1.1), is in dit rapport een beeld geschetst van het proces dat slachtoffers kunnen doorlopen als zij slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld. In dit model, en daarmee in deze monitor, staan bovengenoemde beslissingen centraal. Er is hierbij inzichtelijk gemaakt *hoeveel* slachtoffers in 2016 welke stappen in de weg naar hulpverlening doorliepen.

Hierbij is echter ook duidelijk geworden dat er op veel stappen en beslissingen nog te weinig zicht is. Dit betreft bijvoorbeeld de meldingen over (zie §4.3) en onderzoeken (zie §5.2) naar seksueel geweld tegen kinderen bij Veilig Thuis. De Nationaal Rapporteur heeft wel licht weten te schijnen op een terrein dat nog verrassend in het donker gehuld was: door een uitgebreid onderzoek samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is inzichtelijk gemaakt hoeveel jongeren die jeugdhulp ontvangen deze hulp krijgen naar aanleiding van seksueel geweld, en hoe de hulp die zij ontvangen verschilt van de hulp die andere kinderen in jeugdhulp ontvangen (zie Hoofdstuk 6).

Het deels beperkte zicht op de weg die slachtoffers van seksueel geweld doorlopen heeft veelal te maken met gebrekkige data, zoals in §7.1.1 wordt beschreven. In §§7.1.2-7.1.6 worden de belangrijkste bevindingen beschreven. Deze monden uit in vier aanbevelingen, uiteengezet in §7.2.

7.1 Conclusie

7.1.1 Data en monitoring

In §1.4 is omschreven wat er, op het gebied van data, nodig is voor goede monitoring. Ten eerste moeten relevante gegevens geregistreerd en beschikbaar zijn. Ten tweede moeten deze gegevens valide en be-

¹ Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014).

trouwbaar zijn. Uit deze slachtoffermonitor blijkt dat twee databronnen, de Beleidsinformatie Jeugd en Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, op verschillende manieren daarin tekort schieten.

Registratie gegevens

Voor de jeugdhulp (zie §6.3) worden essentiële gegevens helaas niet geregistreerd, namelijk de aanleiding voor de hulp. Daardoor is het onmogelijk te monitoren hoeveel slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen (maar ook bijvoorbeeld van andere vormen van kindermishandeling) hulp ontvangen en welke hulp zij ontvangen. Door in samenwerking met het CBS een eigen onderzoek uit te voeren heeft de Nationaal Rapporteur hier toch inzicht in kunnen verschaffen (zie Hoofdstuk 6). Van de overige stappen lijken de meest essentiële variabelen voor monitoring wel geregistreerd te worden. Alleen over adviezen door Veilig Thuis kon in het geheel niet gerapporteerd worden. De Nationaal Rapporteur heeft eerder aanbevolen de aard van de (vermoede) kindermishandeling niet alleen voor meldingen en onderzoeken maar ook voor adviezen op te nemen in de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis.² In het Informatieprotocol Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis 1.1, vastgesteld in april 2017, is de aard van het geweld ook voor adviezen opgenomen.

Het is positief dat de geregistreerde gegevens goed beschikbaar zijn. Gezien het huidige gedecentraliseerde stelsel is dat zeker geen vanzelfsprekendheid. Doordat met de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis en de Beleidsinformatie Jeugd wettelijk geregeld is dat organisaties informatie doorgeven aan het CBS is er, in potentie, landelijk zicht op ontwikkelingen in de verschillende regio's.

Validiteit en betrouwbaarheid

Hoewel informatie door Veilig Thuis geregistreerd wordt en deze informatie via het CBS ook beschikbaar is, is de informatie over 2016 kwalitatief slecht (zie §4.3.1, §5.2.1 en §B1.2.3). Met name in de betrouwbaarheid (de nauwkeurigheid en consistentie van de registratie) schiet de informatie tekort. Dezelfde activiteit werd bijvoorbeeld door verschillende Veilig Thuis-organisaties onder verschillende noemers geregistreerd.³ Bovendien waren registraties onvolledig en verschillen organisaties in welke informatie ze doorgeven aan het CBS. De Nationaal Rapporteur heeft helaas moeten besluiten gegevens over meldingen en onderzoeken bij Veilig Thuis zeer summier te behandelen in deze monitor omdat de kwaliteit en onderlinge vergelijkbaarheid van de aangeleverde informatie volgens het CBS, dat de gegevens verzamelt, het niet toelaten een landelijk totaalcijfer te kunnen opnemen (zie Hoofdstuk 4 en Hoofdstuk 5). Voor de overige databronnen waren er geen indicaties dat de validiteit of betrouwbaarheid tekort schoten.

Dat de data uit de registratie bij Veilig Thuis vooralsnog onbruikbaar zijn, is een pijnlijke en spijtige constatering. Spijtig, omdat hierdoor een goed inzicht in ontwikkelingen op dit terrein ontbreekt. Bovendien is het zo onmogelijk om te meten of doelstellingen gehaald worden. In het recent gepresenteerde Actieprogramma Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (zie ook §1.1) wordt bijvoorbeeld de

2 Website Nationaal Rapporteur, www.nationaalrapporteur.nl/Publicaties/Brieven/brief-verbetering-registratie-en-beleidsinformatie-veilig-thuis-en-jeugd.aspx (geraadpleegd 28 mei 2015)

3 Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, Informatieprotocol 1.1 (2017, p.5), zie Regeling van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 29 mei 2017, 1124504-163297-WJZ, *Stcrt.* 2017, 29340.

ambitie uitgesproken om slachtoffers eerder en beter in beeld te krijgen.⁴ Hierbij wordt het aantal meldingen bij Veilig Thuis als mogelijke indicator genoemd. Met de huidige betrouwbaarheid van de gegevens is het echter niet mogelijk het aantal meldingen als valide indicator te gebruiken. Momenteel hebben nog te veel andere omstandigheden, bijvoorbeeld het verbetertraject van de registratie, invloed op het geregistreerde aantal meldingen. Het valt daardoor onmogelijk vast te stellen of een wijziging in het aantal meldingen aangeeft dat slachtoffers 'eerder en beter in beeld' zijn. Deze constatering is pijnlijk, omdat de Nationaal Rapporteur al in 2015 naar aanleiding van gebrekkige registraties het volgende moest concluderen over de voorlopers van de huidige Veilig Thuis-organisaties:

'Bovenstaande bevindingen leiden mij tot de conclusie dat ik mijn wettelijke taak, het rapporteren over aard en omvang van seksueel geweld tegen kinderen, niet kan vervullen waar het de toenmalige AMK's⁵ betreft'.⁶

Hoewel er sinds deze eerdere constatering inspanningen zijn geweest om dit te verbeteren, blijft het in de praktijk een hardnekkig probleem, zeker omdat de Nationaal Rapporteur niet de eerste was die het belang van goede registratie onderstreepte. Op het moment van schrijven werkt Veilig Thuis samen met de betrokken departementen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) aan een hernieuwd informatieprotocol, dat vanaf 2019 in de dagelijkse werksystemen operationeel zal zijn. Een informatieprotocol alleen is echter niet voldoende: in 2006 al constateerde een werkgroep die zich over problemen met de registratie van de toenmalige Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK's) boog het volgende:

'De AMK's beschikken over een goed registratiesysteem: KITS. Dit systeem heeft zich de afgelopen jaren ook als zodanig bewezen. Het NIZW⁷ heeft gesignaleerd dat de betrouwbaarheid van een hoeveelheid gegevens uit KITS onbetrouwbaar is. Dit wordt niet door het systeem als zodanig veroorzaakt. Het probleem zit vooral in het hanteren van verschillende definities voor dezelfde begrippen/het gebruiken van verschillende categorieën voor dezelfde problemen. Dit probleem doet zich binnen het AMK (tussen werkers) voor, maar ook landelijk tussen de AMK's'.⁸

Ook uit de huidige problemen met de kwaliteit van de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis blijkt dat een informatieprotocol alleen niet volstaat. Het komt aan op het zorgvuldig opleiden van medewerkers van Veilig Thuis in het gebruik van het nieuwe Informatieprotocol 2.0, en het bewaken dat de registratie ook zoals afgesproken plaatsvindt. Dit kan alleen slagen als er ook budget voor vrijgemaakt wordt. Hopelijk wordt op deze manier gehoor gegeven aan de wens om ontwikkelingen binnen Veilig Thuis aan de hand van betrouwbare gegevens te kunnen monitoren. De Nationaal Rapporteur zal deze ontwikkelingen nauwlettend volgen: zoals uit dit rapport is gebleken is het anders niet mogelijk te monitoren of Veilig Thuis-organisaties voldoende in staat zijn en worden gesteld hun beoogde taak als spin in het web bij de aanpak van kindermishandeling te vervullen.

4 Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie van Volksgezondheid, & Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2018, p. 46).

5 Advies- en Meldpunt Kindermishandeling.

6 Website Nationaal Rapporteur, www.nationaalrapporteur.nl/Publicaties/Brieven/brief-verbetering-registratie-en-beleidsinformatie-veilig-thuis-en-jeugd.aspx (geraadpleegd 28 mei 2015).

7 Het toenmalige Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, in 2007 opgeheven.

8 KITS Registratie Werkgroep (2006). Registratie in KITS. Aanvullende landelijke afspraken.

7.1.2 Bevindingen

Het aantal slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen per trechterstap staat weergegeven in Figuur 1.1. Niet voor elke stap waren deze cijfers even betrouwbaar. Waar de cijfers niet betrouwbaar zijn, wordt dit toegelicht. Waar de cijfers wel betrouwbaar zijn, geven ze op een aantal punten aanleiding voor verder onderzoek.

7.1.3 Gebeurd en verteld

Cijfers over het totaal aantal slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen en over welk deel hiervan over zijn slachtofferschap heeft verteld, zijn afkomstig uit twee onderzoeken die eerder zijn uitgebracht door andere instanties. Dit zijn het *Scholierenonderzoek*⁹, uitgevoerd door het Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen (ITS) in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), en *Seks onder je 25*¹⁰, van Rutgers en Soa Aids Nederland. Van beide onderzoeken heeft de Nationaal Rapporteur aanvullende, niet eerder gepubliceerde, data opgevraagd voor secundaire analyses.

Naar schatting hebben 7.800 jongens en 13.000 meisjes tussen de twaalf en zestien jaar, de leeftijden waarover het onderzoek ging, een ernstige vorm van 'hands-on' seksueel geweld meegemaakt in 2016 (zie ook §2.3). Dit duidt op een afname ten opzichte van dezelfde gegevens over 2010/2012. Dat is goed nieuws. Toch behoeft het nuancering. Het geeft namelijk niet het volledige beeld: de vragen in de twee gebruikte onderzoeken gingen over hands-on vormen van seksueel geweld. 'Hands-off' seksueel geweld, bijvoorbeeld via de smartphone, is ook seksueel geweld en kan net zo goed ingrijpend zijn. Helaas missen gegevens over online slachtofferschap van seksueel geweld. Mogelijk vindt slachtofferschap nu meer online plaats, maar door het ontbreken van gegevens valt dit niet vast te stellen. Een indicatie hiervoor kan zijn dat het meldpunt voor online seksueel misbruik, Helpwanted.nl, in 2016 20% meer meldingen ontving dan het jaar ervoor (zie §4.4.4). Verder valt iets op aan de leeftijd waarop tieners rapporteren voor het eerst seksueel geweld meegemaakt te hebben: deze retrospectieve prevalentie van seksueel geweld vóór het twaalfde levensjaar verschilt op basis van deze maat niet noemenswaardig tussen jongens en meisjes (zie §2.3.2). De grotere prevalentie van slachtofferschap van seksueel geweld bij meisjes lijkt dus vooral tijdens de tienerjaren plaats te vinden.

Van de groep slachtoffers praat de meerderheid over het ervaren misbruik (zie §3.4). Driekwart van de meisjes en ruim zes op de tien de jongens heeft dit aan iemand verteld. Opvallend is dat slachtoffers, in ieder geval in de onderzochte groep van scholieren, meestal een vriend of vriendin in vertrouwen hebben genomen. Dit roept de vraag op of deze jongeren goed genoeg zijn toegerust om deze belangrijke taak van eerste aanspreekpunt te vervullen en of beleidsmakers voldoende doordrongen zijn van deze realiteit bij het willen stimuleren van het signaleren van seksueel geweld.

7.1.4 Gemeld en onderzocht

De cijfers over melden zijn grotendeels afkomstig uit de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis. De cijfers over onderzoeken zijn afkomstig uit de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis en de registratie van de Raad voor de Kinderbescherming. In het kader van deze beleidsinformatie is iedere Veilig Thuis-organi-

9 Schellingerhout & Ramakers (2017).

10 de Graaf, van den Borne, Nikkelen, Twisk, & Meijer (2017).

satie verplicht data aan te leveren bij het CBS. Via het CBS heeft de Nationaal Rapporteur toegang gekregen tot deze informatie.

Melden

Alhoewel er duidelijk het meest gemeld wordt bij Veilig Thuis (1717 kinderen in 2016) is het verschil met de andere meldpunten bescheiden. Dit is opvallend, gezien de centrale rol die Veilig Thuis zou moeten vervullen (zie §4.2.2). Vooral ook omdat bij Veilig Thuis bijvoorbeeld veel meer partijen kunnen melden dan het slachtoffer alleen. Bij de Centra Seksueel Geweld klopten relatief veel slachtoffers aan, en gezien het feit dat de Centra Seksueel Geweld een vrij nieuwe organisatie zijn, geeft dit blijk van de belangrijke rol die zij in korte tijd in het veld hebben ingenomen. Daarbij moet wel worden meegenomen dat het ook hier weer mogelijk is dat het aantal meldingen bij Veilig Thuis een onderschatting is van het werkelijke aantal meldingen. Ook valt op dat ongeveer de helft van de meldingen bij zowel het landelijk toezicht jeugd als de inspectie van het onderwijs seksueel geweld gepleegd door andere minderjarigen betreft (zie §4.4).

Onderzoeken van Veilig Thuis

Over onderzoeken bij Veilig Thuis kan iets meer gezegd worden, met name doordat, anders dan voor melden, vergelijking mogelijk is met eerdere cijfers. Zoals in §7.1.1 beschreven waren de gegevens uit de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis van onvoldoende kwaliteit om hier uitspraken over te doen die recht doen aan de werkelijke situatie. Desondanks zijn de data op een aantal hoofdpunten summier geanalyseerd. Ook deze bevindingen moeten echter met grote voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, vanwege de beperkingen van de data (zie ook §4.3.1, §5.2.1 en §B1.2.3).

Eén punt viel desalniettemin voldoende op om in deze conclusie opgenomen te worden: wanneer wordt gekeken naar het totale aantal geregistreerde onderzoeken zijn deze, in ieder geval in de registraties, sterk gedaald ten opzichte van 2008-2012 (zie §5.2.2). In deze periode bestond Veilig Thuis nog niet. De toenmalige In Advies- en Meldpunten Kinder mishandeling deden in de periode 2008-2012 samen gemiddeld 1.297 onderzoeken per jaar naar seksueel geweld.¹¹ Afgaand op de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis zou dat aantal nu 345 bedragen, naar 622 kinderen. Vanwege de slechte kwaliteit van de data is dit echter vermoedelijk een onderschatting: nog niet alles wordt juist geregistreerd of volledig doorgegeven aan het CBS.¹² In elk geval is dit signaal zorgwekkend: ofwel de registratie van onderzoeken was in 2016 zo onvolledig dat van het *merendeel* ervan überhaupt niet geregistreerd werd dat deze plaats hebben gevonden, ofwel er is (ook) daadwerkelijk een sterke daling in het aantal onderzoeken gaande. Beide mogelijkheden bieden reden tot zorg. In de volgende monitor kan idealiter een beter beeld geschetst worden van de werkelijke situatie door betere registratie. Voor nu kunnen deze cijfers niet tot conclusies leiden, behalve dat dit punt aandacht behoeft in de ontwikkeling en implementatie van het Informatieprotocol Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis 2.0.

Onderzoeken van de Raad voor de Kinderbescherming

Informatie over onderzoeken naar kinderschermingsmaatregelen is opgevraagd bij de Raad voor de Kinderbescherming. Dit betreft informatie over 2015 én 2016. De meest in het oog springende bevinding is een sterke daling in het aantal onderzoeken dat de Raad voor de Kinderbescherming deed naar de

11 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014).

12 Zie §B1.4.

eventuele noodzaak van een kinderschermingsmaatregel in zaken waarin vermoedens van seksueel misbruik een rol spelen: waar dit in 2008-2012 nog naar schatting in 5,8% van het totaal aantal onderzoeken naar een kinderschermingsmaatregel het geval was (900 onderzoeken per jaar), is dit in 2015-2016 gedaald naar 2,1% van het totaal (284 onderzoeken per jaar). Dit betekent dat waar het totaal aantal onderzoeken door de Raad voor de Kinderbescherming naar een kinderschermingsmaatregel tussen de twee gerapporteerde periodes is gedaald met 20%, de daling voor onderzoeken waarin vermoedens van seksueel geweld een rol spelen 64% bedraagt. Ook valt op dat in deze onderzoeken naar het opleggen van een kinderschermingsmaatregel de Raad voor de Kinderbescherming in negen van de tien gevallen tot de conclusie komt dat een kinderschermingsmaatregel inderdaad gewenst is (zie §5.3).

7.1.5 Geholpen

Een belangrijke meerwaarde die dit rapport biedt is dat inzicht is verkregen in het aantal kinderen in de jeugdhulp die deze hulp ontvangt naar aanleiding van seksueel geweld. Omdat de aanleiding voor jeugdhulp niet geregistreerd wordt binnen de Beleidsinformatie Jeugd, is dat niet zonder extra onderzoek inzichtelijk te krijgen. Dit onderzoek heeft de Nationaal Rapporteur in samenwerking met het CBS uitgevoerd. Het CBS heeft de data verzameld door bij jeugdhulpinstellingen te vragen of slachtofferschap van seksueel geweld (mede) de aanleiding was voor hulp, dat wil zeggen of het genoemd was in de verwijfsbrief en/of intakegesprek, bij een steekproef van hun cliënten. De Nationaal Rapporteur heeft deze data geanalyseerd. Hierbij zijn de door het CBS verzamelde antwoorden gekoppeld aan Beleidsinformatie Jeugd. Deze informatie wordt ook beheerd door het CBS en hierin staat informatie over jeugdhulptrajecten (zie §6.3 en §B1.4).

Voor 3,3% van de kinderen die jeugdhulp ontvingen via de aanbieders die aangesloten waren bij Jeugdzorg Nederland, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland of GGZ Nederland in 2016 was de aanleiding daarvoor (mede) seksueel geweld: (een vermoeden van) slachtofferschap is beschreven in de verwijfsbrief of in het verslag van het intakegesprek (zie §6.4). Wanneer deze prevalentie geëxtrapoleerd wordt naar alle kinderen die jeugdhulp ontvingen in 2016, levert dat op dat naar schatting 12.500 kinderen die in 2016 jeugdhulp ontvingen, deze hulp (mede) ontvingen naar aanleiding van seksueel geweld. Mogelijk is dit percentage van 3,3% een onderschatting van het totale aandeel van slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen in de jeugdhulp. Vaak bleek dit geweld namelijk niet de aanleiding te zijn, maar kwam dit slachtofferschap later in het proces wel aan het licht.¹³ Het aandeel slachtoffers van seksueel geweld is groter naarmate de verleende jeugdhulp zwaarder van aard is (§6.4). Hierbij is het met name noemenswaardig dat 40% van alle kinderen die in 2016 gesloten geplaatst werden, hulp ontving naar aanleiding van seksueel geweld.

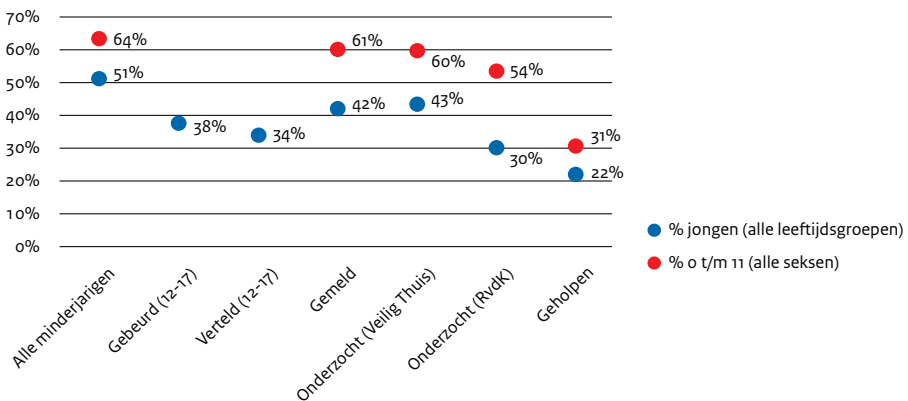
Slachtoffers van seksueel geweld tegen kinderen kregen twee keer zo vaak hulp ter stabilisatie van een crisissituatie als kinderen in jeugdhulp waarvoor seksueel geweld geen aanleiding tot hulp was (zie §6.5.2). Slachtoffers van seksueel geweld ontvingen ook relatief vaak jeugdhulp met verblijf: ongeveer één op de twee slachtoffers verblijft op enig moment buitenshuis in het kader van een hulptraject, vergeleken met één op de vijf niet-slachtoffers. Jongensslachtoffers met jeugdhulp ontvangen gemiddeld lichtere vormen van hulp dan meisjes (zie §6.5.3). Specifieker is bijvoorbeeld opvallend dat slachtoffers van seksueel geweld ruim twintig keer vaker in een instelling voor gesloten jeugdhulp worden opgenomen dan niet-slachtoffers. Meisjesslachtoffers worden bovendien weer elf keer zo vaak gesloten

geplaatst als jongensslachtoffers (zie §6.5.3). Het hoge aandeel slachtoffers van seksueel geweld onder alle kinderen die gesloten geplaatst worden en het hoge aandeel meisjes onder de slachtoffers die gesloten geplaatst worden betekent dat maar liefst 85% van alle meisjes die in 2016 gesloten geplaatst werden, hulp ontving (mede) naar aanleiding van seksueel geweld. Bovendien gebeurt dit opvallend vaak zonder kindbeschermingsmaatregel. De gesloten plaatsing op basis van een machtiging door de rechter vindt in dat geval plaats in het vrijwillig kader, wat betekent dat in ieder geval de ouders ingestemd hebben: er kan daarbij sprake zijn van ‘drang’ (zie §5.3), maar dat hoeft niet: ouders kunnen bijvoorbeeld ook instemmen omdat zij vrezen voor de veiligheid van het kind of diens omgeving.

Op zich hoeft het geen verbazing te wekken dat de jeugdhulp verleend aan slachtoffers van seksueel geweld - immers een ernstige vorm van kindermishandeling - zwaarder is dan die aan de diverse populatie van overige jeugdhulpcliënten (waarvan de aanleiding tot hulp niet inzichtelijk gemaakt kan worden). Toch is het het markeren waard dat één op de twee slachtoffers hiervoor uit huis gehaald wordt, dat één op de tien slachtoffers hierbij zelfs de vrijheid ontnomen wordt, en dat deze aandelen voor meisjesslachtoffers beduidend groter zijn dan voor jongensslachtoffers (zie §6.5.3).

7.1.6 De weg naar hulpverlening

Het trechtermodel (Figuur 1.1) schetst de weg die slachtoffers kunnen doorlopen op weg naar hulpverlening. Bij iedere stap na het seksueel geweld nemen zij beslissingen, of nemen anderen beslissingen voor of over hen die bepalen of zij doorgaan op die weg. Een belangrijke vraag hierbij is of het aandeel slachtoffers dat uiteindelijk hulpverlening krijgt hetzelfde is voor alle groepen slachtoffers, of dat bepaalde eigenschappen van de slachtoffers hier invloed op hebben. Twee kenmerken die in alle stappen in dit rapport aan bod zijn gekomen zijn sekse en leeftijd. Figuur 7.1 toont het percentage van het totaal aantal slachtoffers dat respectievelijk jongen of jonger dan twaalf jaar was dat in 2016 in beeld was bij iedere stap waarin deze informatie beschikbaar is.

Figuur 7.1 Aandeel jongens en aandeel kinderen jonger dan twaalf per stap in het trechtermodel (2016)

Bron: CBS Statline, Scholierenonderzoek (ITS), Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, data Raad voor de Kinderbescherming, Beleidsinformatie Jeugd, data CBS

In Figuur 7.1 is te zien dat 51% van alle minderjarigen jongens zijn. Jongens maken seksueel geweld minder vaak mee dan meisjes, (zie §2.3) wat verklaart dat zij bij 'gebeurd' ten opzichte van de gehele populatie (minderjarige jongens en meisjes die slachtoffer zijn van seksueel geweld) ondervertegenwoordigd zijn ten opzichte van meisjes. Het aandeel meldingen en onderzoeken in 2016 bij Veilig Thuis dat jongens betreft is ongeveer in verhouding met het aandeel jongens onder de slachtoffers. Dat het aandeel jongens hier zelfs iets groter is kan ermee te maken hebben dat bij jonge leeftijdsgroepen (nul tot twaalf jaar) het verschil in prevalentie tussen jongens en meisjes kleiner lijkt dan bij de oudere leeftijdsgroep, op basis van retrospectieve gegevens (zie §2.3). Over de jongere leeftijdsgroep ontbreken echter actuele prevalentiegegevens, waardoor zij niet meegerekend konden worden in de fase 'gebeurd'.

Het aandeel onderzoeken naar jongens die mogelijk slachtoffer zijn van seksueel geweld is echter beduidend lager dan het aandeel onderzoeken naar meisjes bij de onderzoeken door de Raad voor de Kinderbescherming in 2016 en het aandeel jongens onder de slachtoffers van seksueel geweld die daarvoor jeugdhulp ontvingen is wederom beduidend lager (zie §5.3.3). Dit roept de vraag op of jongens de weg naar hulp voldoende weten te vinden en of de hulp wel aansluit bij hun behoeftes. Temeer omdat jongensslachtoffers die wel jeugdhulp ontvangen ook nog gemiddeld lichtere vormen van hulp ontvangen dan meisjes (zie §6.5.3).

Het aandeel meldingen en onderzoeken bij Veilig Thuis in 2016 naar kinderen jonger dan twaalf kan niet gerelateerd worden aan het aantal slachtoffers in die leeftijdscategorie in de populatie, omdat daarvoor geen actuele prevalentiegegevens beschikbaar zijn. Wel is het aandeel kinderen van basisschoolleeftijd lager in onderzoeken door de Raad voor de Kinderbescherming in 2016, en weer lager onder de slachtoffers van seksueel geweld die jeugdhulp ontvangen. Ten opzichte van het aandeel slachtoffers van seksueel geweld jonger dan twaalf naar wie bij Veilig Thuis onderzoek gedaan wordt (60%) is het aandeel slachtoffers van seksueel geweld jonger dan twaalf in jeugdhulp ongeveer half zo groot (31%). Dit kan ermee te maken hebben dat er verschillende routes naar jeugdhulp bestaan, waarbij mogelijk oudere kinderen relatief minder vaak via Veilig Thuis verwezen worden naar jeugdhulp.¹⁴

7.2 Aanbevelingen

De bevindingen in deze monitor leiden tot vijf aanbevelingen. De eerste twee aanbevelingen gaan over het registreren van informatie. De laatste drie zijn aanbevelingen om extra onderzoek te doen naar ontwikkelingen die uit deze monitor naar voren komen.

7.2.1 Aanbevelingen over de registratie

AANBEVELING 1. *Neem de aanleiding van de jeugdhulp op in de Beleidsinformatie Jeugd*

De Nationaal Rapporteur beveelt de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan om vormen van kindermishandeling, waaronder seksueel geweld, die (mede) aanleiding zijn geweest tot het inzetten van jeugdhulp onderdeel te maken van de Beleidsinformatie Jeugd en het bijbehorende informatieprotocol.

¹⁴ De Beleidsinformatie Jeugd onderscheidt Veilig Thuis niet apart als verwijzer, waardoor deze veronderstelling niet getoetst kan worden in de beschikbare data.

Dit rapport heeft laten zien dat slachtoffers van seksueel geweld en niet-slachtoffers duidelijk verschillen wat betreft de hulp die ze krijgen binnen de jeugdhulp (zie [Hoofdstuk 6](#)). Dit is noodzakelijke informatie, verschillende problemen vragen immers om verschillende oplossingen. Om in kaart te kunnen brengen of de juiste groepen de juiste hulp ontvangen is het echter wel minimaal noodzakelijk dat de aanleiding voor de geboden jeugdhulp geregistreerd wordt, zeker wanneer dit kindermishandeling, zoals seksueel geweld, betreft en de overheid dus een taak heeft het kind te beschermen. Uit dit rapport komt bijvoorbeeld duidelijk naar voren dat minderjarige slachtoffers van seksueel geweld vaak gesloten jeugdhulp ontvangen (zie [§6.5.3](#)). Dit was niet zichtbaar geworden met de huidige reguliere registratie. Inzicht in de verschillen tussen ontvangers van verschillende vormen van jeugdhulp is eerst en vooral relevant voor het veld zelf (zowel jeugdbranche als gemeenten), dat zo het aanbod beter op de kinderen kan toesnijden.

AANBEVELING 2. *Breng de registratie van de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis op orde*

De Nationaal Rapporteur beveelt de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten aan de implementatie van het Informatieprotocol 2.0 te borgen, door structureel budget beschikbaar te stellen voor het trainen van medewerkers in het gebruik en het bewaken van de opvolging van de in het protocol vastgelegde afspraken.

Uit de periodieke rapportages van het CBS over de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis blijkt dat de kwaliteit en onderlinge vergelijkbaarheid van de aangeleverde informatie het niet toelaten een landelijk totaalcijfer te kunnen opnemen, zoals in dit rapport meermalen beschreven (zie [§4.3.1](#), [§5.2.1](#) en [§B1.2.3](#)). Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis heeft het initiatief genomen tot een meerjaren uitvoeringsprogramma, dat wordt gesubsidieerd door de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Justitie en Veiligheid en door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Het vernieuwde Informatieprotocol 2.0 maakt hier deel van uit. Het is van groot belang dat de Veilig Thuis-organisaties ook in staat worden gesteld dit protocol zorgvuldig te implementeren, zodat de activiteiten van Veilig Thuis volledig, consistent (dus betrouwbaar) en valide geregistreerd gaan worden en de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis dus, anders dan nu het geval is, bruikbaar wordt voor beleidsdoeleinden. Hiervoor is nodig dat het informatieprotocol éénduidig is, dat medewerkers geschoold zijn in het gebruik ervan zodat geen misverstanden ontstaan, en dat geborgd wordt dat het informatieprotocol in de praktijk gevolgd wordt.

7.2.2 Aanbevelingen over aanvullend onderzoek

AANBEVELING 3. *Verricht onderzoek naar online slachtofferschap van seksueel geweld tegen kinderen*

De Nationaal Rapporteur beveelt de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de minister voor Rechtsbescherming aan er zorg voor te dragen dat bij de herhaling van prevalentiestudies naar seksueel geweld ook 'hands-off' en/of online vormen van seksueel geweld mee worden genomen.

De in dit rapport beschreven resultaten lijken er op te wijzen dat slachtofferschap van ernstige vormen van seksueel geweld onder minderjarigen is afgenomen ten opzichte van vorige metingen (zie [§2.3](#)). Dat is goed nieuws, maar roept ook een belangrijke vraag op: is de prevalentie van seksueel geweld daadwerkelijk afgenomen, of vindt slachtofferschap nu op andere (hands-off) manieren plaats, bijvoorbeeld online? Voor een effectieve brede aanpak van seksueel geweld tegen kinderen is het antwoord op deze vraag onontbeerlijk.

AANBEVELING 4. Verricht onderzoek naar de reden tot plaatsing van minderjarige slachtoffers van seksueel geweld in gesloten jeugdhulp

De Nationaal Rapporteur beveelt de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de minister voor Rechtsbescherming aan onderzoek te laten verrichten naar de redenen tot het plaatsen van minderjarige slachtoffers, en met name vrouwelijke slachtoffers, van seksueel geweld in gesloten jeugdhulp.

Uit dit rapport blijkt dat relatief veel slachtoffers van seksueel geweld in de jeugdhulp op enig moment gesloten geplaatst worden, en dan met name meisjes (§6.5.3). Meisjesslachtoffers van seksueel geweld vormden zelfs een zeer ruime meerderheid van alle meisjes die in 2016 gesloten geplaatst waren (§6.4). De eerste vraag die dit feit oproept is hoe de beslissing tot gesloten plaatsing tot stand komt: wat maakt dat door jeugdbeschermers, ouders en/of kinderen zelf, en ook de rechter, besloten wordt dat deze kinderen op geen andere manier meer geholpen kunnen worden? De tweede vraag gaat over het zorgpad dat deze kinderen hebben doorlopen: had een ingrijpende maatregel als een gesloten plaatsing in een eerder stadium wellicht voorkomen kunnen worden? Hoewel relevant onderzoek beschikbaar is over meisjes in gesloten jeugdhulp en de hulp die zij daar ontvangen¹⁵, is tot op heden weinig bekend over *waarom* deze meisjes de vrijheid ontnomen werd.

AANBEVELING 5. Verricht onderzoek naar de toeleiding van jongens naar jeugdhulp voor seksueel geweld

De Nationaal Rapporteur beveelt de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan onderzoek te laten verrichten naar redenen dat 1) jongens die seksueel geweld meemaken hiervoor relatief minder vaak jeugdhulp ontvangen dan meisjes en 2) dat deze jeugdhulp gemiddeld lichter van aard is dan aan meisjes geboden wordt.

Uit dit rapport blijken opvallende verschillen tussen hulp die geboden wordt aan jongens en aan meisjes die seksueel geweld hebben meegemaakt (§7.1.6). Bij iedere stap op weg naar hulpverlening lijken op basis van de cijfers de drempels voor jongens hoger dan voor meisjes. Binnen de groep kinderen die jeugdhulp ontvangen voor seksueel geweld zijn jongensslachtoffers ondervertegenwoordigd, en ook als zij hulp ontvangen is deze gemiddeld lichter van aard dan de hulp die aan meisjes geboden wordt. Dit roept de vraag welke keuzes hulpverleners en verwijzende instanties maken in het aanbieden van hulp die deze verschillen zouden kunnen veroorzaken, en of jongens hierin onwenselijke drempels tegenkomen.

15 Krabbendam (2016); Aldering (2017); Nijhof, Reijnhout, & Verburgh (2016); website NSCR, www.nscr.nl/onderzoek-naar-meisjes-jeugdzorgplus/ (geraadpleegd 28 mei 2018).

Literatuur

- Aaldering, W. (2017). *Je zou mij moeten ontmoeten. Kwalitatief onderzoek naar de betekenis van ervaringen uit Jeugdzorg Plus voor jongvolwassen meisjes (MA)*, Saxion Hogeschool.
- Alink, L. R., IJzendoorn, R. v., Bakermans-Kranenburg, M. J., Pannebakker, F. D., Vogels, T., & Euser, E. M. (2011). *Kindermishandeling 2010: De tweede nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)*. Leiden.
- Alink, L. R., van IJzendoorn, R., Bakermans-Kranenburg, M. J., Pannebakker, F. D., Vogels, T., & Euser, E. M. (2011). *Kindermishandeling 2010: De tweede nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)*. Leiden.
- Baeten, P. (2014). *VNG-model Handelingsprotocol voor het Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling 'Veilig Thuis'*. Den Haag: VNG.
- Baracs, M. N., & de Jong, A. (2016). *Mijn belang voorop? Ontwikkelingen in de jeugdhulp in 2016*. Den Haag: Kinderombudsman.
- Bijleveld, C. C. J. H. (2013). *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie*. Den Haag: BOOM.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017). *Veilig Thuis 1e halfjaar 2017: Nog geen vergelijkbare cijfers*. Den Haag.
- Centrum Seksueel Geweld. (2017). *Jaarverslag landelijk netwerk centrum seksueel geweld 2016*.
- de Graaf, H., van den Borne, M., Nikkelen, S., Twisk, D., & Meijer, S. (2017). *Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017*. Delft: Eburon.
- de Graaf, H., & Wijsen, C. (2017). *Seksuele Gezondheid in Nederland 2017*.
- de Haas, S. (2012). *Seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jongeren en volwassenen in Nederland. Tijdschrift voor Seksuologie, 36(2), 136-145.*
- de Jong-de Kruijf, M. P. (2018). *Gesloten jeugdhulp zonder kindbeschermsmaatregel: Het kind goed af? Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht, 26(4), 112-115.*

- Dong, M., Anda, R. F., Felitti, V. J., Dube, S. R., Williamson, D. F., Thompson, T. J., Giles, W. H. (2004). The interrelatedness of multiple forms of childhood abuse, neglect, and household dysfunction. *Child Abuse Negl*, 28(7), 771-784. doi: 10.1016/j.chiabu.2004.01.008
- Euser, S., Alink, L. R., Tharner, A., van Ijzendoorn, M. H., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2013). The prevalence of child sexual abuse in out-of-home care: a comparison between abuse in residential and in foster care. *Child Maltreat*, 18(4), 221-231. doi: 10.1177/1077559513489848
- Expertisebureau Online Kindermisbruik. (2016). Jaarverslag Meldpunt Kinderporno op Internet 2015.
- Expertisebureau Online Kindermisbruik. (2017). Jaarverslag 2016: EOKM.
- Finkelhor, D. (1994). Current Information on the Scope and Nature of Child Sexual Abuse. *The Future of Children*, 4, 31-53.
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. (2018). De kwaliteit van gespecialiseerde jeugdhulp aan slachtoffers van loverboys. Utrecht.
- Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg. (2016). De kwaliteit van Veilig Thuis: Stap 1. Utrecht: Inspectie Jeugdzorg.
- Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg. (2017). De kwaliteit van Veilig Thuis: Stap 2. Utrecht.
- Inspectie van het Onderwijs. (2018). Factsheet meldingen vertrouwensinspecteurs over de sectoren PO, VO, SO, MBO en HBO over schooljaar 2016/2017.
- Krabbendam, A. A. (2016). *Troubled girls, troubled futures. The adverse adult outcomes of detained adolescent females*. (Ph.D.), Vrije Universiteit Amsterdam.
- Kuiper, R. M., Dusseldorp, E., & Vogels, A. G. C. (2010). A first hypothetical estimate of the dutch burden of disease in relation to ACEs: TNO.
- Landelijk toezicht jeugd. (2017). Jaarbeeld 2016 landelijk toezicht jeugd.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2017). Over de Raad voor de Kinderbescherming.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, & Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2018). Geweld hoort nergens thuis. Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. Den Haag: Rijksoverheid.
- Monitor Transitie Jeugd. (z.j.). Rapportage 2016. Een overzicht van de meldingen van januari t/m december 2016.: Monitor Transitie Jeugd,.
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. (2014). *Op goede grond: de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen*. Den Haag: Nationaal Rapporteur.

- Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. (2017a). Effectief preventief: Het voorkomen van seksueel geweld door seksuele en relationele vorming in het onderwijs. Den Haag: Nationaal Rapporteur.
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. (2017b). Slachtoffermonitor mensenhandel 2012-2016. Den Haag: Nationaal Rapporteur.
- Nijhof, K. S., Reijnhout, L., & Verburgh, A. (2016). Meisjes in residentiële zorg. Een doelgroep-omschrijving. *De Psycholoog*, 12, 10-23.
- Rijksoverheid. (2015). Beleidsinformatie Jeugd Informatieprotocol – Versie 3.
- Schellingerhout, R., & Ramakers, C. (2017). Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016. Nijmegen.
- Sprokkereef, J.-D. (2016). Aanscherping en verbetering Meldcode en werkwijze Veilig Thuis.
- Sprokkereef, J.-D. (2017). Eindrapportage Programma Veilig Thuis – de basis op orde.
- Stoltenborgh, M., van Ijzendoorn, M. H., Euser, E. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreat*, 16(2), 79-101. doi: 10.1177/1077559511403920
- Van Yperen, T., Wijnen, B., & Hageraats, R. (2016). Evaluatie Jeugdwet: meer kwaliteit en minder zorgen. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2015). Focus. Decentralisaties sociaal domein (factsheet). <https://vng.nl/files/vng/publicaties/2015/20150616-focusblad-decentralisaties-soc-domein.pdf>
- Vink, R., De Wolff, M., Broerse, A., Heerdink, N., Van Sleuwen, B., & Kamphuis, M. (2016). JGZ richtlijn kindermishandeling (pp. 1-216).
- Vogtländer, L., Arum, S. v., Lünemann, K., Eijkern, L. v., & Hummeling, T. (2015). Triage Veilig Thuis. Bij huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel misbruik. (Versie landelijk prototype 0.6, maart 2015).
- ZonMw. (2018). Eerste evaluatie Jeugdwet. Den Haag: ZonMw.

B1 Onderzoeksverantwoording

B1.1 Gebeurd en verteld (prevalentie-onderzoeken)

B1.1.1 Doelstelling

De Nationaal Rapporteur heeft bij Rutgers en Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) ongepubliceerde data van respectievelijk Seks onder je 25^e1 het Scholierenonderzoek kindermishandeling 2016² opgevraagd. In beide gevallen was het doel van het verzoek het kunnen presenteren van meer specifieke gegevens over de prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen dan in de rapporten van beide onderzoeken gepubliceerd. Voor Seks onder je 25^e ging het hierbij om het kunnen presenteren van specifieke data voor minderjarigen. Voor het Scholierenonderzoek ging het hierbij om het kunnen presenteren van meer specifieke gegevens van kinderen die aangeven seksueel misbruik te hebben meegemaakt.

B1.1.2 Onderzoeksmethode

De in dit rapport gepresenteerde resultaten zijn gebaseerd op secundaire analyses van eerder gepubliceerde data. Beide onderzoeken zijn enquêtes, waarin een brede steekproef van jongeren gevraagd is of zij bepaalde vormen van seksueel geweld al dan niet hebben meegemaakt. In het Scholierenonderzoek was dit onderdeel van een vragenlijst naar allerlei vormen van kindermishandeling. In Seks onder je 25^e was dit onderdeel van een vragenlijst naar allerlei aspecten van seksualiteit. Beide onderzoeken, en dus dit hoofdstuk, gaan daarmee uit van zelfrapportage. Bij zelfrapportage wordt aan respondenten gevraagd naar persoonlijke slachtofferervaringen met seksueel geweld in het verleden. In [Tabel 2.1](#) zijn de methoden van beide onderzoeken gepresenteerd.

Dataverzameling

Voor de doelgroep twaalf tot en met zestien jaar zijn de respondenten in beide onderzoeken geworven via een steekproef van scholen voor regulier voortgezet onderwijs, getrokken uit bestanden van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Voor Seks onder je 25^e is deze werving gedaan door de GGD. Uiteindelijk zijn in totaal 361 scholen benaderd en hebben 106 scholen met 291 klassen meegedaan.³ Voor het Scholierenonderzoek heeft het uitvoerend onderzoeksinstituut, het Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen (ITS) verbonden aan de Radboud Universiteit, de werving gedaan. Aan het Scholierenonderzoek hebben 22 scholen meegedaan, en 1935 scholieren. Uit de beschrijving van de methoden

1 de Graaf, van den Borne, Nikkelen, Twisk, & Meijer (2017).

2 Schellingerhout & Ramakers (2017).

3 de Graaf et al. (2017, p. 3).

wordt niet precies duidelijk hoeveel scholen in totaal benaderd zijn, wel dat het er veel zijn geweest en de werving uiterst moeizaam verliep.⁴ Voor Seks onder je 25^e zijn respondenten van zestien jaar en ouder geworven via een steekproef uit de Basisregistratie Personen, uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Hiervoor zijn 17.368 jongeren benaderd, en hebben 4.464 jongeren meegedaan.⁵

De Nationaal Rapporteur heeft in januari 2018 Rutgers en het WODC (als eigenaar van de data van het Scholierenonderzoek) verzocht ongepubliceerde data uit de twee onderzoeken te leveren.⁶ De vraag voor wat betreft het Scholierenonderzoek was het leveren van een dataset met de vragen over meegeemaakt seksueel geweld en aanvullende achtergrondkenmerken, zodat het verband tussen deze achtergrondkenmerken en seksueel geweld getoond kon worden. Deze data zijn geleverd als dataset in SPSS. Hoofdvraag voor wat betreft Seks onder je 25^e was het leveren van de tabellen over seksuele grensoverschrijding uitgesplitst naar leeftijd van de respondent, zodat de data voor minderjarigen apart gepresenteerd kon worden. Deze data zijn geleverd als kruistabellen.

Analyses

De data van het Scholierenonderzoek zijn geanalyseerd in SPSS 21. Hiervan zijn kruistabellen uitgedraaid en zijn een aantal verklarende toetsen gedaan, om het verband tussen achtergrondkenmerken en het meemaken van seksueel geweld te kunnen duiden. De data van Seks onder je 25^e zijn geanalyseerd in Excel, aangezien zij waren geleverd in de vormen van kruistabellen. Hierbij zijn met name figuren gemaakt en betrouwbaarheidsintervallen berekend.

B1.1.3 Kanttekeningen

Omdat het hier analyses van eerder gepresenteerde onderzoeksdata betreft verwijst de Nationaal Rapporteur naar de rapportages van de beide onderzoeken voor een uitgebreide beschrijving van de beperkingen van de data.⁷ In beide gevallen is sprake van zorgvuldig uitgevoerde vragenlijstonderzoeken, voldoende aan de hiervoor gebruikelijke kwaliteitseisen. De auteurs van het Scholierenonderzoek wijzen wel op de zeer moeizame werving van scholen. Dit kan gevolgen hebben gehad voor de representativiteit van het onderzoek. Zo zijn scholen uit zeer sterk stedelijke gebieden ondervetegenwoordigd in de steekproef. De onderzoekers vermoeden dat een ondervetegenwoordiging op een aantal voor kindermishandeling relevante achtergrondkenmerken tot gevolg heeft dat sprake zal zijn van een onderschatting van de prevalentie van kindermishandeling. Het voordeel van Seks onder je 25^e is in dit opzicht dat de steekproef gewogen is voor achtergrondkenmerken, waarmee hij representatief is *gemaakt*. Daarnaast was de respons in dit onderzoek beter en het aantal respondenten groter.

In §2.2.2 is verder al gewezen op de verschillende definities van seksueel geweld in de twee onderzoeken. De definitie in het Scholierenonderzoek is meer afhankelijk van de interpretatie van de respondent en daarmee minder precies dan die in Seks onder je 25^e, waarin naar specifiek meege maakte handelingen tegen de wil gevraagd werd. Een preciezere definitie heeft de voorkeur voor onderzoek omdat hiermee duidelijker is wat precies gemeten is.

4 Schellingerhout & Ramakers (2017, p. 19).

5 de Graaf et al. (2017, pp. 3-5).

6 De dataverzoeken kunnen door de Nationaal Rapporteur op verzoek geleverd worden.

7 Schellingerhout & Ramakers (2017), de Graaf et al. (2017).

B1.2 Gemeld, onderzocht en bevestigd (Veilig Thuis data)

B1.2.1 Doelstelling

Bij het CBS is de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis uit 2016 opgevraagd om inzicht te krijgen in het aantal meldingen en onderzoeken met betrekking tot seksueel misbruik. Hierbij is gekeken naar het aantal meldingen over en onderzoeken naar vermoedens van seksueel geweld tegen kinderen (§4.3.2 en §5.2.2) en naar de gemelde en onderzochte kinderen (§4.3.3 en §5.2.3).

B1.2.2 Onderzoeksmethode

Dataverzameling

Twee keer per jaar zijn alle Veilig Thuis-organisaties wettelijk verplicht om de Beleidsinformatie van het afgelopen half jaar aan te leveren aan het CBS.⁸ De wettelijke Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis bevat onder meer informatie over de aanleiding en aard van de gegeven adviezen, gedane meldingen en uitgevoerde onderzoeken naar vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het overzicht van variabelen die Veilig Thuis moet aanleveren staat beschreven in het 'Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis Informatieprotocol (2015)'. Het CBS heeft alle beleidsinformatie uit 2016 (alle afgeronde adviezen, meldingen en onderzoeken) in juni 2017 in een beveiligde omgeving beschikbaar gesteld voor gebruik door de Nationaal Rapporteur.

Analyses

De data zijn geanalyseerd met behulp van SPSS 21. De Nationaal Rapporteur heeft uitsluitend gebruik gemaakt van de data over meldingen en onderzoeken. De beleidsinformatie over de adviezen die Veilig Thuis heeft gegeven over potentieel zorgelijke situaties van huiselijk geweld en kindermishandeling, beschrijven niet de aanleiding van het advies. Hierdoor kan niet achterhaald worden hoe vaak mensen uit de privé-omgeving van het kind en/of uit de professionele omgeving advies hebben gevraagd over vermoedens van seksueel geweld tegen kinderen.

De door het CBS geleverde data moesten geherstructureerd worden naar het juiste meldings- en onderzoek niveau. Elke melding en elk onderzoek bestaat uit meerdere 'records'. Eén record betreft een uniek persoon die betrokken is bij die specifieke melding of dat onderzoek. Het meldingen databestand bevatte 256.247 records bij 72.460 unieke meldingen. Het databestand met de onderzoeken bevatte 58.848 records over 15.160 unieke onderzoeken.

B1.2.3 Kanttekeningen

De data van Veilig Thuis zijn kwalitatief niet op orde. De beperkingen zijn ook aan bod gekomen in §4.3.1 en §5.2.1. Ondanks het informatieprotocol, zijn de cijfers van de Veilig Thuis-organisaties over 2016 onderling niet goed vergelijkbaar. Het CBS geeft hier op hoofdlijnen twee oorzaken voor:⁹

- 1 De werkprocessen en administraties van de verschillende Veilig Thuis-organisaties wijken op onderdelen van elkaar af. Hoewel de Veilig Thuis-organisaties allemaal het uniforme Hande-

8 Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015 (WMO).

9 Website CBS, www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2017/17/childermishandeling-en-huiselijk-geweld-2016 (geraadpleegd 27 mei 2018).

lingsprotocol (zie ...) gebruiken, worden in de praktijk verschillende keuzes gemaakt, vooral in-gegeven door de afspraken die de regionale Veilig Thuis-organisaties hebben gemaakt met hun gemeentelijke opdrachtgevers.

2. Versie 1.0 van het eerder genoemde informatieprotocol, en de daarin gehanteerde definities, sluit niet goed aan op de praktijk bij de Veilig Thuis-organisaties volgens het CBS. Dit leidt ertoe dat elke Veilig Thuis-organisatie keuzes en aannames moet maken om de realiteit van haar eigen processen en administraties te vertalen naar de gevraagde gegevens uit het informatieprotocol.

De data van de Veilig Thuis-organisaties zijn daarmee onderling niet goed vergelijkbaar. Het CBS noemt hierbij dat de cijfers van een individuele Veilig Thuis-organisatie pas te duiden zijn als men de lokale context van de betreffende organisatie goed kent, inclusief de keuzes in werkprocessen en administraties.

Op basis van gesprekken met verschillende Veilig Thuis-organisaties constateert het CBS dat de onvergelykbaarheid verscheidene oorzaken heeft. Zo wordt bijvoorbeeld genoemd dat Veilig Thuis soms dubbele meldingen over hetzelfde incident kan krijgen. Niet elke Veilig Thuis-organisatie geeft deze echter als zodanig door aan het CBS. Daarnaast zijn er verschillen tussen Veilig Thuis-organisaties in de manier waarop meldingen door de politie worden geregistreerd. Ook dit brengt onvergelykbaarheid met zich mee. Daarnaast gaat het informatieprotocol er vanuit dat er na een melding ofwel een vervolgtraject ofwel een onderzoek wordt gestart door Veilig Thuis. In de praktijk gebeurt het echter regelmatig dat er eerst een vervolgtraject wordt gestart, maar dat gaandeweg blijkt dat de situatie zo complex is dat er toch eerst onderzoek nodig is. Dat onderzoek wordt dan uitgevoerd en met de resultaten daarvan wordt het vervolgtraject weer voortgezet. En ook als er wel direct met een onderzoek wordt gestart, volgt er vaak nog een vervolgtraject waarin de onderzoeksresultaten met de betrokkenen worden besproken. In de aanlevering van gegevens aan het CBS kunnen de Veilig Thuis-organisaties deze combinatie van vervolgtraject en onderzoek niet goed kwijt. Ook vervullen sommige Veilig Thuis-organisaties bovenwettelijke taken, zoals de tijdelijke huisverboden. Niet elke Veilig Thuis-organisatie neemt echter deze taken op in de gegevensregistratie voor het CBS. Tot slot werd geconstateerd dat niet iedere Veilig Thuis-organisatie eenzelfde definitie hanteerde van een afgeronde melding, waardoor meldingen bij de ene Veilig Thuis-organisatie eerder als afgerond in het systeem kwamen te staan dan bij de andere.

Omdat de Nationaal Rapporteur landelijke cijfers wil kunnen presenteren, en omdat ook regionale cijfers naast elkaar gepresenteerd ten onrechte zouden kunnen uitnodigen tot vergelijking, heeft de Nationaal Rapporteur zoals in [Hoofdstuk 4](#) en [Hoofdstuk 5](#) vermeld besloten de data van Veilig Thuis niet de publiceren, op enkele kerngetallen na.

B1.3 Onderzoeken bij de Raad voor de Kinderbescherming

B1.3.1 Doelstelling

Het doel van het dataverzoek aan de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) is om inzicht te verkrijgen in de aard en omvang van de beschermingsonderzoeken die de RvdK verricht naar kinderen die (vermoedelijk) slachtoffer zijn van een vorm van seksueel geweld.

B1.3.2 Onderzoeksmethode

Dataverzameling

Vanaf maart 2014 registreert de RvdK voor elk (beschermings)onderzoek diverse kenmerken van de zaak. Eén zaak omvat in de registratie van de RvdK één uniek onderzoek naar één uniek kind. Wanneer de RvdK een onderzoek uitvoert naar meerdere kinderen binnen één gezin, dan is in het registratiesysteem per kind een zaak aangemaakt. Raadsonderzoekers registreren in onderzoeken naar kinderbeschermingsmaatregelen, die in dit rapport zijn geanalyseerd, onder meer of in de zaken sprake is (of was) van kindermishandeling, (huiselijk) geweld of dwang. Seksueel geweld tegen kinderen is zo'n mogelijk zaakkenmerk. Raadsonderzoekers kunnen aangeven dat sprake is (geweest) van seksueel misbruik en/of van (seksuele) uitbuiting/gedwongen prostitutie, waaronder loverboyproblematiek.¹⁰

De vraag die raadsonderzoekers sinds 2014 verplicht moeten beantwoorden is als volgt: 'Is er in het gezin sprake van kindermishandeling, of een andere vorm van huiselijk geweld?'. De toelichting bij deze vraag luidt: 'Het betreft hier vele verschillende vormen van geweld welke zijn gemeld, of in het raadsonderzoek zijn aangetoond of worden vermoed'. Indien de vraag met 'ja' wordt beantwoord moet de raadsonderzoeker verplicht een keuze maken uit de volgende antwoordcategorieën: eer-gerelateerd geweld, huiselijk geweld door vader/moeder/opvoeder/kind, kindermishandeling, meisjesbesnijdenis, verwaarlozing, scheidingsproblematiek, loverboyproblematiek en/of seksueel misbruik. Meerdere antwoorden zijn mogelijk. Op 25 januari 2016 is de vraag iets aangepast en luidt als volgt: 'Is er sprake van kindermishandeling of een specifieke vorm van geweld of dwang? En is er een bijzondere context waarin dit plaatsvindt?'. De antwoordcategorie 'loverboyproblematiek' is hierbij aangepast naar '(seksuele) uitbuiting/gedwongen prostitutie (w.o. loverboyproblematiek)'. Bij navraag aan een medewerker van de RvdK of deze categorie ook geregistreerd wordt voor niet-seksuele uitbuiting (zoals arbeidsuitbuiting) blijkt dat onderzoek naar niet-seksuele uitbuiting zover bekend nog niet is voorgekomen tijdens de beschermingsonderzoeken van de RvdK. Vandaar dat in dit rapport gesproken wordt over 'loverboyproblematiek'. Dat de vraag en de antwoordcategorieën in het registratiesysteem van de RvdK begin 2016 zijn aangepast lijkt geen grote veranderingen in de data over beschermingsonderzoeken naar seksueel geweld tegen kinderen teweeg hebben gebracht.

De RvdK kent aan elk kind dat betrokken is bij een onderzoek van de RvdK een uniek nummer toe (een kinddossiënummer). Kinderen kunnen in de loop der jaren bij meerdere onderzoeken betrokken zijn; al dan niet meerdere beschermingsonderzoeken, strafonderzoeken, onderzoeken naar gezag en omgang et cetera. Per zaak krijgt een kind een uniek zaaknummer. De Landelijke Staforganisatie van de RvdK heeft op verzoek van de Nationaal Rapporteur de landelijke data geleverd over de beschermingsonderzoeken (de unieke zaaknummers) waarin sprake is van seksueel misbruik en/of loverboyproblematiek; zaken die in de periode tussen 1-1-2015 en 31-12-2016 zijn aangemeld bij de RvdK (instroom) en/of zijn afgerond (uitstroom). In de datalevering zitten dan ook een aantal zaken die in 2014 zijn aangemeld bij de RvdK en begin 2015 zijn afgerond en een aantal zaken die in 2016 zijn aangemeld en begin 2017 zijn afgerond. De peildatum van datalevering van de RvdK aan de Nationaal Rapporteur is april 2017. Alle zaken uit de dataset die eind 2016 zijn aangemeld zijn uiterlijk halverwege maart 2017 afgerond, dus voor de peildatum van datalevering. Dit betekent dat alle zaken in de dataset afgeronde zaken zijn.

¹⁰ Mondelinge informatie Raad voor de Kinderbescherming op 21 november 2014, 14 april 2016.

In de periode tussen 1 januari 2015 en 31 december 2016 heeft de RvdK in totaal 27.283 unieke onderzoeken naar kinderschermingsmaatregelen uitgevoerd.¹¹ Ruim 13.000 daarvan per jaar waren onderzoeken naar een Kinderbeschermingsmaatregel. Dit zijn zaken die in deze periode zijn aangemeld bij de RvdK (instroom) en/of zijn afgerond (uitstroom). In 568 van deze zaken is sprake (geweest) van een vorm van seksueel geweld tegen kinderen (2%).¹² Het kan hierbij gaan om zaken waarbij seksueel geweld is gemeld bij de RvdK, waarbij vermoedens zijn van seksueel geweld en/of waarbij dit is aangetoond tijdens het raadsonderzoek.¹³ De RvdK heeft op deze basis 577 zaken uit 2015-2016 aangeleverd aan de Nationaal Rapporteur. Na controle bleken negen zaken buiten het bereik van het onderzoek te vallen, deze zijn daarom verwijderd uit de data. De 568 overgebleven zaken gaan om onderzoeken naar kinderschermingsmaatregelen waarin sprake is (geweest) van mogelijk slachtofferschap van het onderzochte kind, en niet om mogelijk daderschap. De geleverde data gaan immers over *beschermingsonderzoeken* (naar kinderschermingsmaatregelen) en niet over *strafonderzoeken*. De 568 unieke onderzoeken zijn uitgevoerd naar 546 unieke kinderen. Naar 22 kinderen is in de periode 2015/2016 tweemaal een uniek beschermingsonderzoek uitgevoerd. De resultaten in §5.3.3 gaan over de unieke zaken, tenzij anders aangegeven.

In 2015 zijn 298 zaken waarin sprake was van seksueel geweld aangemeld en in 2016 240 zaken. In de geleverde data zijn gegevens over dertig zaken opgenomen die in 2014 zijn aangemeld bij de RvdK en in 2015 zijn afgerond, vandaar dat deze zaken ook zijn meegenomen in de data-analyse. De overige zaken die in 2014 zijn aangemeld én in dat jaar zijn afgerond heeft de Nationaal Rapporteur niet opgevraagd aan de RvdK. De reden hiervoor is dat de registratie van zaakkenmerken (en dus van seksueel geweld tegen kinderen) pas tegen het einde van het eerste kwartaal in 2014 mogelijk was. Veelal duurt het een tijd voordat de kwaliteit van registratie voldoende betrouwbaar is; medewerkers moeten immers nog wennen aan de nieuwe wijze van registratie. Vandaar dat de Nationaal Rapporteur zich beperkt tot de data uit 2015 en 2016.

Data-analyse

Alle data zijn geanalyseerd met SPSS versie 21. De resultaten hiervan zijn beschreven in §5.3. De beperkingen van de data zijn in §5.3.1 en hieronder beschreven.

Tussen de 577 aangeleverde unieke beschermingsonderzoeken zaten een aantal zaken waarover het bureau van de Nationaal Rapporteur twijfelde of deze in de dataset thuishoorden. Het ging hierbij om de volgende 22 zaken:

- twaalf zaken waarbij loverboyproblematiek was geregistreerd bij een kind dat jonger was dan dertien jaar (1 zaak betrof een nog ongeborn kind);
- tien zaken waarbij seksueel misbruik was geregistreerd dat een nog ongeborn kind betrof.

11 Schriftelijke informatie Raad voor de Kinderbescherming 9 mei 2017, 23 mei 2018.

12 Peildatum april 2017. De RvdK heeft data aangeleverd over 577 unieke beschermingsonderzoeken. Negen zaken zijn verwijderd omdat ze buiten het bereik van dit onderzoek vielen.

13 Dit is de toelichting die de raadsmedewerkers zien in het registratiesysteem bij het beantwoorden van de vraag of in het gezin sprake is van kindermishandeling of een specifieke vorm van geweld of dwang.

Om uitsluitel te krijgen of deze zaken meegenomen moesten worden in de data-analyse, heeft een medewerker van de Nationaal Rapporteur met toestemming van het landelijk bureau van de RvdK deze dossiers in mei/juni 2017 inhoudelijk bekeken. Uiteindelijk zijn negen zaken verwijderd uit de dataset, waardoor uiteindelijk de gegevens van 568 zaken zijn geanalyseerd (zie §5.3). Acht van de negen zaken zijn verwijderd omdat ‘loverboyproblematiek’ ten onrechte is geregistreerd (in het dossier stond nergens een referentie naar seksuele uitbuiting/loverboyproblematiek) of omdat de registratie geen betrekking had op het onderzochte kind, maar op slachtofferschap van de moeder. Bij drie andere zaken waarin loverboyproblematiek was geregistreerd bleek na bestudering van de dossiers dat het uitsluitend ging om seksueel misbruik. Deze registratie is aangepast in de dataset van de 568 zaken. De negende verwijderde zaak ging over (vermoedens van) seksueel misbruik waarbij het kind nog niet geboren is. Uit het dossier bleek dat er vermoedens waren dat de moeder seksueel misbruikt zou zijn; er waren echter geen aanwijzingen dat het ongeboren kind hetzelfde gevaar liep.

Naast deze 22 zaken heeft de Nationaal Rapporteur nog tien aanvullende zaken bekeken waarbij zowel loverboyproblematiek als seksueel misbruik was geregistreerd. Bij deze zaken was het de vraag of dit twee losse ‘fenomenen’ betrof, of dat seksueel misbruik was geregistreerd in het kader van seksuele uitbuiting en alleen de registratie ‘loverboyproblematiek’ volstond. In zeven zaken ging het inderdaad om beide vormen van seksueel geweld tegen kinderen. In twee zaken bleek het alleen om seksueel misbruik te gaan, in één zaak alleen om loverboyproblematiek: deze registratie is in de dataset aangepast.

In SPSS 21 zijn vervolgens kruistabellen uitgedraaid en verschillende statistische toetsen uitgevoerd.

B1.3.3 Kanttekeningen

Beperkingen van de data

Dat de RvdK in 2016 bij 568 zaken in het registratiesysteem de zaakkenmerken ‘seksueel misbruik’ en/of ‘loverboyproblematiek’ heeft staan, hoeft niet te betekenen dat (de vermoedens van) seksueel geweld tegen kinderen de aanleiding van het onderzoek zijn geweest. Het hoeft ook niet te betekenen dat de RvdK specifiek onderzoek heeft gedaan naar vermoedens van seksueel geweld. Het kan bijvoorbeeld zijn dat de RvdK een melding krijgt over ernstige verwaarlozing van een kind. Als de RvdK tijdens het onderzoek door een betrokkene wordt geïnformeerd dat er in het verleden vermoedens waren dat dit betreffende kind seksueel misbruikt zou zijn, dan kan de RvdK dit zaakkenmerk registreren, ongeacht of de raadsmedewerker hierna wel of geen onderzoeksvraag formuleert op dit terrein. Deze beperking van de data leidt ertoe dat er niet geconcludeerd kan worden dat de RvdK naar 568 minderjarigen een beschermingsonderzoek heeft uitgevoerd wegens vermoedens van seksueel geweld. Er kan dus ook niet geconcludeerd worden dat, wanneer de RvdK een kindbeschermingsmaatregel nodig acht, deze het doel heeft de seksuele integriteit van kinderen te beschermen. Vandaar dat in §5.3 gesproken wordt van ‘zaken waarin sprake is, of is geweest, van seksueel geweld tegen kinderen’.

Overige beperkingen van de data zijn als volgt:

- De toelichting die raadsmedewerkers in hun registratiesysteem zien staan bij de zaakkenmerken luidt ‘Het betreft hier vele verschillende vormen van geweld welke zijn gemeld, of in het raadsonderzoek zijn aangetoond of worden vermoed’. Hierbij zijn geen definities opgenomen over de vormen van kindermishandeling, (huiselijk) geweld en dwang Wanneer seksueel misbruik en/of loverboy-

- problematiek (en andere vormen van kindermishandeling en geweld) wel of niet wordt geregistreerd kan verschillen per individuele raadsmedewerker, afhankelijk van de definitie die zij zelf hanteren.
- In principe worden de zakenmerken geregistreerd per zaak, dus per uniek beschermingsonderzoek naar een uniek kind. Gezien de beperkte toelichting bij de zakenmerken (zie het vorige punt) is het in de praktijk mogelijk dat, wanneer seksueel misbruik en/of loverboyproblematiek is geregistreerd, dit niet altijd van toepassing is op die unieke zaak. Het is bijvoorbeeld ook mogelijk dat deze registratie gaat om een ander minderjarig kind in het gezin of om seksueel misbruik of uitbuiting van volwassenen. Bijvoorbeeld wanneer moeder aangeeft dat haar (ex-)partner haar heeft verkracht. Gezien de focus van de RvdK op de bescherming van het kind, is de verwachting dat de registratie in de meeste gevallen betrekking heeft op het onderzochte kind. Bij een aantal twijfelgevallen over de registratie, heeft het bureau van de Nationaal Rapporteur deze dossiers individueel onderzocht en wanneer nodig, verwijderd uit de dataset. Negen zaken zijn hierdoor verwijderd uit de data.

B1.4 Geholpen (jeugdhulp)

B1.4.1 Doelstelling

De Nationaal Rapporteur acht het van belang om over informatie te beschikken over de jongeren die jeugdhulp ontvangen naar aanleiding van seksueel geweld, om zijn wettelijke taak te kunnen vervullen te rapporteren over de aanpak van seksueel geweld. Op dit moment maakt de aanleiding tot hulp geen onderdeel uit van de wettelijke Beleidsinformatie Jeugd. Daardoor is niet te achterhalen welke vormen van jeugdhulp voor welke problemen ingezet worden. Om deze lacune te vullen, in ieder geval waar het slachtoffers van seksueel geweld betreft, is een samenwerking met het CBS aangegaan.

B1.4.2 Onderzoeksmethode

Dataverzameling

De data voor het onderzoek zijn verzameld door het CBS. Het onderzoek is een steekproefonderzoek: voor een steekproef van jongeren die in 2016 jeugdhulp hebben ontvangen is achterhaald of seksueel geweld mede de aanleiding was van de verleende hulp. Dit onderzoek is in drie stappen verlopen.

Hiervoor zijn alle jeugdhulpaanbieders die lid waren van één van de drie grote brancheverenigingen (Jeugdzorg Nederland, GGZ Nederland en de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland) aangeschreven. Onder de cliënten van de instellingen die op deze oproep hebben gereageerd is vervolgens een steekproef getrokken, en is een medewerker van de instelling gevraagd voor deze steekproef aan te geven of een (vermoeden van) slachtofferschap van seksueel geweld wel of niet beschreven was in de verwijfsbrief of het verslag van het intakegesprek, waarmee het (mede) de aanleiding tot de geboden jeugdhulp vormde.

Ten eerste werd een brief gestuurd naar de directeuren van alle instellingen die zijn aangesloten bij de drie grootste brancheverenigingen in de jeugdhulp (Jeugdzorg Nederland, GGZ Nederland, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland). In deze brief werd door het CBS vermeld dat ze samen met de Nationaal Rapporteur een onderzoek uitvoeren naar het aantal minderjarigen dat zorg ontvangt naar aanleiding van slachtofferschap van seksueel geweld. Er werd tevens gevraagd naar een contactpersoon, indien de instelling bereid was om mee te werken. Hierbij werd aangekondigd dat deze persoon dan, in verband

met de vertrouwelijkheid van de gevoelige informatie, een aangetekende vervolgbrief zou ontvangen. Respons kon worden gegeven via een beveiligde website.

Van de 213 instellingen die zijn aangeschreven, hebben er 148 instellingen gereageerd (69,5%). Uit de cliëntenbestanden van deze aanbieders heeft het CBS een populatiebestand samengesteld. Dit bestand bevatte alle kinderen die bij minstens één van de aanbieders die meewerkten aan het onderzoek in 2016 hulp hadden ontvangen. Wanneer een jongere bij meerdere instellingen hulp had ontvangen werd hij of zij in het populatiebestand toebedeeld aan één aanbieder, op basis van de volgende criteria, in deze volgorde gehanteerd tot er geen dubbeling meer was:

- gesloten jeugdhulp ging vóór andere vormen van jeugdhulp;
- jeugdhulp met verblijf ging vóór jeugdhulp zonder verblijf;
- jeugdhulp door het wijkteam ging ná alle andere vormen van jeugdhulp zonder verblijf;
- ee aanbieder met het langste traject ging voor.

Dit heeft tot gevolg dat wanneer een kind meerdere jeugdhulptrajecten heeft gehad bij verschillende aanbieders, de uitvraag naar de aanleiding tot hulp is gedaan bij de aanbieder die de zwaarste zorg verleend heeft. In de data-analyse zijn vervolgens wel weer álle door het kind ontvangen jeugdhulptrajecten meegenomen.

Uit dit ontdubbelde populatiebestand heeft het CBS de steekproef van jongeren getrokken. Het aantal getrokken jongeren per aanbieder was maximaal 40 om de benodigde tijdsinspanning beperkt te houden. Dit was een voorwaarde van de brancheverenigingen Jeugdzorg Nederland, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland en Geestelijke Gezondheidszorg Nederland om het onderzoek te kunnen steunen.

Bij alle aanbieders die meer dan 40 cliënten hadden in 2016 zijn 40 cliënten getrokken, bij aanbieders die minder cliënten hadden zijn alle cliënten getrokken. De uiteindelijke uitvraag (de steekproefomvang) ging over 7.334 kinderen. Vanwege de maximale grootte van 40 per instelling verschilde de kans op inclusie afhankelijk van de grootte van de aanbieder: bij een grote aanbieder vormen 40 kinderen een klein aandeel van het cliëntenbestand waardoor ieder kind een kleine kans heeft getrokken te worden, bij aanbieders met minder dan 40 cliënten had ieder kind 100% kans getrokken te worden. Omdat alle aanbieders aangeschreven zijn, had iedere aanbieder evenveel kans opgenomen te worden in de steekproef. Voor de verschillende inclusiekans is vervolgens gecorrigeerd in de weging van de steekproef.

Deze instellingen zijn vervolgens in een tweede ronde opnieuw aangeschreven. De tweede brief heeft het CBS per aangetekende post verstuurd aan de door de directeur opgegeven medewerker. Hierin stond een uitleg van het onderzoek, en de vermelding dat de directeur van de instelling de bewuste medewerker had opgegeven als contactpersoon. Bij deze brief leverde het CBS ook een lijst met de namen van de kinderen die waren geselecteerd in de steekproef. Bij deze namen worden unieke (volg-)nummers genoemd. In het webformulier stonden vervolgens alleen deze unieke (volg-)nummers vermeld met per persoon dezelfde de vraag en de optie om 'ja' of 'nee' in te vullen. Onderstaand kader bevat het webformulier.

Webformulier uitvraag steekproef jeugdhulp

Vraag:

Is de aanleiding van het geboden jeugdhulp- of jeugdbeschermingstraject van de cliënt onder meer (een vermoeden van) slachtofferschap van seksueel geweld?

Antwoordcategorieën:

- Ja
- Nee

Toelichting termen

- ‘Aanleiding’

Het (vermoeden van) slachtofferschap van seksueel geweld moet vermeld staan in de verwijfsbrief, en/of uit het verslag van het intakegesprek blijkt dat cliënt, ouder of jeugdhulpverlener heeft benoemd of bevestigd dat de cliënt (vermoedelijk) slachtoffer is (geweest) van seksueel geweld.

- ‘(Vermoeden van) seksueel geweld’

Seksueel geweld tegen kinderen is zeer divers en omvat (het getuige zijn van) manuele, orale, genitale en/of anale seksuele handelingen. Het kan onder meer gaan om fysieke dwang of ontucht; eenmalig of meermalig misbruik; fysiek en/of digitaal; binnen of buiten huiselijke kring en/of afhankelijkheidsrelatie; het kan worden gepleegd door één of meer minderjarige en/of volwassen dader(s).

127 instellingen hebben deze vragenlijst teruggestuurd, een respons van 85,9% in deze fase. Per jeugdige is aangegeven of de aanleiding voor het jeugdhulptraject seksueel geweld was. Zodoende heeft de Nationaal Rapporteur beschikking gekregen over een dataset met op persoonsniveau een variabele of de aanleiding wel of geen seksueel geweld was. Deze jongeren hebben we gekoppeld aan de Beleidsinformatie Jeugd. Omdat de aanleiding alleen doorgegeven is op persoonsniveau was het, in het geval dat een jongere meerdere jeugdhulptrajecten had, niet mogelijk om te achterhalen voor wélk traject dit de aanleiding was.

Steekproef

Uiteindelijk is op deze manier informatie verkregen over 4.187 minderjarigen (op 31 december 2016 maximaal achttien jaar oud). Het CBS heeft een weegfactor berekend om deze groep representatief te maken voor de 199.135 jongeren binnen de drie brancheverenigingen. Binnen dit weegmodel zijn de volgende variabelen meegenomen: (Geslacht x LftGroep) + GGZ + VGN + JN + TypeHuishouden + Herkomst. Ook is in het weegmodel gecorrigeerd voor de verschillende inclusiekans in de steekproef.

Over vier jongeren is informatie verkregen, maar van hen werden geen jeugdhulptrajecten teruggevonden in Beleidsinformatie Jeugd. Deze zijn uit de steekproef verwijderd. De omvang van de gewogen steekproef nam daardoor af naar 198.796 jongeren.

Voor 159 van de jongeren in de uiteindelijke steekproef vormde seksueel geweld een aanleiding tot jeugdhulp. Op de vergelijking tussen deze 159 jongeren en de overige jongeren uit de steekproef zijn de uitspraken in Hoofdstuk 6 gebaseerd.

Jeugdhulptrajecten

Een jeugdhulptraject is een periode waarin een bepaalde vorm van hulp of zorg wordt verleend. Wanneer een jongere meerdere vormen van hulp of zorg ontvangt heeft deze ook meerdere trajecten. [bron]. Sommige trajecten worden door het CBS gekoppeld tot één traject. Uit de data blijkt dat deze trajecten zijn gekoppeld wanneer de jeugdhulpvorm gelijk is aan elkaar en de periode waarin deze hulp is geleverd (gedeeltelijk) overlappen. De verwijzer en het perspectief van de hulp kan dus verschillen, maar de vorm van de jeugdhulp niet.

Ter illustratie staat in Tabel B1.1 een fictief voorbeeld. Voor deze fictieve jongere staan er vijf trajecten in de Beleidsinformatie Jeugd. In dit geval worden door het CBS de trajecten 1, 2 en 3 samengevoegd. De hulpvorm is namelijk identiek, en de looptijd overlapt geheel (traject 2) of gedeeltelijk (traject 3). Verwijzer en perspectieven kunnen verschillen. Hoewel traject 4 ook betrekking heeft op dezelfde vorm van jeugdhulp als de voorgaande, overlapt de periode niet en wordt deze daarom niet samengevoegd. De periode van traject 5 overlapt dan weer wel, maar het betreft een andere vorm van jeugdhulp.

Tabel B1.1 Fictief voorbeeld jeugdhulptrajecten behorend bij één jongere

Traject	Volgnr	Jeugdhulp	Begindatum	Einddatum	Verwijzer	Perspectief
1	1	Ambulant, op locatie aanbieder	1 jan. 2016	31 jul. 2016	Huisarts	Behandelen
2	2	Ambulant, op locatie aanbieder	1 feb. 2016	31 feb. 2016	Gecertificeerde instelling	Behandelen
3	3	Ambulant, op locatie aanbieder	1 jun. 2016	15 nov. 2016	Onbekend	Begeleiden
4	1	Ambulant, op locatie aanbieder	1 dec. 2016	31 dec. 2016	Gemeentelijke toegang	Begeleiden
5	1	Jeugdhulp in netwerk van de jeugdige	1 jan. 2016	31 mei 2016	Huisarts	Behandelen

Analyses

De analyses zijn uitgevoerd door medewerkers van de Nationaal Rapporteur. Alle analyses zijn gedaan op het gewogen bestand, dat bestond uit 198.797 kinderen waarvan 6.545 slachtoffers. Er is hierbij gebruik gemaakt van t-toetsen en chi-kwadraattoetsen, middels het statistiekprogramma SPSS.

B1.4.3 Kanttekeningen

De steekproef is op persoonsniveau getrokken. Eén jongere kan echter meerdere jeugdhulptrajecten hebben doorlopen. Voor één van deze trajecten, het zwaarste, is bij de aanbieder gevraagd of seksueel geweld onderdeel uitmaakte van de aanleiding tot hulp. In het databestand van de Nationaal Rapporteur zijn de gegevens van de personen uit de steekproef gekoppeld aan de Beleidsinformatie Jeugd, met

daarin alle jeugdhulptrajecten die de jongeren in 2016 ontvangen hadden. Dat betekent dat wanneer een kind meerdere jeugdhulptrajecten had (gemiddeld 1,5 per kind), niet vaststaat dat seksueel geweld onderdeel van de aanleiding vormde voor alle jeugdhulptrajecten, en dus voor alle ontvangen hulp.

Een andere kanttekening is dat in dit onderzoek alleen de drie grote brancheverenigingen zijn betrokken, om administratieve lastendruk voor kleine aanbieders te vermijden. Vooral de grote jeugdhulpaanbieders zijn aangesloten bij de grote brancheverenigingen. Dit heeft vermoedelijk tot gevolg dat de populatie van cliënten van de grote aanbieders (53% van de totale populatie van jeugdhulpontvangers) niet representatief is voor de totale populatie. Zo zijn alle aanbieders van gesloten jeugdhulp bijvoorbeeld aangesloten bij Jeugdzorg Nederland, wat betekent dat kinderen die deze zwaarste vorm van jeugdhulp ontvangen wel voorkomen in de populatie van dit onderzoek maar niet in de rest van de populatie van jeugdhulpontvangers.

B1.5 Cijfers in de trechter

In Figuur 1.1 zijn voor iedere stap in het trechtermodel aantallen slachtoffers, naar sekse en leeftijdscategorie, in 2016 gepresenteerd. In Tabel B1.2 zijn deze gegevens nogmaals weergegeven. Alle aantallen zijn afgerond op vijftigtallen. Hieronder volgt een uitleg van hoe de berekening van ieder cijfer tot stand is gekomen.

Tabel B1.2 Aantallen slachtoffers per stap in de trechter, naar geslacht en leeftijd. NB: Het totaal van 12.400 wijkt af van de 12.500 genoemd in Hoofdstuk 6. Dit heeft te maken met afrondingsverschillen door de berekening per geslacht en leeftijdscategorie

	Jongens		Meisjes		Totaal
	0 t/m 11 jaar	12 t/m 17 jaar	0 t/m 11 jaar	12 t/m 17 jaar	
Geholpen	850	1900	3050	6650	12450
Onderzocht	150	100	200	150	600
Gemeld	450	250	600	400	1700
Verteld	0	5050	0	9800	14850
Gebeurd	0	7850	0	13050	20900

Bron: Scholierenonderzoek (ITS), Seks onder je 25^e (Rutgers/Soa Aids Nederland), Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis, data CBS

Gebeurd

Zie §2.3.1 Hiervoor is het aandeel scholieren tussen de twaalf en zestien jaar naar leeftijd dat in het Scholierenonderzoek¹⁴ heeft aangegeven 'het afgelopen jaar' seksueel geweld mee te hebben gemaakt vermenigvuldigd met het aantal kinderen van die leeftijd in de totale bevolking volgens gegevens van het CBS.¹⁵

¹⁴ Schellingerhout & Ramakers (2017)

¹⁵ Website CBS, statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=7461BEV&D1=0&D2=a&D3=1-27,101-105,121-123,131&D4=66-67&HDR=T,G3,G1&STB=G2&CHARTTYPE=1&VW=T (geraadpleegd 13 april 2018).

Verteld

Zie §3.4 Hiervoor is het aantal jongens en meisjes tussen de twaalf en zestien jaar dat in 2016 slachtoffer werd van seksueel geweld (zie boven) vermenigvuldigd met de percentages jongens en meisjes die in Seks onder je 25e¹⁶ aangaven iemand te hebben verteld over het meegemaakte seksueel geweld.

Gemeld

Zie §4.3.1 Deze aantallen zijn rechtstreeks afkomstig uit de data over de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis.

Onderzocht

Zie §5.2 Deze aantallen zijn rechtstreeks afkomstig uit de data over de Beleidsinformatie AMHK/Veilig Thuis.

Geholpen

Zie §6.4.2. Hier zijn twee aannames gedaan: 1) dat de prevalentie van seksueel geweld als aanleiding voor jeugdhulp (3,3%) gelijk is voor de kinderen in de populatie (kinderen die jeugdhulp hebben ontvangen bij aanbieders aangesloten bij Jeugdzorg Nederland, GGZ Nederland of Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland) en de hele populatie kinderen die jeugdhulp ontvangen; 2) dat de verdeling hiervan over sekse en leeftijdscategorie ook gelijk is. Daarmee zijn de hier gepresenteerde aantallen dus de gevonden aantallen vermenigvuldigd met 1,88: de onderzoekspopulatie vertegenwoordigt 53% van de totale populatie kinderen in jeugdhulp.

De Nationaal Rapporteur rapporteert over de aard en omvang van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen in Nederland

Wat doet de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen?

De Nationaal Rapporteur rapporteert over de aard en omvang van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen in Nederland en heeft een onafhankelijke positie. De rapporteur monitort de effecten van het beleid dat op deze terreinen wordt gevoerd, signaleert knelpunten en doet aanbevelingen om de aanpak te verbeteren. De rapporteur heeft geen opsporingsbevoegdheden en is geen klachteninstantie.

Wie is de Nationaal Rapporteur?

De Nationaal Rapporteur is Herman Bolhaar. Hij wordt in zijn werkzaamheden ondersteund door een team van onderzoekers afkomstig uit diverse disciplines.

Welke activiteiten verricht de Nationaal Rapporteur?

De Nationaal Rapporteur verzamelt kwantitatieve en kwalitatieve gegevens door het doen van eigen onderzoek, intensief contact te onderhouden met het veld, het organiseren en bijwonen van conferenties en deel te nemen aan taskforces en expertgroepen. De onderzoeksresultaten en de hieruit voortvloeiende aanbevelingen publiceert de rapporteur in openbare (deel)rapportages. Deze bevatten ook beschrijvende informatie over het fenomeen, relevante wet- en regelgeving en de aanpak: preventie, opsporing en vervolging van daders en hulpverlening aan slachtoffers. De rapporteur monitort of en hoe de aanbevelingen in de praktijk vorm krijgen. Omdat mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen dikwijls grensoverschrijdende aspecten kennen, is de rapporteur ook op internationaal niveau actief.

Postadres

Postbus 20301
2500 EH Den Haag
Telefoon: 070 370 45 14
www.nationaalrapporteur.nl
@NLRapporteur

Juni 2018